

Heli Rintahaka

ALUEELLISEN TOIMIJAN PAIKKA ALUEPOLIITTISESSA PUHEESSA
ALUEELLISEN TOIMIJAN ROOLIN KARTOITTAMISTA UUSIEN
SOSIAALISTEN TILOJEN JA ALUEELLISTUMISEN AVULLA

Pro gradu -tutkielma

Kansainväliset suhteet

Kevät 2009

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	3
1 JOHDANTO	4
2 UUDEN SOSIAALISEN TILAN JA ALUEELLISTUMISEN SUHDE ALUEELLISEEN TOIMIJUUDEN MUODOSTUMISEEN	7
2.1 TODELLISUUS MUUTTUU - ALUEET MUUTTUVAT - ALUEELLISET TOIMIJAT MUUTTUVAT	9
2.1.1 <i>Tilan poliittisuus</i>	11
2.1.2 <i>Valta-asemien merkitys alueellisen toimijuuden tuottamisessa ja alueelliselle toimijalle</i>	12
2.2 ALUEELLISEN TOIMIJUUDEN MUODOSTUMISEN AINEKSET JA YHTEISKUNNALLINEN TILANNE	13
2.2.1 <i>Uusi sosiaalinen tila alueellisen toimijan mahdollisuutena</i>	14
2.2.2 <i>Alueellistumisen määrittely ja alueellisen toimijuuden tärkeimmät ominaisuudet siinä</i>	15
2.2.3 <i>Alueen määrittely kertoo myös sen toimijuudesta</i>	17
2.2.4 <i>Alueellinen toimija ja sen määrittely osana alueellista identiteettiä</i>	19
2.2.5 <i>Periferisaatiosta irti pyrkiminen alueellistumisen muotona</i>	20
2.2.6 <i>Globalisaation heijastukset uusiin sosiaalsiin tiloihin ja alueellistumiseen</i>	22
2.2.7 <i>Alueellistuminen valtion haastajana</i>	25
3 ALUEELLISEN TOIMIJUUDEN RAKENTUMINEN VALLAN GENEALOGIAN NÄKÖKULMASTA	27
4 AIKAISEMPIEN TUTKIMUSTEN NÄKÖKULMIA	31
5 EUROOPPALAISEN JA SUOMALAISEN ALUEPOLITIIKAN VAIHEITA	35
5.1 EUROOPAN UNIONIN ALUEPOLITIIKAN VAIHEITA	35
5.2 SUOMALAISEN ALUEPOLITIIKAN VAIHEITA	37
6 KIELELLINEN RAKENTUMINEN JA DISKURSSIEN ANALYSOINTIA	39
7 KUVAUS AINEISTOSTA	42
7.1 AINEISTON ANALYSOINNIN KUVAUS	45
8 AINEISTON ANALYSOINTI	54
8.1 ALUEPOLIITTISEN PUHEEN VOIMAKKAIMMAT DISKURSSIT	54
8.2 VOIMAKKAIMMIN ALUETOIMIJUUTTA TUOTTAVAT DISKURSSIT	59
8.3 ALUEELLISEN TOIMIJUUDEN LUONNE JA KRITTEERIT TOIMIJUUDELLE	65
8.3.1 <i>Alueen toimijuus osana alueen identiteettiä</i>	70
8.4 VAKUUTTAMISEN KEINOT ALUEELLISELLE TOIMIJUUDELLE	71
8.5 MITEN KUULIJAT SITOUTETAAN USKOMAA PUHE TODEKSI?	74
8.6 KEHYS JOSSA ALUETOIMIJUUTTA MUODOSTETAAN	76
8.7 TOIMIJOIDEN VÄLINEN SUHDE	80
9 ANALYYSIÄ SUHTEESSA TEORIAAN	82
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	88
LÄHDELUETTELO	96
LIITE 1. AINEISTOLUETTELO	104

KUVAT

Kuva 1. Alueellisen toimijuuden muodostuminen.	8
Kuva 2. Aluepoliittisen puheen tuottamisen tilanne.....	50
Kuva 3. Aluetoimijuuspuheen ympäristö.	51
Kuva 4. Diskurssianalyysi aluepoliittisen puheen aluetoimijuuden analysoinnissa.	52
Kuva 5. Aluetoimijuutta tuottavat diskurssit.	53

TAULUKOT

Taulukko 1. Puheiden esittämistilanteet.	44
Taulukko 2. Aineiston luokittelu.....	47

ESIPUHE

Kansainvälisen politiikan tapahtumat vaikuttavat myös siihen miten alueet ja paikallisuus ymmärretään ja miten nämä toimivat. Tämä asia tuli minulle konkreettisesti eteen vuonna 1999, kun olin kesätyössä kotikyläni nuorisoseuran hallinnoimassa Euroopan unionin osarahoittamassa kehittämishankkeessa. Kotikyläni Norinkylä oli osa eurooppalaista kehitystä.

Myöhemmin syksyllä istuin yliopiston geopolitiikan luennolla, jossa käsiteltiin alueellistumista. Esimerkkinä oli muun muassa Arktinen alue. Ymmärsin, että paikallisella tasolla oli nähtävissä ja koettavissa miten kansainvälisen järjestelmän muutos oli saanut aikaan uusia toimintatapoja ja miten minäkin olin osa sitä! Tuolla luennolla sai alkunsa tämän opinnäytetyön pitkä polku. Polku vei proseminaritöihin ja gradun tutkimussuunnitelmaan - ja töihin. Opinnäytetyöni tekeminen on sitkeästi kulkenut työni, alueellisen kehittämisen ja maaseutupolitiikan, rinnalla. Tämän työn päätelmät pohjautuvat opiskelun ja työn kautta hankittuihin tietoihin ja taitoihin.

Työn loppuunsaattaminen viivästyi innostavien työtehtävien viedessä mukanaan, mutta niiden läheisyys tämän opinnäytetyön aiheisiin takasi sen, että se ei koskaan päässyt unohtumaan. Kiitokset läheisilleni, jotka ovat jaksaneet kannustaa minua opintojen loppuun saattamiseen.

1 Johdanto

Alue muodostaa yhden osan siitä miten hahmotetaan yhteiskunnan rakentumista, miten maa halutaan jakaa territorioihin luoden valtiot, maanosat, maakunnat ja kunnat. Alueen käsite on kuitenkin monitulkintaisempi kuin vain sen maantieteelliset rajat. Kylmän sodan loppuminen ja globalisaatio ovat kansainvälisestä näkökulmasta mahdollistaneet uusien alueiden syntyminen jotka eivät ole enää niin selkeästi maantieteellisiin rajoihin kiinnittyneitä. Alue toimijuus on samalla muuttunut. Valtioiden luomat erilaiset aluehallintojärjestelmät ovat pitkään määrittäneet sitä, mikä tai kuka on alue toimija. Yhteiskunnan muutos on aikaansaanut myös muutoksia alue toimijuudessa.

Alue ei ole alue ilman, että joku muodostaa siitä sellaisen. Alueella on instituutioita, organisaatioita ja ihmisiä joille on annettu yhteiskunnallisten käytäntöjen kautta rooleja, jotka mahdollistivat näiden toimimisen alueen edustajina. Myös valtio tai Euroopan unioni ovat alueellisia toimijoita. Näiden toimijoiden toiminnan ja puheen kautta muodostetaan kuva, mitä tai mikä alue on. Aluepolitiikka on yksi aluetta ja alueellista toimijuutta määrittävistä tekijöistä. Alue toimijuuden ja yhteiskunnallisten rakenteiden muutos tulee esiin myös aluepolitiikkaan muutoksessa. 1980-luvun loppupuolella alkanut aluepolitiikan ohjelmallisuus on mahdollistanut, että alueelle muodostuu muitakin aluekehittämistä harjoittavia tahoja kuin julkishallintoa. Näistä tahoista tulee alueellisia toimijoita. Aluepolitiikan kautta muodostunut toimijuus on poliittisesti muodostunut, sillä aluepolitiikka tuottaa puhetta siitä, kenet tai keiden se haluaisi olevan alueellisia toimijoita. Alueellisen toimijuuden tahojen muuttuessa on mahdollista myös, että käsitys alueesta tulee muuttumaan.

Aluepoliittisesta puheesta on helppo huomata, että alueet saavat oman roolin, koska alueille konkreettisesti annetaan hallinnoitavaksi erilaisia ohjelmia. Mutta saavatko alueen toimijat vaikutusvaltaa siitä mihin suuntaan ne haluavat aluettaan kehittää? Tämän tarkastelemiseksi alueellisen toimijuus vaatii laajempaa ja syvempää analyysiä siitä, ovatko alueet vain hallinnollisia toimijoita vai myös poliittisia toimijoita. Alueellistumisen ja uusien sosiaalisten tilojen teoria tarjoavat hyvän vertailupohjan poliittisen alueellisen toimijuuden muodostumisen tarkastelulle. Alueellistumisen, uusien sosiaalisten tilojen ja vallan genealogian käsitteet ja teoriat antavat viitekehyksen joidenka avulla saadaan työn aineistona olevista Euroopan unio-

nin (EU) ja Suomen valtion aluepoliittisista puheista esiin alueellista toimijuutta tuottavia puhuntoja.

Alueellistuminen auttaa näkemään, mitä diskursseja tarvitaan alueellisen toimijuuden muodostamiseksi. Uudet sosiaaliset tilat osoittavat ne yhteiskunnallisen rakenteen muutoskohdat, joissa on mahdollista muuttaa valtarakenteita. Vallan genealogia auttaa ymmärtämään, miten voidaan tulla legitiimin diskurssin tuottajaksi. Teoreettista taustaa alueellisen toimijuuden muodostumiselle antavat myös teoriat keskus-periferia suhteista ja identiteetin muodostumisesta. Myös näissä teorioissa on painotettu alueen omaa roolia toimijana. Työn metodi diskurssianalyysi tuo esiin, mitä merkityksiä aluepoliittisissa puheissa tuotetaan ja millaiseksi alueellinen toimija konstruoidaan.

Alueet ovat jo nousseet ja ne ovat tunnustettu kansainvälisiksi toimijoiksi, siksi on myös kansainvälisten suhteiden näkökulmasta saada tietoa siitä, mitä on alueellinen toimijuus, mistä muodostuu se alue joka näyttäytyy alueena niin kotimaisella kuin kansainvälisellä toiminnan kentällä. Työ liittyy kansainvälisten suhteiden keskusteluun valtioiden roolin muutoksesta. Miten kansainvälinen järjestelmä ei ole enää valtio vetoista vaan, miten myös alueet voivat olla toimijoita. Miten alueet voivat olla ihmisille identiteetin lähteenä tai miten poliittiset painotukset voivat nostaa toisia alueita erityisasemaan, kuten pohjoisessa ulottuvuudessa tai metropolipoliitikassa. Aluepolitiikka vaikuttaa alue toimijuuden muodostumiseen ja yhteiskunnan rakenteeseen luomalla alueelle tiettyjä toiminnan mahdollisuuksia, joka vaikuttaa siihen, miten alueet toimijoidensa kautta toimivat kansainvälisessä järjestelmässä. Aluepolitiikkaa ei ole enää myöskään valtioiden omaa sisäistä politiikkaa vaan se saa vaikutteita kansainvälisistä tapahtumista.

Tässä työssä alueella viitataan enemmän mikroalueisiin kuin makroalueisiin. Työn ”alue” on EU:n tai kansallisen aluepolitiikan kohde. Joissain tapauksissa kohde saattaa olla maakunta, seutukunta, useamman maakunnan suuralue tai vain alue ilman sen tarkempia maantieteellisiä tai toiminnallisia rajoja. Tämä aluerajaus on valittu käyttöön siksi, että se esiintyy tämän kaltaisena valituissa puheissa.

Työn tavoite on tarkastella, minkälaista alueellista toimijuutta aluepoliittinen puhunta tuottaa sekä mikä on tämän suhde uusiin sosiaalisiin tiloihin ja alueellistumiseen? Minkälaisia ovat

ne puheen tuottamat toimijuudet joidenka avulla toimija voi ottaa haltuun uusia sosiaalisia tiloja ja tuottaa alueelle alueellistumista?

Alueen toimijuuden muodostumiseen vaikuttavat monet tekijät, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään, miten valtion ja EU:n aluepolitiikan, aluepoliittisen puheen, ohjelmatekstien ja säädösten kautta vaikuttetaan alueellisen toimijan roolin muodostumiseen. Samalla tulee tarkastelluksi yleisesti, mitä muita diskursseja aluepoliittisella puheella on. Tämä siksi, että pystytään arvioimaan onko aluepoliittinen puhe voimakkaasti alueellista toimijuutta tuottavaa vai jotain muuta.

Työn aineisto koostuu 2001–2006 välillä tuotetusta EU:n ja Suomen valtion aluepoliittisesta tai alueita koskevista puheista. Samaan aikaan sijoittuu EU:n ja Suomen valmistautuminen EU:n ohjelmakauteen vuosille 2007–2013.

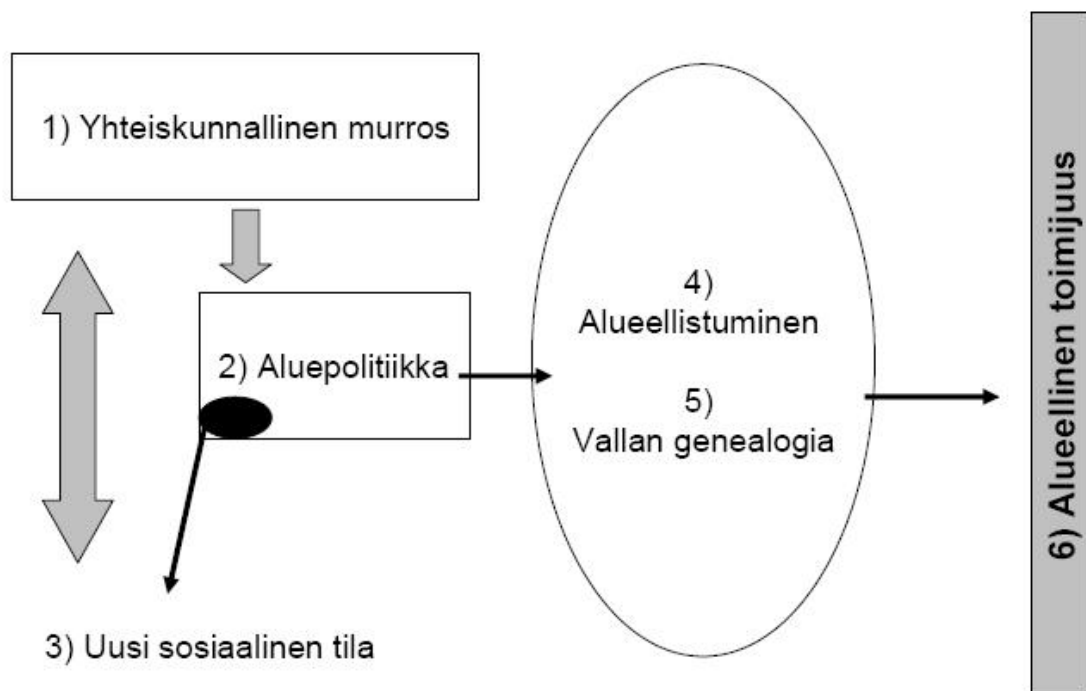
Kriittiseen geopolitiikkaan ja konstruktionismiin liittyy aina se huomio, että tutkija omalla tutkimuksellaan osallistuu yhteiskunnan määrittelemiseen. Tiede osallistuu omalla toiminnallaan ja ilmiöiden näkyväksi tekemisellä yhteiskunnallispoliittiseen keskusteluun. Tutkija ei voi irrottautua vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilanteesta vaan hänen käyttämillä käsitteillä on aina yhteiskunnallinen alkuperä (Harle 2003, 40; Häkli 1999, 139, 141). Tämän työn aluepoliittisen puheen ja ohjelmallisen aluepolitiikan representaatioiden tutkimisen voi katsoa seuraavaan kriittisen geopolitiikan tutkimussuuntausta sekä liittyvän osaksi alueista ja aluepolitiikasta käytävää keskustelua.

2 Uuden sosiaalisen tilan ja alueellistumisen suhde alueelliseen toimijuuden muodostumiseen

Työn tavoitteena ei ole kertoa, mikä alue on tai mitä alueellistuminen on vaan millaiseksi alueellinen toimija määritellään. Siksi tässä työssä ei keskitytä tarkastelemaan sitä, miten aluepoliittinen puhe muuttaa konkreettisesti esimerkiksi maakuntahallintoa. Toinen syy on se, että aluepoliittisessa puheessa alue ei asetu vain hallinnollisten rajojen sisään, vaan se on myös useamman alueen tai tahon muodostama yhteistyöverkosto. Uusien sosiaalisten tilojen hallitsemisessa ei ole myöskään tärkeitä onko uudella toimijalla maantieteellistä kiinnekohdtaa vai ei. Työn teoreettinen viitekehys luo alueista ja alueellisesta toimijuudesta konstruktionistisen kuvan sekä tuo esiin, miten tilaa pyritään poliittisesti hallitsemaan. Alueellistuminen on ollut alueiden yksi vastaus valtion roolin heikkenemiseen. "Alueellistuminen on yksi tilan hallitsemisen keino, joka on tullut mahdolliseksi, koska valtio ei pysty itse organisoimaan tilaa" (Käkönen 1996d, 74.) Alueellisten toimijoiden määrittely on yksi osa alueen määrittelyä. Aluepoliittinen puhe tuottaa omalta osaltaan määrityksiä alueille ja alueellisille toimijoille, joita voidaan tarkastella alueellistumisen ja uusien sosiaalisten tilojen näkökulmasta.

Alueellisen toimijuuden muodostumista ei voi selittää yksinkertaisella kausaalisuhteella, malliin "jos A niin B" toimijuus muodostuu useammasta osatekijästä. Alueellistumisen käsite, uusien sosiaalisten tilojen teoria ja vallan genealoginen metodi antavat mielekkään lähestymistavan alueellisen toimijuuden tarkastelulle. Niiden kautta saadaan käsitteellisiä välineitä ja kriteereitä alueellisen toimijuuden ratkaisevien ominaisuuksien löytämiseksi. Kaikki nämä teoriat, käsitteet ja metodit ovat luonteeltaan konstruktionistisia eli ne näkevät, että sosiaalisen todellisuuden ei ole muuttumaton.

Alueellisen toimijuuden esittäminen yksinkertaistettuna mallina auttaa hahmottamaan, miten valitut teoriat auttavat toimijuuden tarkastelussa. Alla olevassa kuvassa on esitetty tämän työn tapa ymmärtää alueellisen toimijuuden muodostuminen ja yhteiskunnallinen tilanne, jossa toimijuus muodostuu.

Kuva 1. Alueellisen toimijuuden muodostuminen.

Vaiheessa 1. yhteiskunnalliset muutokset saavat aikaan uusia sosiaalisia tiloja, vanhat toimintamallit ja -tavat eivät tuota haluttua tulosta. Vaiheessa 2. aluepolitiikka muuttuu, koska yhteiskuntakin muuttuu. Myös alueen kehittämisen keinot muuttuvat. Vaiheessa 3. aluepolitiikan muutos itsessään on yksi uusia sosiaalisia tiloja tuottava ilmiö. Vaiheessa 4. alueellistuminen - alueellistaminen käsiteparin kautta voidaan saada tietoa, minkälainen alueen tulee olla, jotta se voi alueellistua. (Tässä työssä tarkastellaan aluepolitiikan tuottamia aluemäärittäjä, mutta myös muut puheet ja politiikat voivat tuottaa alueellistumista.) Vaiheessa 5. vallan genealogian avulla voidaan tarkastella, miten alueellinen toimija muodostuu ja mitkä aluepolitiikan diskursseista tuottavat alueellista toimijuutta. Vaiheessa 6. alueellinen toimija on muodostunut.

Aluepoliittinen puhe on yksi osa alueiden ja alueellisen toimijuuden tuottamista. Alue ja alueellinen toimijuus ovat aluepoliittisen puheen kontekstissa lähellä toisiaan siksi, että aluepoliittisessa puheessa puhuttaessa alueesta "alueen tulee tehdä näin" alueelle annetaan jokin toi-

mijuus. Toimijuuden luonne käy tällöin ilmi asiayhteydestä. Alueellista toimijuutta voidaan muodostaa suoraan esimerkiksi sanomalla "maakunta liiton/oppilaitoksen tulee tehdä näin". Alueen muodostuminen liittyy myös alueelliseen toimijuuteen. Alueiden määrittelyssä tapahtuu myös sen toimijoiden määrittelyä, kuten kenelle annetaan valta toimia alueen nimissä. Tätä käsitystä tukee vallan genealoginen toimijuuden tarkastelu, jossa keskeistä on huomioida miten toimijuus muodostuu ja miten se tulee sellaiseksi kuin se on.

Tässä luvussa esitellään myös miten alueita voidaan tarkastella keskus-periferia suhteiden ja identiteetin kautta. Nämä tarjoavat perspektiiviä alueellisen toimijuuden ja alueen muodostumiseen ja tuovat esiin eri tahojen välisen vuorovaikutuksen merkityksen. Identiteetin tai keskus-periferia suhteen synty ei ole vain yhden toimijan tulos vaan ne ovat sosiaalisesti muodostuneita. Identiteetti ja keskus-periferia suhde ovat aluepoliittisten puheiden tarkastelun kannalta merkityksellisiä myös siksi, että aluepolitiikka on yksi väline tuottaa näitä. Tahot, joille annetaan alueellinen toimijuus tulevat vaikuttamaan myös miten alueellista identiteettiä uusinnetaan. Aluepolitiikassa alueen oman identiteetti on nähty yhtenä alueen kehityksen voimavarana (vrt. Siivonen 2008) ja näin alueellista toimijuutta tuotetaan myös identiteettipuheen kautta. Myös aluepoliittinen puhe itsessään tuottaa merkityksiä alueesta ja osallistuu näin alueellisen identiteetin tuottamiseen.

Keskus-periferia näkökulman mukaan ottaminen antaa työlle ulottuvuuden tarkastella, miten aluepolitiikka jäsentää alueiden välisiä suhteita eli kertoo alueiden välisestä valtarakenteesta ja tuo esiin aluepolitiikan perusteluita. Aluepolitiikkaa perustellaan tasa-arvoisella alueellisella kehityksellä (vrt. Koivumaa 2008), jossa aluepolitiikka pyrkii lieventämään keskus-periferia suhteita. Alueen asettaminen keskukseen tai periferiaan tai antamalla sille tehtävä perifeerisyydestä irti pyrkimiseksi tuottaa tietynlaista alueellista toimijuutta. Alueellistuminen on nähty yhtenä keinona alueiden perifeerisyyden purkamiseksi (Käkönen 1998b).

2.1 Todellisuus muuttuu - alueet muuttuvat - alueelliset toimijat muuttuvat

Työ pohjautuu käsitykseen, että sosiaalinen todellisuus ei ole muuttumaton rakennelma, joka olisi olemassa vain ja ainoastaan sellaisena kuin sen havaitsemme. Käsitteet valtio ja alue eivät ole maantieteellisiä tosiasioita. Ne ovat sosiaalisia konstruktioita. Jonakin aikana on sovittu, että Suomen rajat ovat ne mitkä ovat, Eurooppaan kuuluvat tietyt maa-alueet, kylään

kuuluvat ne ja ne talot. Sama pätee alueita hallitseviin instituutioihin ja käsitykseen, mikä on toivottua yhteiskunnallista kehitystä. Käsitys yhteiskunnasta, alueista ja toimijoista on muuttavissa ja se on muuttunutkin. Se millaiseksi alueen tila määritellään vaikuttaa suuresti siihen, mitkä tahot tai ketkä voivat toimia alueellisina toimijoina. Aluepoliittinen puhe on yksi alueen tilan ja alueen määrittelijöistä. Alue johon aluepoliittinen puhe kohdistuu, on luotu aikaisempien hallinnollisten käytäntöjen ja puheiden kautta. Se on muodostunut muun muassa vahvasti poliittis-hallinnollisten puheiden kautta (Häkli 1994). Aluepolitiikka on yksi aluetta, sen tilaa ja alueellisia toimijoita muokkaavista tekijöistä.

Maailmaa on mahdollista muuttaa tietyissä rajoissa muuttamalla sen representaatioita (Häkli 1994, 55). Jokaisella on mahdollisuus osallistua yhteiskunnallisen todellisuuden määrittelemiseen ja joidenkin henkilöiden sanoilla on enemmän painoarvoa kuin toisten. Sosiaalisissa prosesseissa tuotetut määrittelyt asioista muuttavat koettua todellisuutta. Alueiden ja alueellisen toimijuuden muotoutumista aluepolitiikassa ohjaa ongelman määrittely sekä ratkaisujen ja ratkaisijoiden määrittelemine.

Maailmapolitiikan tapahtumat ulottavat vaikutuksensa alue- ja paikallistasolle saakka. Suomessa tämä näkyy erityisesti eurooppalaisen aluekehityksen painopisteiden yhdistymisessä kansalliseen aluepolitiikkaan, vaikka aluepolitiikka ei olekaan osa EU:n yhteistä politiikkaa. Aluepolitiikkaan vaikuttavat laajemmat globaalit tapahtumat. Aluepoliittiset painotukset heijastavat yleisiä poliittisia linjauksia aiheuttaen alueiden ja alueellisen toimijuuden uudelleen määrittelyjä. Suomalaisen aluepolitiikan suuri muutos ajoittui EU -jäsenyyteen. Euroopan ja Suomen kehitystä alettiin tarkastella alueiden kautta, eikä pelkästään valtioiden kautta. Tämän muutoksen seurauksena myös alueellinen toimijakenttä on muuttunut. Jokainen laillisen aseman omaava yhteisö pystyy toimimaan yhteisönsä kehittäjänä ohjelmallisen aluekehitystyön kautta. Toimijan rooli ei ole enää edellyttä julkisen viranomaisen asemaa.

Kylmän sodan aikakaudella maailmanpolitiikkaa hallitsi jakautuminen kahteen kilpailevaan leiriin. Valtiot jaettiin kuuluviksi suurvaltojen etupiireihin tai puolueettomiin valtioihin. Valtiota pidettiin alueidensa suvereenina hallitsijoina. Talouden, tiedonvälityksen, poliittisen muutoksen ja ihmisten lisääntyvän liikkuvuuden paineessa kylmän sota loppui. Sotilaallinen voima menetti merkitystään kansainvälisessä politiikassa ja tilalle tuli muun muassa taloudellinen voima. Kansainvälinen politiikka oli murroksessa. Poliitiikkaan astui mukaan uusia toimijoita edeltävään tilanteeseen verrattuna. Taloudelliset intressiryhmät, kansalaisjärjestöt ja

alueet ottivat itselleen poliittisen toimijan roolin kilpaillen vallasta vanhojen toimijoiden kanssa. Tässä tilanteessa tarvittiin uusia poliittisia rakenteita yhteiskunnallisen todellisuuden uudelleen järjestämiseksi. (Heininen 2000)

Vaikka aluepoliittiset ohjelmat ovat kohdennettuja jollekin tietylle alueelle, aluepolitiikan alue ei ole vain maantieteellisesti rajattu maa-alue vaan alue on aina olemassa myös yhteiskunnallisena ilmiönä ja kaikissa tapauksissa inhimillisenä ja sosiaalisena (Häkli 1994, 64). (Vrt. paikan tilallinen ja ajallinen olemus Massey 2008.) Yhteiskunnan eri osa-alueilla tapahtuvat muutokset taloudessa, kulttuurissa, kansainvälisissä suhteissa jne. vetävät mukaansa muutkin yhteiskunnan osa-alueet, kuten aluepolitiikan. Tällöin yhteiskunnan rakenne muuttuu kokonaisuudessaan. (Kerkelä 2004, 84). Alueellisen toimijuuden muuttuminen muuttaa nimonomaisesti alueen sosiaalista ilmenemistä.

Aluepolitiikka ja aluepoliittinen puhe ovat osa alueiden ja alueellisen toimijuuden muodostumisen prosessia. Tässä prosessissa on mukana monia toimijoita. Valtio ja EU ovat yhdet näistä. Alueen muodostuminen on sosiaalisen toiminnan tulosta, kuten Paasi (1998, 170–171) kuvaa.

”Alueet ovat usein aluksi olemassa lähinnä strategisissa linjanvedoissa ja juhlapuheissa. Vähitellen ne voivat muuttua joukoksi sosiaalisia (poliittisia ja taloudellisia) hallinnollisia käytäntöjä ja diskursseja. Viime mainitussa muodossa ne puolestaan alkavat vaikuttaa siihen, miten toimimme eri tilanteissa ja tulkitsemme ympärillämme avautuvaa paikkojen, alueiden ja rajojen mosaiikkia. Tämä prosessi on jatkuva, mikä ilmentää sitä, että sosiaalinen tila ja alueellisuus ovat samanaikaisesti sosiaalisen toiminnan tuotteita ja rakennetekijöitä.”

Valtion ja EU ovat aluepolitiikassaan tuottamassa Paasin mainitsemia sosiaalisia ja hallinnollisia käytäntöjä ja diskursseja. Eurooppalainen politiikka vahvalla alue- ja koheesiopoliittisella panostuksellaan osoittaa, että tilan merkitys on pysynyt poliittisesti tärkeänä. Toimijat, jotka pystyvät hallitsemaan tilaa omaavat valtaa.

2.1.1 Tilan poliittisuus

Yhteiskunnan rakenteelliset muutokset, kuten kylmän sodan loppuminen ja Suomen liittymisen EU:iin, ovat muuttaneet alueen tilaa ja toimijuutta määritteleviä diskursseja. Yhteiskunnallisessa muutoksessa uusilla määritelmillä on mahdollisuus nousta selittämään muutosta ja uutta syntyvää järjestelmää, jossa politiikalle ja tilalle voi muodostua uusi suhde. (Reuber

2004, 630, 631). Aluepolitiikassa alueiden oman roolin kasvattaminen voidaan nähdä tällaisena uutena politiikan ja tilan välisenä suhteena. Kriittisessä geopolitiikassa tämä nähdään "alueellisen järjestelmän ja poliittisen uusina kiintopisteinä, joiden avulla voidaan tulkita uutta maailmanpoliittista karttaa" (Harle & Moisio 2003, 13).

Se miten eurooppalainen aluepolitiikka sekä kansainvälisten rakenteiden muutokset heijastuvat aluepolitiikkaan ovat esimerkkejä siitä, miten ylikansallinen vaikuttaa paikallisesti ja muuttaa yhteiskunnan valtasuhteita ja poliittisia käsityksiä (Moisio 2003, 34). Muutos yleensä kirvoittaa enemmän poliittista keskustelua kuin vanhassa ja totutussa pitäytyminen, koska muutokseen liittyy aina epävarmuustekijöitä ja mahdollisuus oman yhteiskunnallisen aseman heikkenemiseen. Uuden sosiaalisen tilan syntyminen ja alueellisen toimijuuden muutokset voivat siten olla myös poliittisia ongelmia. Ongelman määrittely on yksi politiikan muodoista. Toimija, joka saa omalle näkemykselleen ongelmasta eniten kannatusta, määrittelee pitkällisen, miten ongelma ratkaistaan (Väyrynen 2001, 67). Toimijan valta ja kyky tuottaa määrittelyjä on toimijan valtaa johonkin toiseen toimijaan nähden (Paloheimo ja Wiberg 1996, 54).

Aluepolitiikan tavoitteet ovat poliittisesti määrättyjä ja nämä määritykset muokkaavat politiikan kohdetta, aluetta. Se kenelle tai mille aluepoliittinen puhe tuottaa toimijuutta ja valta-asemia tuottaa ymmärrystä alueesta. Tämä on tärkeää, sillä se määrittää yhteiskunnallista rakennetta.

2.1.2 Valta-asemien merkitys alueellisen toimijuuden tuottamisessa ja alueelliselle toimijalle

Alueellisen toimijuuden tarkastelun kautta saadaan tietoa ketkä tai mitkä voivat tuottaa tietoa alueesta. Voidaan myös hyvin olettaa, että valtio ja EU ovat havainneet, että alueet ovat muodostuneet itsenäisemmiksi ja ottaneet tai ovat ottamassa haltuunsa vallan kentän ja pyrkivät nyt aluepolitiikallansa määrittelemään alueita ja alueellista toimijuutta niin, että niillä olisi pitävämpi ote tuosta vallan kentästä. Se mille toiminnan kentälle alueellinen toimija tulee asemoiduksi aluepolitiikan kautta, määrittelee sen toiminnan mahdollisuuksia.

Alueen ja toimijuuden muodostamisessa toimijat eivät ole tasavertaisessa asemassa keskenään vaan yhteiskunnallista valtaa omaavilla tahoilla on suurempi merkitys määrittelyjen tuottamisessa. Häkli (1994, 53, 54; Bourdieu 1998, 46) viittaa Bourdieun käsitteeseen vallan kentästä,

jolla käydään sosiaalisten voimasuhteiden kamppailuja yhteiskunnallisesta asemasta ja mahdollisuudesta käyttää poliittis-hallinnollista valtaa. Määrittelyjen tuottamisessa tai ylläpitämisessä tuotetaan representaatioita vallan perspektiivistä, jotka myötäilevät yhteiskunnan hallintatapaa. Representaatiot tulevat näin laajasti hyväksytyiksi yhteiskunnassa. Vallitsevan tilan joutuessa uhatuksi taistelut kiihtyvät vallan kentällä. Voimasuhteet (taloudellinen, poliittis-hallinnollinen, kulttuurinen ja symbolinen valta) määrittävät millaiseksi valan kenttä muodostuu. Valtion ja EU:n voidaan katsoa olevan voimakkaita ja yhteiskunnallisesti korkeassa asemassa, joten niiden tuottamalla määrityksillä on vaikutusvaltaa.

Alueen muodostuminen on siis prosessi, jossa uusia alueita syntyy tai niiden merkitys muuttuu. Alueiden määrittelyyn osallistuvat monet toimijat ja vaikuttavat monet tekijät. Alueellisia ja tilallisia määrittelyjä luotaessa politiikan eri toimijoiden välille syntyy kamppailuja. Esiintuomalla nämä kamppailut ja, miten alueista voidaan tuottaa tietoa, on tutkimuksellisesti tärkeämpää kuin määrittellä, mitä alueet ovat (Harle ja Moisio 2003, 11-12).

2.2 Alueellisen toimijuuden muodostumisen ainekset ja yhteiskunnallinen tilanne

Tässä kappaleessa esitetään miten kylmän sodan loppuminen ja globalisaatio ovat vaikuttaneet alueellistumiseen ja selitetään alueellistumista ilmiönä. Tämä taustoittava tieto on tärkeää, koska se tuo esiin niitä toimijuuden rooleja joilla on vaikutusta alueellistumiseen ja uusien sosiaalisten tilojen haltuun ottamiseen.

Alueellistumisen hahmottaminen vaatii monitieteistä lähestymistapaa. Alueellistumisen voimakkuutta voidaan tutkia erilaisten käsitteiden kautta, kuten taloudellinen kilpailukyky, periferisaatio, identiteetti, institutionalisoituminen, verkostoituminen ja integraatio. Uusi sosiaalinen tila avaa näkökulman alueellistumisen tarkasteluun. Uusi sosiaalinen tila on teoreettinen malli tai kuvaus tapahtuvasta muutoksesta. Alueellistumista tarkastellaan tässä työssä nimenomaisesti uuden sosiaalisen tilan käsitteen kautta. Miten alueelle ylhäältä päin annetut kehitysohjelmat ja yleinen aluepoliittinen puhe ja diskurssit tuottavat aluetoimijuutta, miten ja millaiseksi ne määrittelevät aluetoimijan. Seuraavat kappaleet taustoittavat tapahtunutta yhteiskunnallista muutosta ja uusien sosiaalisten tilojen teoriaa.

2.2.1 Uusi sosiaalinen tila alueellisen toimijan mahdollisuutena

Poliittisten, taloudellisten ja sosiaalisten järjestelmien muuttuessa on selvää, että ”vanha” hallinnollis-poliittinen koneisto ei pysty täydellisesti sopeutumaan uuteen toimintamalliin. Jyrki Käkönen selvittää tätä muutosta teoriolla uusien sosiaalisten tilojen synnystä. Aluepolitiikan menetelmä ja painopiste muutokset ovat tulkittavissa hallinnollis-poliittisen koneiston pyrkimyksenä sopeutua uuteen tilanteeseen.

"Uusia sosiaalisia tiloja syntyy sinne missä kansallis- ja yhtenäisvaltioiden rakenteet ja vuoro-vaikutus eivät enää täytä globaalin ja paikallisen väliin jäävää tilaa. Uusia sosiaalisia tiloja syntyy kansallisvaltioiden sisään, ohi, yli ja rinnalle. Uudet sosiaaliset tilat voivat täydentää perinteisiä valtiorakenteita tai joissakin tapauksissa jopa korvata ne. Esimerkiksi taloudellisen globalisaation seurauksena politiikan tekeminen on siirtynyt poliittisesta tilasta osittain talouden tilaan." (Käkönen 1997, 6-11)

Sosiaalisten tilojen muuttuminen alkaa sekä yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksesta paikallisella ja kansainvälisellä tasolla että ihmisten toimintatapojen muutoksesta (Lähtenmäki-Smith 2003, 289), kuten aluepolitiikan luomasta uudesta tavasta tukea alueellista kehitystä, jossa alueellinen toimijuus tulee uudelleen määriteltyksi. Alueellisilla toimijoilla on yhteiskunta rakenteen muutoksen yhteydessä ottaa haltuun uusia sosiaalisia tiloja.

Alueellisen toimijuuden muodostumisessa on kyse siitä, mitkä toimijat määrittävät alueen kannalta tärkeiksi ja toisaalta niistä toimijoista joiden katsotaan edustavan aluetta. Alueelliset toimijat ovat mukana sosiaalisessa tilassa, joka on alue. Alueen tilaa määrittää mm. aluepolitiikka ja toimijat itse. Pierre Bourdieun (1998, 23–24; Kivinen ja Ristelä 2001, 171) mukaan sosiaalinen maailma koostuu suhteista. Toimijat rakentavat ylläpitävät ja uusintavat sosiaalista tilaa yksin ja yhdessä. Sosiaalinen tila on Bourdieun mukaan myös kenttä. Aluepoliittisessa puhunnassa voidaan nähdä poliittinen kenttä aluepoliittisen toimijuuden muodostamisessa. Poliittisen kentän toimijat tavoittelevat eri pääoman lajeja (talous, politiikka, kulttuuri, ideologia ja perinteet) turvatakseen oman asemansa. (Bourdieu 1998, 44; Kauppi 2006, 171) Aluepoliittisen puheen tulisi siis luoda alueelle ja sen toimijoille sellaisia pääoman lajeja, että ne pystyvät toimimaan sosiaalisessa tilassa sekä tuottamaan legitimitaatiota sellaisille toimijoille, joilla on jo hallussaan näitä pääomalajeja. Alueellinen toimijuus tarvitsee hyväksyntää myös muilta tahoilta, koska aseman vakiinnuttaminen on sitä helpompaa, mitä paremmin

muut toimijat hyväksyvät ja samaistuvat hallitsevan aseman ottaneen toimijan tavoitteisiin. (Bourdieu 1998, 45)

Aluepolitiikassa uuden sosiaalisen tilan muodostuminen voidaan nähdä suomalaisessa aluepoliittisessa järjestelmässä tapahtuneessa muutoksessa EU-jäsenyyden myötä. Eurooppalaisen aluepolitiikan ja kehitysohjelmien myötä alueille on tullut omaa toimeenpanovaltaa. Tämä on näkynyt muun muassa TE -keskusten perustamisena (TE -keskukset ovat valtionhallinnon alaisia virastoja) sekä maakuntaliittojen (kuntien muodostama) roolin vahvistumisena maakunnallisten kehittämisohjelmien laatijana. Näiden lisäksi alueella alueen kehittämisen nimissä toimivat kunnat, oppilaitokset, seutukunnalliset kehittämissyhtiöt, elinkeinoyhtiöt, toimintaryhmät, kansalaisjärjestöt ja yritykset. Kaikilla näillä toimijoilla on mahdollisuus ottaa haltuunsa uusia sosiaalisia tiloja. Uusina näistä luetelluista toimijoista voidaan pitää oppilaitoksia, toimintaryhmiä, kansalaisjärjestöjä ja yrityksiä, koska ennemmin niille ei ole annettu roolia näin selkeästi toimia alueen kehittäjinä. Alue toimijan rooli on muuttunut ja on muutoksessa. Alue toimijan määrittelyssä on tapahtunut muutos kansallisessa ja eurooppalaisessa niin aluepolitiikassa kuin aluepoliittisessa diskurssissa. Analyysiosassa tuodaan esille, mitä nämä uudet roolit ovat ja onko aluepolitiikka tuottanut uusia sosiaalisia tiloja ja murroksia valtakenteeseen.

2.2.2 Alueellistumisen määrittely ja alueellisen toimijuuden tärkeimmät ominaisuudet siinä

Aluepolitiikka on niin alueellistumista kuin alueellistamista. Alueellistumiskeskustelun kautta saadaan tietoa, miten alueet ovat alueellistuneet ja mitkä ovat olleet niitä ratkaisevia tekijöitä, jotka ovat aikaan saaneet ilmiön ja minkälaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa alueellistumista on syntynyt. Alueellistuminen - alueellistaminen käsitepari tarjoaa alueiden ja alueellisen toimijuuden tarkasteluun näkökulmat, joiden kautta voidaan arvioida missä määrin alueiden toiminta on ylemmän organisaation johtamaa ja miten paljon alueen omista lähtökohdista ja intresseistä lähtevää sekä mitkä ominaisuudet olisivat alueelliselle toimijalle toivottavia, jotta toimija voisi tuottaa alueelle alueellistumista. Alueellistumisen kautta alueelliselle toimijalle mahdollistuu laajempi toimijan rooli kuin alueellistamisen kautta. Alueellistuminen on yksi sosiaalisten tilojen ilmenemismuoto. Uusien sosiaalisten tilojen muodostuminen mahdol-

listaa, että alueet voivat ajaa omia etujaan voimakkaammin ja jopa saavuttaa itselleen poliittisen toimijan statuksen.

Alueellistuminen on eräänlainen malli tai hahmotelma alueellistumisilmiön kuvaamiseksi ja ymmärtämiseksi, sitä ei voi pitää teoreettisena viitekehyksenä (Perko 1995, 13). Alueellistumista käsittelevissä tutkimuksissa ilmiöstä käytetään myös termejä regionalisaatio, paikallistuminen tai lokalisaatio. Alueellistuminen on jaettu kahteen eri ilmiöön alueellistamiseen (vanha regionalismi) ja alueellistumiseen (uusi regionalismi). Björn Hettne on luonut näiden kahden ilmiön määrittelemiseksi seuraavanlaisen luokittelun. Vanha regionalismi muodostui kylmän sodan asiayhteydessä, uusi regionalismi ottaa muotoaan moninapaisessa maailmassa ja globalisaation asiayhteydessä. Moninapaisuus ja uusi regionalismi ovat osa samaa ilmiötä.

"Vanha regionalismi luotiin ylhäältäpäin ja uusi on taas syntynyt vapaaehtoiselta pohjalta, nousevilta alueilta joissa valtio ja muut toimijat yrittävät sopeutua uusiin globaaleihin haasteisiin. [...] Vanha regionalisaatio oli protektionistista, uusi on avointa ja siksi sopiva uuteen maailmantalouteen. Ei ole enää vaihtoehtoa, vanhaa mallia ei voida enää käyttää. [...] Vanhassa päämäärät ja toimet olivat tarkasti rajoitettuja, uusi on kokonaisvaltaisempi ja yhteiskunnallisesti moniulotteisempi." (Hettne 2003, 246)

Tarkasteluun valittu suomalainen ja EU:n aluepoliittinen puhe edustaa ajallisesti kylmän sodan jälkeistä aikaa, mutta tämä ajallinen sijoittuminen riittää määrittelemään, että aluepoliittinen puhe olisi 'uutta regionalismia' vaan aluepoliittisesta puheesta löytyy molempia elementtejä. Tässä hetkessä näkyvin alueellistamisen muoto on paljon julkisuutta saanut valtionhallinnon virastojen sijoittaminen maakuntiin. Aluepoliittisessa puheessa alueellistamisen muodot eivät välttämättä ole näin näkyviä, valtionvirastojen hajasijoittamista vaan alueellistaminen voidaan verhota suostuttelevaan poliittiseen puheeseen. Aluepoliittisessa puhunnassa ja ohjelmallisessa kehittämistoiminnassa yhdistyvät Suomessa molemmat vanha ja uusi regionalismi käytännön tasolla (Hyyryläinen 1998; Mäki 1999). Aluepolitiikassa voidaan luoda täysin uudenlaisia rakenteita toiminnalle, kuten EU:n Leader -ohjelmaan on luotu toimintaryhmät (Salmi 2003). Tämä esimerkki osoittaa, että aluepoliittisella puheella ja toimilla voidaan oikeasti muuttaa sosiaalisia rakenteita ja käytäntöjä.

Aluepolitiikassa on havaittavissa miten alueellistumisen vaikutukset eivät rajoitu vain valtioiden sisälle vaan alueellistuminen ylhäältä vahvistaa perinteistä valtiovetoista kansainvälistä järjestelmää. Ylhäältä päin lähtevä alueellistuminen samalla kun se tukee alhaalta päin lähtevää alueellistumista, tukee se valtioiden roolia. Alueellistuminen alhaalta päin heikentää val-

tiotoimijaa edistäen hajautumista synnyttäen uusia poliittisia toimijoita ja uusia tiloja poliitikalle. (Käkönen 1996a, 11) Alhaalta päin lähtevä alueellistuminen täyttää sitä tilaa, joka jää tyhjäksi kun globalisaatio heikentää kansallisvaltion rakenteita. Alueellinen toimija, joka pystyy hyödyntämään globalisaation ja aluepolitiikan luomat uudet sosiaaliset tilat voi ottaa itselleen poliittisen toimijan roolin.

Esimerkkinä miten tämä on tapahtunut jo aluetasolla, voidaan pitää poliittisen ja taloudellisen tilan yhdistymistä, mikä on merkinnyt talouden politisoitumista. Toinen esimerkki on perifeeristen alueiden pyrkimys suurempaan sisäiseen yhtenäisyyteen. Samalla alueet ovat hakeutuneet keskinäiseen yhteistyöhön, jolla on pyritty alueiden aseman parantamiseen globaalissa ja kansallisessa taloudessa. Tästä on syntynyt uusia poliittisia tiloja ja toimijoita. Niinpä paikallistuminen on yksi osa sosiaalisten tilojen uudelleen rakentumista. (Käkönen 1997, 15 & 18.) Alueellisen toimijan tärkeimmiksi ominaisuuksiksi alueellistumisen näkökulmasta nousevat kyky luoda alueen sisäistä yhtenäisyyttä, korostaa paikallisuutta ja kyky toimia niissä tehtävissä joihin valtiotoimija ei pysty. Yhtä tärkeää kuin toimijan kyvyt alueellistumisen muodostumiselle on myös oikea yhteiskunnallinen tilanne.

2.2.3 Alueen määrittely kertoo myös sen toimijuudesta

On tärkeä muodostaa näkemys, mikä alue on, jotta sen ja alueellisen toimijuuden muodostumista voidaan tutkia. Tämä vaatimus ei kuitenkaan muuta tämän työn tutkimuskysymystä, miten aluepoliittinen puhunta tukee alueellisen toimijuuden muodostumista vaan alueen määrittely tuo esille ne kriittiset kohdat, joihin tulee kiinnittää huomiota alueellisen toimijuuden muodostumisessa. Alueiden muodostumiseen liittyy politiikkaa. Se, millaisiksi alueet on määritelty, on poliittinen valinta. Alueet ovat saaneet merkityksensä ja rajansa sosiaalisissa vuorovaikutus tilanteissa (Lähtenmäki 1994, 10). Asiayhteydestä riippuen alue ymmärretään hyvin eri tavalla, se voi olla enemmänkin paikallinen, kuten kunta tai iso alue, kuten maanosa. Alueellistumisessa alueet voivat viitata laajoihin alueisiin, kuten Euroopan siniseen banaaniini - ”the Blue Banana” tai arktiseen tai pieniin alueisiin, kuten suomalaisen seutukuntaan. Tässä työssä alueeksi ymmärretään se alueellinen kokonaisuus, jolle aluepoliittinen puhe on tarkoitettu. Valituissa aluepoliittisissa puheissa viitataan niin kyliin kuin rajat ylittäviin alueellisiin kokonaisuuksiin ja eri aluetyyppeihin, kuten maaseutuun tai kaupunkiin. Toisinaan aluepoliittiset puheet oli suunnattuja jollekin tietylle nimenomaisella alueelle, kuten esimerkiksi Oulun

seudulle tai sitten puhe oli tarkoitettua kaikille alueille, kuten esimerkiksi asetusteksteissä. Tämän kaltainen erilaisten alueiden huomioon ottaminen ja kaikkien aluetyyppien mukaan ottaminen analyysiin tuo luotettavasti esiin tärkeimmät aluetoimijuutta muodostavat diskurssit ja mahdolliset vaihtelut puheiden puhetyyppien ja asiayhteyksien välillä.

Alueet on totuttu jakamaan arkitoiminnassa niiden toiminnan ja merkityksen mukaan esimerkiksi hallinnollisiksi alueiksi. Pirjo Jukarainen (1996a, 35) esittää jakoa alueiden analysointia varten kolmeen osaan: hallinnollisiksi-, toiminnallisiksi- sekä identiteettialueiksi. Aluepolitiikka käyttää puheessaan kaikkia näitä kolmea alueen luokittelua. Hallinnollinen alue on luonnollisesti mukana vahvana, koska alueille annetaan hallinnoitavaksi aluekehitysohjelmiä. Alueellistumisen ja uusien sosiaalisten tilojen syntymisen kannalta on mielenkiintoista tarkastella miten paljon aluepolitiikka tuottaa alueesta toiminnallisen- ja identiteettialueen määritelmiä. Björn Hettne (2001, 10–11) on jakanut alueet viiden eri kriteerin perusteella. Tämä luokittelu tekee myös eron hallinnollisen ja toiminnallisen alueen välillä, mutta kiinnittää enemmän huomioita toimijoiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Hettnen kolmas ja neljäs viides luokittelu kuvaavat parhaiten alueellistumista, jossa alueelliset toimijat ovat aktivoituneet.

1. Alue maantieteellisenä ja ekologisena kokonaisuutena rajoitettuna sen luonnollisilla rajoilla, jolloin ainoana alueita / valtioita yhdistävänä tekijänä on maantiede tai ympäristö.
2. Alue järjestelmänä, joka muodostuu alueen ihmisten välisistä sosiaalisista, poliittisista, kulttuurisista ja taloudellisista vuorovaikutussuhteista. Vuorovaikutussuhteet voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia muodostaen silti alueellisen kokonaisuuden.
3. Alue organisoidun vuorovaikutuksen ja yhteistyön kokonaisuutena (kulttuurisesti, taloudellisesti, poliittisesti tai sotilaallisesti). Alueelle on muotoutunut konkreettisia yhteistyöverkostoja ja transaktioita. Tästä alue on määritelty alueellisen organisaation jäsenyydellä, joskin muodollinen organisaatio voi olla luonteeltaan keinotekoinen. Alueella on näin ollen jokin elin. Leimaavinta tällä tasolla on yhteistyön yksidimensionaalisuus. Tällä tasolla alueellisen organisaation perustaminen on ratkaiseva askel kohti multilateralismia alueellisessa kontekstissa. Organisoituneessa yhteistyössä ensiarvoista alueellistumisen kannalta on, että se on koko aluetta koskeva.
4. Alue kansalaisyhteiskuntana, joka seuraa organisoitumisvaiheesta ja jota leimaa vastavuoroisuus ja arvojen samankaltaistuminen. Määräävä tekijä on alueellisen yhteistyön multidimensionaalisuus. Prosessia helpottaa aikaisempi yhteinen alueellinen kulttuurinen traditio. Tässä kulttuuri ei tarkoita ”annettua” kulttuuria vaan sen jatkuvaa luontia. Luonteenomaista ovat yhteiset sopimukset, säännölliset kokoukset sekä politiikan harmonisointi.
5. Alue toimivana subjektina, selkeänä alueena, jolla on identiteetti ja lujittava yhteisöllisyyden tunne. Alueella on selkeä poliittinen elin, joka tekee poliittisia koko aluetta koskevia päätöksiä. Tällaisena toimivana subjektina alueella tulee olla päätöksentekoa varten kyky ja legi-

timitaatio sekä rakenne. Äärimmäinen lopputulos voi johtaa eräänlaiseen alue-valtion synty-miseen, suvereenit kansallisvaltiot vapaa-ehtoisesti sulautuvat supranationalistiseen, jolle tie-tyt tehtävät ovat siirtynet.

Alue tulee alueeksi sen saavutettua tunnustetun aseman. Näitä prosesseja tunnustetuksi alu-eksi voidaan kuvata legitimitaatioksi ja institutionalisoimiseksi. Legitimitaatio tarkoittaa asian yleistä hyväksymistä ja toimintatavan tunnustamista. Muun muassa alueen taloudellinen menestys, ylemmiltä hierarkiatasoilta tullut hyväksyntä ja kansalaisten hyväksyvä mielipide tuottavat alueelle legitimitaatiota. Legitimitaatiossa hyväksytään siten poliittinen subjektius. Aluepolitiikka tuottaa legitimitaatioita alueille ja alueellisille toimijoille jakamalla vastuita ja odotuksia niille. Tässä tehtävien uudelleen jakamisessa ei vielä välttämättä voida puhua insti-tutionalisoitumisesta, mutta toimijuuden legitimitaatio on silti tärkeää. Toimija voi tuottaa legitimitaatiota myös itselleen. Kansalaisyhteiskunta (esimerkiksi kaupunki, yrityskonsortio tai kansalaisjärjestö) voi aktivoitua tekemään niitä tehtäviä jotka ovat perinteisesti katsottu kuuluvan valtiolle (Käkönen 1994, 20–21). Täyttämällä tämän tarpeen on sillä yksi keino tuottaa itselleen legitimitaatiota. Tässä tapauksessa voidaan puhua myös alueellistumisesta.

2.2.4 Alueellinen toimija ja sen määrittely osana alueellista identiteettiä

Alueen tuottaminen poliittisena prosessina on aina yhteydessä alueella asuviin ihmisiin ja heidän kollektiivisiin identiteetteihinsä. On mielekästä käsitellä identiteettiä alueellistumista ja uusia sosiaalisia tiloja tukevana tekijänä. Se millaisia määrittelyjä aluepolitiikka luo aluees-ta ja siellä asuvista ihmisistä tuottaa alueelle identiteettiä ja määrittelee myös millä toimilla ja kenen toimesta tuota määriteltyä identiteettiä voidaan ylläpitää. Identiteetin muodostuminen on kollektiivisena luomus, jossa ihmiset valtasuhteiden mukaisesti osallistuvat identiteetin luomiseen.

EU:n aluepoliittisissa ohjelmissa on myös näkyvästi mukana tavoite vahvistaa alueellisia kult-tuuri-identiteettejä. Vahvalla alueellisella identiteetillä nähdään rooli alueen ja Euroopan ta-loudellisessa kehityksessä. (Siivonen 2008, 354) Oman alueellisen identiteetin luominen ovat keinoja lisätä alueellista yhteisyyttä ja paikallisuuden tunnetta, jotka olivat alueellistumiselle ja uusille sosiaalisille tiloille ominaisia. Valtio ja Euroopan unioni odottavat alueellisten ja paikallisten toimijoiden sitoutuvan samoihin poliittisiin tavoitteisiin kuin mitä ne ovat anta-neet. Täten valtio ja Euroopan unioni osallistuvat alueellisen identiteetin luomiseen käyttä-

mällä valtaa haluttujen ominaisuuksien vahvistamiseen ja esiintuomiseen. Alueista annetaan ilmaisia, ideoita ja merkityksiä. (vrt. Jukarainen 1996b, 121)

Kollektiivisessa identiteetissä on kyse jonkin ihmisryhmän yhdessä tuottamista dynaamisista luomuksista, joiden tuottamiseen eri ihmiset valtasuhteiden mukaisesti ovat vaihtelevasti osallistuneet. (Jukarainen 2000, 45). Jukarainen (1996b, 121) korostaa huomion kiinnittämistä niihin keskenään erilaisiin prosesseihin, jotka synnyttävät ja ylläpitävät alueita ja toisaalta myös niihin toimijoihin, jotka alueita muotoilevat. Aini Linjakumpu (1999, 61) suosii myös samankaltaista tapaa, koska silloin tulee esille identiteetin merkitys poliittisen todellisuuden rakentumisessa. Poliittisuus aspektin liittäminen alueelliseen identiteetin tarkasteluun nostaa esiin kysymykset, ketkä tai mitkä tahot vastaavat alueellisen identiteetin luomisesta ja sen symbolisen merkityssisällön määrittelemisestä.

Aluekehitystyön onnistuminen riippuu myös siitä, miten se onnistuu alueellisten identiteettien tukemisessa. Katriina Siivonen (2008, 345–355) on tutkimuksessaan tehnyt huomion, että kulttuurisesti kestävä kehitystyö ottaa huomioon makro-, väli- ja mikrotason kulttuuriset prosessit. Alueellisten toimijoiden rooli ja valta osallistua aluepolitiikan tavoitteiden määrittelyyn olisi siis samalla osallistumista alueellisen identiteetin määrittelyyn. Tähän asiayhteyteen on mielekästä liittää Tuija Pulkkisen (1998, 160) huomio, että ”identiteetti on merkityksellinen poliittinen väline”. Poliittisissa prosesseissa rakentuneet identiteetit eivät ole neutraaleja. Identiteetin rakentumisessa sosiaalisten suhteiden kautta tapahtuu valintoja, jotka tuottavat jonkun version identiteetistä. (emt. 155; Massey 2008)

Valtio ja EU odottavat alueiden toimivan niiden määrittelemän politiikan mukaisesti. Poliittikan luoma ja antama kuva alueellisesta toimijuudesta ja alueen merkityksestä rakentavat alueen identiteettiä. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväällä tavalla rakennetun alueellisen identiteetin muodostamiseen ja ylläpitämiseen voivat alueen asukkaat itse osallistua. Alueellistumisen kannalta tilanne, jossa alueelle annetaan mahdollisuus itse rakentaa oma toimijan roolinsa, tukee alueellistumista ja kertoo, että alueella on määrittelyvaltaa.

2.2.5 Periferisaatiosta irti pyrkiminen alueellistumisen muotona

Aluekehitysohjelmat ovat suunnattuja erityisesti perifeerisinä ja heikossa asemassa pidetyille alueille tavoitteenaan lähentää alueita kehityksellisesti keskusalueiden kanssa. Aluekehitysoh-

jelmien ja aluepoliittisen puheen suuntaaminen juuri perifeerisinä pidetyille alueille herättää kysymyksen, miten nähdään keskus-periferian suhde alueellistumiseen. Alueellistumisen on nähty muuttavan keskus-periferia suhteita. Alueellistuessaan alue voi 'päästä pois' periferiasta. Aikaisemmat tutkimukset alueellistumisen ja keskus-periferia suhteen yhteydestä kertovat kahdenlaisista vaikutuksista sekä puolesta että vastaan alueellistumisen näkökulmasta. Keinot päästä irti periferisaatiosta määrittävät, mitkä toimijat tulevat määritellyiksi alueellisiksi toimijoiksi ja siten sen miten alue voi alueellistua.

Alueellistuminen on tarkoittanut alueille riippuvuuden vähenemistä lähipiirin verkostoista ja suhteista. Esimerkiksi pohjoisilla alueilla tapahtunut alueellistumiskehitys on nähty juuri periferisaatiosta irti pyrkimisenä, missä perifeerisen mobilisaation voi katsoa ilmentävän eräänlaista jaettava käsitystä erityisesti pohjoisesta identiteetistä. (Lähteenmäki 1994, 20, 48 & Lähteenmäki-Smith 1999,16). Euroopan alueellistumiskehitykselle on ollut olennaista hallinnon hajauttaminen ja valtion tehtävien on siirtyminen paikallistasolle. Tämä on ollut osa Euroopan unionin aluesuunnittelua ja -politiikkaa. Näin on pyritty vahvistamaan kansallista yhtenäisyyttä ja lähentämään erityisesti perifeeristen alueiden luottamusta valtiota kohtaan. (Jukarainen, 1996a, 35) Alueellistuminen on siis päinvastainen kehityssuunta periferisaatiolle. Käkönen (1997, 14) ei kuitenkaan yhdy tähän mielipiteeseen, vaan näkee aluepolitiikan toimivan periferia-keskus -suhteiden vahvistajana. Periferiat on asetettu hänen mielestään keskusten talouden tukijoiksi. Wallersteinin maailman järjestelmäteoriassa periferiaan tulevat luokitelluksi maantieteellisesti syrjässä olevat alueet. Ohmaen ”Region State” mallissa maantieteellisellä sijainnilla ei ole enää merkitystä vaan periferiaan joutuvat sellaiset alueet, jotka eivät pysty toimimaan globaalin talouden logiikan mukaan ja menestymään siinä. Menestyvän alueen keskiössä voi toimia useita kaupunkeja. (Ohmae 1997) Alueellistuminen on yksi vastaus periferisaation välttämiseksi, kun köyhät alueet pyrkivät verkostoitumaan sekä sisäisesti että ulkoisesti taloudellisen asemansa parantamiseksi (Käkönen 1994, 21).

Timo Kivimäki (1996) on tutkinut Euroopan pohjoisen periferian muotoutumista Euroopan unionissa. Periferioiden määrittäminen on samalla tavalla sosiaalisten määrittelyjen tulos kuin alueellistuminenkin. Yhteiskunnallisiin käytäntöihin luodaan malli, mistä tunnistetaan ydin ja reuna-alueet. Aluepoliittisissa ohjelmissahan pyritään juuri tunnistamaan keskus, jolla menee hyvin ja reuna-alue, joka tarvitsee aluepoliittista tukea.

2.2.6 Globalisaation heijastukset uusiin sosiaalisiin tiloihin ja alueellistumiseen

Uusilla sosiaalisilla tiloilla ja alueellistumisella on yhteys globalisaatioon. Globaalit talouden vaatimukset heijastuvat aluepolitiikkaan EU:n ja valtion tavoitteiden kautta sekä suoraan alueelle. Globalisoituminen on yksi uusia sosiaalisia tiloja synnyttävä tekijä ja siten tuottaa uusia yhteiskunnallisia toimijoita. Globalisaation ilmiökenttä on niin laaja, että sen kokonaisvaltaisen selittäminen lienee mahdotonta. Ulrich Beck (1999, 36) kuvaa globalisaation vaikutuksia seuraavasti.

”Maailmanyhteiskunta, joka on muodostunut globalisaation seurauksena, monilla alueilla alistaa alleen ja suhteellistaa kansallisvaltion, koska kansallisvaltion päälle asettuu moninainen, yhteen paikkaan sitoutumaton sosiaalisten piirien kommunikaatioyhteyksien, markkinasuhteiden ja elämäntapojen verkosto, joka ylittää alueelliset rajat. Tällainen kehitys ilmenee myös valtiollisen auktoriteetin rakenteissa.”

Toisen käsityksen mukaan globalisaatio on valtioiden valvoma projekti ja kansainvälisen toiminnan olevan valtio keskeistä (Väyrynen 2001, 43). Harto Hakovirran (2002, 52 -55) mukaan globalisaation voimakkaimmat vaikutukset ovat "valtion aseman heikkeneminen, homogenisoituminen ja kansainvälisen järjestelmän yhdenmukaistuminen. Vastavaikutukset voivat heikentää kolmea edellä mainittua vaikutusta". Globalisaation aikaansaama, mutta osaltaan sitä vastaan toimiva prosessi on alueellistuminen. Hakovirta toteaa, että mitä voimakkaampi ilmiö alueellistumisesta tulee, sitä mahdottomammaksi käy todellisen maailmanlaajuisen globalisaation toteutuminen (Hakovirta 2002, 57). Hakovirran ja Väyrysen huomiot antavat aluepoliittisen puheen tarkasteluun eväitä tarkastella, miten valtio ja EU pyrkivät puheessa hallitsemaan globalisaatiota ja mikä rooli toimijalle annetaan suhteessa alueeseen ja globaaliin. Mitä alueellistumien on ja mitä alueellinen toimija tarvitsee alueellistumiseen?

Vaikka kylmä sota on jo loppunut, se ei tarkoita, että alueellistaminen, vanha regionalisaatio olisi hävinnyt. Valtion hallinnon hajauttamisohjelmat maakunnallisine virastoineen ja osa ohjelmallisen aluepolitiikan välineistä voidaan nähdä alueellistamiseksi, jossa valtio antaa konkreettisesti valtion hallinnon alaiselle alueelliselle virastolle tai alueelle lisää päätäntävaltaa. Alueellistumista tapahtuu koko maailmassa, mutta kaikkein voimakkaimmin se näkyy kenties Euroopassa. Euroopan unionin pyrkimys sisäiseen koheesioon ja integraatioon on vaikuttanut alueellistumiskehitykseen. (Käkönen 1994; 1996) Kylmän sodan päätyttyä Euroopassa voidaan nähdä monia alueellistumismuotoja:

”Euroopan unionin kehikossa tapahtuvia alueellistumisilmiöitä ovat subsidiariteetti periaate, rajat ylittävä yhteistyö EU:n sisällä, alueellistuminen Euroopan unionin ulkorajalla, alueellistuminen Euroopan unionin ulkopuolella, Euroopan neljä moottoria ja alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö” (Heininen 2000, 28).

Tieto siitä, miten alueellistumista on tutkittu ja mitkä asiat nähdään alueellistumisen kannalta olennaisina antavat tälle työlle perspektiiviä ja ymmärrystä, miksi alueellistumista on tärkeää tutkia. Alueellistumisilmiön hahmottaminen auttaa myös hahmottamaan ilmiön poliittisuuden, mitkä poliittiset painotukset ovat tuottaneet alueellistumista. Valtio ja EU saavat myös tieteellisiä perusteita toiminnalleen antaessaan alueille toteuttamisvastuuta, sillä sen on todettu toimivaksi.

Käkönen tuo esiin miten alueet ovat EU:n politiikassa nostettu esiin yhteisyyttä luovana tekijänä. "Alueiden Eurooppa" luo tunteen, että erilaisuus ei ole erottava tekijä vaan yhdistävä. Alueiden varaan halutaan luoda uutta yhteisöllisyyttä, joka perustuu verkostoihin. Euroopassa EU on ollut tärkein alueellistumisen alkuun saattaja, silti alueellistuminen on ollut valtio keskeistä. Valtiot ovat toimineet EU:n kanssa keskeisinä sopijaosapuolina (Käkönen 1994, 4,18). Eurooppalainen alueellistuminen on Hettinen (2003, 261) mukaan sekä virallista että epävirallista. Euroopan unionin yhdenmukaistamis- ja konvergenssipäämäärät ovat näkyvällä sijalla poliittisissa ohjelmissa; regiimeissä, turvallisuusjärjestelyissä, talouspolitiikassa. Näissä ja muissakin EU:n politiikoissa korostuu alueiden rooli. Epävirallinen alueellistuminen näkyy jokapäiväisessä elämässä Euroopan mantereella, sen ala-alueilla ja seutukunnissa. (Käkönen 1996c, 61–62).

Talouden kansainvälistyminen on ehkä kaikkein näkyvin alueellistumista aiheuttava tekijä. Alueet koetaan joustavampina yksikköinä kuin valtio. Alue pystyy paremmin ottamaan globaalin kilpailukyvyyn haasteen kuin kokonainen kansallisvaltio (vrt. Käkönen 1998a). Tätä näkemystä vasten Loveringin (2001, 350) kommentti alueellistumisesta valtion strategiana, jolla pyritään toteuttamaan globalisaation edellyttämää neoliberalismia, on hyvin ymmärrettävä. Niin valtiot kuin EU:kin haluavat menestyä taloudellisessa kilpailussa alueidensa kautta. Jotkut tutkijat ovat pitäneet jopa taloudellisten intressien pohjalta syntyneitä alueita luonnollisempia alueina kuin kansallisvaltiota. Kenichi Ohmae (1995) on kirjoittanut, miten perinteinen kansallisvaltioiden talouspolitiikka ei ole pystynyt vastaamaan taloudellisen toiminnan vaatimukseen rajattomassa maailmassa vaan näkee, että valtioiden tulisi luovuttaa talouspoliittinen valta alueille ja tukea näiden toimintaa. Talouden diskurssi on hyvin vahva alueellistu-

misessa, kuten koko yhteiskunnassa, jossa taloudesta on tullut menestyksen mittari. Ohmae (1995, 81) näkee taloudellisen kasvun mahdolliseksi vain globaalissa kontekstissa ja että globaalin logiikan etusijalle asettaminen on tärkein alueiden menestystä selittävä tekijä.

Alueellisen toimijan muodostumista voidaan tarkastella samalla tavalla kuin alueen muodostumista. Jouni Häkli (1994) on tutkinut suomalaisten maakuntien syntymistä diskursiivisesti. Häkli selvitti, että aluepuhunnan tuottaminen on sitä tehokkaampaa, mitä objektiivisempänä ja universaalimpana aluepuhunta kyetään esittämään. Aluepuhunnassa esiintyy monenlaisia diskursseja, mutta vain osa niistä hyväksytään osaksi ”virallista” diskurssia ja samalla diskurssien rajaukset ja valinnat peitetään. (emt., 191). Alueen ja alueellisen toimijan käsitettä tulee tarkastella tiedon ja vallan yhteenkietoutumisena eli niin, että diskurssien muotoutuminen on osa tiettyjä asiayhteyksiä ja tilanteita. Aluepuhunta on osa alueen rakentumista. Alueen rakentuminen tarkoittaa, että identiteetti ei vain sattumalta rakennu alueella. Se vaatii järjestelmällistä käsitteiden ja luonnehdintojen valintaa, jotka katsotaan kuuluviksi kyseille alueelle. (Keskitalo 2002, 3-5) Kuvauksilla, jotka tuotetaan alueesta täytyvät olla legitiimejä. Legitiimien narratiivien tuottajat määräytyvät poliittisesti ja historiallisesti (Keskitalo 2002, 13) Institutionalisoituessaan alue saavuttaa virallisesti tunnustetun aseman esim. oman lainsäädännöllisen aseman (vrt. Lähtenmäki 1994, 10).

Alueellistumista voi syntyä ohjelmallisen aluekehittämisen myötä. Euroopan unionin ja valtioiden aluepoliittiset toimet tähtäävät alueiden parempaan menestymiseen. Alueiden halutaan menestyvän globaalissa kilpailussa ja olevan elinvoimaisia ja houkuttelevia paikkoja. Euroopan unioni näkee oman taloudellisen vahvuutensa ja globaalin kilpailukykyensä alueiden kautta aivan, kuten Ohmaen teorian mukaan, menestyvät alueet luovat menestyvän Euroopan.

Tässä työssä nostetaan esiin niitä tapoja ja diskursseja, joilla tuotetaan alueita ja aluepuhuntaa sekä, miten aluepoliittisen puheen antamat roolit, subjektipositiot, tukevat alueen alueellistumista. Antavatko aluekehitysohjelmat ja -politiikka rakennusaineita alueen toimijuuden legitimitaatiolle, vakiintuvatko yhteistyömuodot, missä kohdin alueelle annetaan toimijuus ja miten selvänä ja ehdottomana nämä toimet ja positiot esitetään? Suomalaisen aluetoimijuuden rakentamisella on monta haastetta. Parhailaan käynnissä oleva keskustelu uudistuksista kunta- lääni- ja ohjelmarakenteessa sekä Euroopan Unionin rahoituksen ja painopisteiden muutos pirstoo toimijuuden rakentumista ainakin hallinnollisesta näkökulmasta. Koko vuosituhannen vaihe on ollut jatkuvaa toimijuuden uudelleen määrittelyä ja uusintamista.

2.2.7 Alueellistuminen valtion haastajana

Tässä kappaleessa tuodaan esiin miten alueellistuminen haastaa valtiotason alueen ottaessa itselleen suuremman toimijaroolin. Alueellistuminen voi haastaa valtion sekä taloudellisena yksikkönä sen joustavuuden ansiosta, koska pienemmässä yksikössä on helpompi tehdä muutoksia että poliittisessa mielessä, koska marginaalissa tapahtuu helpommin poliittisia muutoksia kuin vallan ytimessä (Harle 2003). Alueellistuminen, jossa kansalaisyhteiskunta pystyy ottamaan haltuun valtiolle perinteisesti kuuluvia toimia ja tuoden poliittisuuden mukaan toimintaan on ehkä alueellistumisen korkein aste ja eniten valtion roolia supistava (Käkönen 1994, 6-7). Tämä on Käkösen(1994, 4) mielestä politiikan tuomista takaisin politiikkaan. Alueellistuminen ei muuta politiikkaa ainoastaan suhteessa valtioon tai Euroopan unioniin vaan, että alueellistumisessa alueen sisäiset erimielisyydet vähenevät, jolloin politiikka homogenisoituu ja keskinäinen kommunikaatio paranee (Hettne 2003, 256).

Nämä kaksi väittämää tuntuvat olevan ristiriidassa keskenään. Yhtäältä väitetään, että hajautuminen lisääntyy ja että politiikka palaa politiikkaan. Toisaalta väitetään, että politiikka yhdenmukaistuu. Erimielisyyksien katoaminen merkitsee poliittisen keskustelun loppua. Kuva politiikasta varmasti olisi tällainen, jos tarkastelemme aluetta vain sen omasta näkökulmasta ja muutosten tapahtumista vain suhteessa alueeseen itseensä. Alue on kuitenkin vuorovaikutuksessa toisten toimijoiden kanssa ja se määrittelee myös asemaansa suhteessa muihin toimijoihin. Alueen itsensä saadessa aikaan poliittisen yksimielisyyden roolistaan siitä tulee vahvempi muiden silmissä. Alueen roolin muodostuminen ei kuitenkaan ole demokraattinen prosessi. Vallasta syntyy kilpailua, jossa jokin taho ottaa vahvemman aseman tai roolin kuin toinen, tästä prosessista on kyse myös alueellisen toimijuuden muodostumisessa. Alueellistuminen luo valtioille haasteen, johon ne ovat jo vastanneetkin korostamalla omaa rooliaan alueellisissa prosesseissa. Käkönen nostaa esimerkeiksi tästä kehityskulusta kalottialueen yhteistyön sekä suomalaisen aluehallinnon uudistuksen.

”Pohjoismaiden aluetason hallintoa. Lääniuudistus ja parhaillaan kiivaana käytävä kuntarakennemuutos hajottavat alueen toimintojen organisoitumista. Samalla kun Euroopan neuvoston aloitteesta syntynyt kalottiyhteistyö olisi voinut olla todellinen mahdollisuus alueellistumiselle ja alueiden omien asioiden ajamiselle, mutta Norjan valtio ei halunnut tällaista kehitystä (Käkönen1996c, 81).”

"Suomen vahvassa keskushallinnossa ei ole haluttu myöskään vahvistaa unionin pyrkimystä siirtää valtaa alaspäin, Suomen valtio pyrkii aikaansaamaan suurempia toimintayksiköjä vahvistaen keskushallinnon asemaa" (Käkönen 1998a, 136).

Alueellistumiselle ei ole luotu mittataulukkoa, josta voisimme katsoa milloin se todella alkaa. Yhdeksi rajaksi Käkönen ja Lähteenmäki-Smith (2001, 214) ovat asettaneet alueen poliittisen subjektiuden kansainvälisessä politiikassa. Toisaalta alueellistumisen tai menestyvän alueen kuvaa ei koskaan saada asetettua muutamien määrittelyjen alle (Loving 2001, 350). Konstruktionismissa rajojen asettaminen ei ole tutkimuksessa olennaista vaan selvittää miten ilmiöt ja prosessit muotoutuvat.

3 Alueellisen toimijuuden rakentuminen vallan genealogian näkökulmasta

Aluepolitiikassa ja aluepoliittisessa puheessa tuotetaan tietoa siitä, minkälaisia alueet ovat. Genealogisesti voidaan tutkia, miten alueesta ja sen toimijoista tulee sellaisia kuin ne ovat. Miten kohde tulee sellaiseksi kuin se on, on genealogisen lähestymistavan ydin. Huomio kiinnittyy tiedon ja vallan välisiin suhteisiin, sekä siihen miten tietoa tuotetaan ja siten ylläpidetään valtaa. Pääsy legitiimiksi tiedon tuottajaksi on yksi vallan muoto. Michel Foucault'n tärkein kysymys on, miten X tuli sellaiseksi kuin se on, ei kysyä, mikä X on? (Pulkkinen 1998, 99) Tiedon tuottajat ja instituonalistoituneet tiedon muodot vaikuttavat alueellisen toimijan määrittelyyn vaikuttamalla aluepolitiikan sisältöön. Uusien sosiaalisten tilojen ja alueellistumisen kannalta alueiden omien toimijoiden tai tahojen tulisi olla legitiimejä tiedon tuottajia, jotta ne voivat osallistua alueen määrittelyyn aluepolitiikan näkökulmasta. Vallan genealogia tarjoaa alueellisen toimijuuden tarkasteluun välineen, jonka avulla saa valtasuhteet näkyviksi.

Vallan genealogia tuo esiin tiedon ja vallan suhteen. Valta kattaa koko ihmisten välisen sosiaalisen verkoston ja jokainen yksilö on jokinlaisessa valtasuhteessa toisiin yksilöihin. Valtasuhteet vaikuttavat yksilöön, ne tekevät osaltaan hänestä sen, mitä hän on, ja muovaavat häntä subjektina. Valtasuhteiden tiedostaminen ja tunteminen auttaa ymmärtämään yksilöä, mitkä ovat hänen mahdollisuutensa toimia ja omaksua erilaisia rooleja valtasuhteissa. (Kusch 1993, 111, 114) Asioita, joita ei ole käsitetty poliittisessa merkityksessä, saavat genealogian kautta poliittisen ulottuvuuden (Pulkkinen 1998, 87). Vallan ja tiedon mukaan ottaminen alueellistumiseen ja aluepolitiikkaan on mielenkiintoista, sillä Euroopan unionin pyrkimys Lisabonin strategian mukaan on nousta maailman johtavaksi tietoon pohjautuvaksi taloudeksi (knowledge based economy). Tieto on avainroolissa eurooppalaisessa strategiassa. Tiedolla rakennetaan myös alueen toimijuutta. Alueet ovat valtasuhteiden kautta muodostuneita. Yksi valtasuhde on aluepolitiikka ja aluepoliittinen puhunta. Aluepolitiikassa alueelle ei ole tärkeää vain mitä ne ovat, vaan, miten ne on sellaisiksi luotu. Kuten Foucault painottaa, se missä yhteydessä sanotaan ja mitä on merkityksellistä - lausumien esittämisessä on kyse vallasta (Foucault 1976, 11; 2005, 162).

Valta ei ole yksiselitteisesti ja yksisuuntainen funktionaalinen suhde (A:n vaikutusvalta saada B tekemään jotain). Valta on koko sosiaalisen kattava verkosto. Foucault'n sosiaalisessa kentässä ei ole yhtään yksilöä, joka ei olisi valtasuhteessa muihin. Valtaa tuotetaan kaikkialla yhteiskunnassa niin neuvotteluissa kuin konflikteissakin ja valtaa käytetään ihmisten yhteiskunnalliseen hallintaan politiikan keinoin. (Häkli 1994, 13; Kusch 1993, 114; Ylönen 1996, 16–17; Foucault 1976, 11). Vallan tuottamistavat ovat aina yhteydessä valitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja puhujan asemaan, vallalla ei ole yhtä yhtenäistä olemusta (Foucault 1976, 11; 2005, 70–73) Vallan käytön muodot ovat sidoksissa menneisyyteen. ”Tietoa ja valtaa ei vain käytetä, vaan se muodostuu historiallisesti ja ehdollistaa sekä tiedon tuottamista että vallan käyttämistä” (Häkli 1994, 14). Aluepolitiikka ja aluepoliittinen puhunta ovat muodostuneet historian kuluessa. Tästä hyvä esimerkki hieman yksinkertaistaen on aluepoliittisessa puheessa käytetyt yhtäaikaiset diskurssit tulevaisuuden taloudellisen menestyksen tavoittelusta ja perinteiden kunnioituksesta.

Tieto (connaissance) on muodollista tietoa, jota voidaan käyttää yhteiskunnallisen vallan välineenä, ja jossa ilmenee tiedon ja vallan institutionaalinen suhde. ”Savoir” tiedossa tiedon suhde muodostuu epäsuorasti, se määrittelee miten välineellistä ”connaissance” tietoa on mahdollista tuottaa, epistemologian, sen mitä tieto on ja mitä on mahdollista sanoa. (Häkli 1994, 13, 14) ”Valta/tieto punoksissa, genealogiassa ei ole tärkeintä selittää suhteen tilaa, kenellä on valtaa, vaan kriteerien ja normien etsiminen, joilla valtaa ja tietoa tuotetaan” (Helén 1994, 272). ”Savoir” ja ”connaissance” määritelmät yksinkertaisesti sovellettuna tämän hetkiseen aluepuhuntaan saavat seuraavanlaisen sisällön. ”Savoir” voidaan nähdä globaalina järjestelmänä, joka määrittelee, mitä on kilpailukyky eli määrittää, mitä tietoa tarvitaan kilpailukyvyyn tuottamiseksi. ”Connaissance” tieto on politiikan väline toimijan kykynä tai ominaisuutena tietää ja määrittää kenen, ja miten tulee toimia kilpailukyvyyn saavuttamiseksi. Aluepoliittisessa puheessa tuotetaan positioita alueellisille toimijoille (sekä muille tiedon tuottajille), jotka asetetaan puheessa tiettyihin positioihin määrittelemällä ne tiettyjä ominaisuuksia omaaviksi tai edustaviksi.

Valta rakentuu kokoajan uudelleen suhteessa vallinneeseen tilanteeseen. Valta on voima, joka luo tai tuottaa käsiteltävänä olevat ilmiöt (esimerkiksi alueellistuminen ja uudet sosiaaliset tilat). Genealogiassa kiinnostuksen kohde on ilmiöiden rakentuminen. (Pulkkinen 1998, 106.)

Uusien sosiaalisten tilojen syntyminen tai taisteluun niiden synnystä sopii hyvin Ilpo Helénin (1994, 277) esittämä Foucault'n painotus mikrotasoihin.

”Foucault painottaa mikrotasoa, jolla toiminta pyrkimykset, subjektit ja taktiset asetelmat muodostuvat. Yhteiskunnallisen vallan makrotaso muodostuu eri mikrokenttien – siis subjektiasemien, toimintapyrkimysten ja taktiikoiden – punoutuessa yhteen tai repeytyessään toisistaan irti.”

Uusien sosiaalisten tilojen rakentumisessa on kyse vallan genealogian näkökulmasta yhteiskunnan mikrokenttien uudelleen järjestymisestä suhteessa makrokenttään sekä vallan ja tiedon suhteesta: Kuka voi luoda ja ottaa haltuun sosiaalisia tiloja? Yhteiskunnallisesti ja vallankäytön näkökulmasta alue ei ole pelkkä territorio, maantieteellisesti rajattu alue, vaan tila joka on osa yhteiskunnallista vallankäyttöä (Foucault 1989, 48). Tila on yksi tapa hahmottaa minne tiedon ja vallan suhteet paikantuvat. Paul Rabinov (1989, 11) toteaa, että ”fyysinen tila tarjoaa genealogistille analyysivälineen joka antaa mahdollisuuden tarttua juuri niihin kohtiin joissa tapahtuu muutoksia valtasuhteiden vaikutuksesta.” Vallan genealogiaan kuuluu aina mahdollisuus tehdä valintoja. Foucaultlainen vallan käsite edellyttää kieltäytymisen ja kapinan mahdollisuuden. Vallan ja valtarakenteiden muodostuminen on yhteiskunnallisten valintojen tulos. Nykytilanne on tulosta valtataisteluista, jotka olisivat voineet päättyä toisella tavalla. (Foucault 1976, 101–102, Kusch 1993, 137). Uusien sosiaalisten tilojen haltuun ottamisessa ja alueellistumisessa on kysymys juuri valtataistelusta.

Aluepuhunnassa on myös omat säännöt, miten aluepuhunaa ja -tietoa voidaan tuottaa. Diskurssien tuottamiseen liittyy yhteiskunnallisia sääntöjä, kuten Helén (1994, 273) esittää:

- 1) kiellot eli sensuuri, joka estää keskustelun tietyistä aiheista tietyin sanoin tai tietyissä tilanteissa
- 2) järkevän ja hullun puheen erottaminen toisistaan
- 3) toden ja valheen ero

Puhunnan säännöt tulevat selvästi näkyviin ohjelmallisessa kehittämistyössä: Aluepoliittisen puhunnan voimakkaat tuottajat ovat institutionalisoituneet eri valtiollisiin instituutioihin sekä siinä miten aluepolitiikka on muuttunut teollistamispolitiikasta kilpailukykypolitiikaksi. Diskurssi kuvaa sosiaalisen toiminnan ja kielen yhteen kietoutumista. Sosiaaliseen todellisuuteen saadaan erilaisia näkökulmia, kun ymmärretään, että diskurssit vaihtelevat käyttötarkoituksen mukaan. (Häkli 1994, 195). Eri rooleissa käytetään erilaisia puhetapoja ja argumentteja päämäärän saavuttamiseksi. Toiset diskurssit saavuttavat vahvemman aseman ja muovaavat todellisuutta myös vahvemmin.

Kun valta saa ihmiset pitämään haluttua asiaa totuutena ja normaalina, kuvaus sosiaalisesta todellisuudesta on saavuttanut legitiimin aseman. Vallan ja tiedon kietoutuessa yhteen vallitsevasta asiantilasta voi ajan mittaan muodostua normi, jonka määrittely voi joissakin tapauksissa luonnollistua eli sen olemassa oloa ei kyseenalaisteta, eikä sen poliittisuutta muisteta. (Pulkinen 1998, 107, Helén 1994, 285, Häkli 1994, 204) Diskurssin voima riippuu sen kyvystä saada tukea yhteiskunnasta. Mitä voimakkaampia tukijat ovat, sitä voimakkaampi on myös diskurssi (Fairclough 1997, 239). Diskurssien tuottamiseen liittyy myös kielenkäytön muotoja, kuten ammattikielen käyttäminen joka rajoittaa diskurssiin sisäänpääsyä. Ammatti-termien käyttäminen ja teknisen osaamisen esittäminen ovat tapoja korostaa omaa valta- ja asiantuntija-asemaa. (Häkli 1994, 198).

Aluepoliittisella puheella tuotetaan alueille rooleja, annetaan kuvauksia millaisia alueet ovat ja miten niiden tulisi toimia. Uusien sosiaalisten tilojen ja alueellistumisen näkökulmasta aluetoimijoilla on mahdollisuus päästä tiedontuottajaksi. Genealogia antaa analyysivälineen tarkastella hyväksytäänkö ne tiedon tuottajaksi ja onko niiden asema legitiimi?

4 Aikaisempien tutkimusten näkökulmia

Aikaisemmat tutkimukset ovat vaikuttaneet tämän työn kysymyksen asetteluun ja aihepiiriin. On tarpeen esitellä niitä, jotta saa tietoa ja ymmärrystä alueellistumisilmioista Suomessa. Valitut tutkimukset kertovat aluekehittämisen vaikutuksista paikallisella ja alueellisella tasolla. Ne ovat tarpeen esitellä myös siksi, että ne ovat vaikuttaneet työn tapaan hahmottaa alueellistumisilmiön ja uusien sosiaalisten tilojen ja kansainvälisen vaikutusta aluetasolla. Aikaisemman tutkimuksen valossa on myös helpompi ymmärtää, mitä uudet sosiaaliset tilat ja alueellistuminen voivat käytännössä tarkoittaa. Tarkastelu osoittaa myös sen keskustelujen sarjan, johon työ liittyy. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat myös sen, että tutkimuksissa on pohdittu enemmänkin alueen muodostumista, kuin sitä miten alue muodostuu sen toimijuuden kautta.

Euroopan unionin jäsenyys muutti suomalaisen aluepolitiikan muotoa. Alueille avautui omia tekemisen mahdollisuuksia niin paikallisesti kuin kansainvälisesti EU:n rahoituksen tuella. Aikaisemmasta suomalaisesta tutkimuksesta esiin nousevat vahvasti maaseudun kehittämissuunnan Leaderin vaikutukset paikalliseen tapaan organisoida kehittämistyöhön, se on luonut paikalliselle tasolle täysin uudenlaisen rakenteen toiminnan perustaksi. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat myös miten monitulkintaista aluepoliittinen puhe voi olla. Aluepolitiikan (sekä yleisen politiikan) katsotaan sekä edistävän että jarruttavan alueellistumiskehitystä.

Euroopan unionin aluepoliittisissa ohjelmissa ja yleisesti koheesio-ohjelmissa on vahvasti esillä eurooppalaisen kilpailukyvyn nostaminen. Eurooppalainen aluepolitiikka on mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska sen puitteissa on tehty erilaisia ohjelmallisia kokeiluja ja sen kautta on otettu käyttöön uusia käsitteitä ja toimintatapoja. Useasti näillä toimenpiteillä pyritään tukemaan alueiden vahvempaa roolia suhteessa maailman talouteen ja siten myös suhteessa kansallisvaltion. Euroopan unionissa esiintyvä alueellistuminen ei ole puhtaasti alhaalta ylöspäin tapahtuvaa. Ylhäältäpäin tapahtuva alueellistaminen toimii kuitenkin myös alueellistumista alhaalta päin vahvistavasti, kuten on todettu (vrt. Kähkönen 1994).

EU:n yhteydessä alueellistumisesta käytetään myös toista nimitystä ”europenization” eurooppalaistuminen. Eurooppalaistuminen on Håkan Nilsonin (1994, 131) mukaan alueiden yhdistämistä laajempaan integraatioprosessiin poliittisesti ja taloudellisesti se viittaa taloudellisten verkostojen luomiseen. Funktionaalisesti eurooppalaistaminen tarkoittaa asioiden yhdistämistä

tä niin aluetasolla kuin alue- ja eurooppalaisten poliittisten prosessien välillä. Funktionaalinen yhdistäminen vahvistaa paikallista aluekehitysprosessia ja yhteistyötä. Tapio Raunion ja Juho Saaren (2006, 14–16) mukaan ”europenization” voidaan nähdä myös eurooppalaisen politiikan vaikutusvaltana kansalliseen politiikkaan. Eurooppalaistuminen voidaan nähdä sitä voimakkaampana, mitä selkeämpää ja poliittisesti tavoitteellisempaa toiminta on.

Ajatus "alueiden Euroopasta" on ollut EU:n imagollinen tavoite ja käytännössä se on kannustanut alueita lisäämään keskinäistä yhteistyötään sekä sen on nähty lisäävän yhteenkuuluvuutta. EU:n kehitys on nojautunut vahvasti alueiden toimintaan ja unioni haluaa korostaa alueellisen läheisyyden merkitystä, ei vain aluepolitiikassaan vaan myös subsidiariteetti- eli läheisyysperiaatteessa. Subsidiariteetti- eli läheisyysperiaatteessa tavoitteena on ohjata vastuuta sille tasolle, jota toiminta koskee. (Käkönen 1996b, 302) Subsidiariteetti- eli läheisyysperiaate ei ole kuitenkaan saavuttanut tavoitettaan, kuten Kaisa Lähteenmäen (1994, 52–53) toteaa läheisyysperiaatteen puutteellisuuden,

“Subsidiariteetti- eli läheisyysperiaatteen yhteydessä puhutaan eksplisiittisesti ainoastaan yhteisön ja jäsenvaltion tasosta: Alueita ei edes mainita tässä yhteydessä, vaikka käytännössä alueilla onkin mahdollisuus osallistua päätöksentekoon valtioiden politiikassa. Koko Maastrichtin sopimuksen merkitys alueiden näkökulmasta jää kauas todellisen alue-subjekti-tason luomisesta Euroopan unioniin. Mikäli haluamme nähdä alueet todellisina aktiivisina subjekteina, vaikutusväyliä tulee siis hakea muualta kuin EU:n institutionaaliselta tasolta.”

EU on luonut alueita tarkoituksenmukaisesti aluepolitiikkaansa harjoittamiseksi. Tämä voidaan nähdä sekä hyvänä että valitettavana asiana. Näin Christopher Gray (2000, 47) määrittelee EU:n aluepolitiikkaa: “EU:n tavoiteohjelmia varten on luotava ”uusia paikallisia tiloja”, ainakin aluksi, jotta alueet olisivat hyväksyttävissä rahoituksen kohteita. Näistä alueista ihmiset ovatkin sitten tuottaneet itse subjektiivisesti merkityksellisiä paikkoja.” Puuronen (1998, 30) näkee Euroopan unionin aluepolitiikan uusliberalistisen talouspolitiikan välineinä, joissa Euroopan alue- ja maatalouspolitiikan tavoitteena ei ole alueiden omavaraisuus vaan alueiden kehitys osana yhdyntävää markkina-alueutta. Näiden tutkimuksellisten huomioiden kautta voidaan todeta, että aluepolitiikka on mielenkiintoinen tutkimuskohde uusien sosiaalisten tilojen tarkastellessa.

Aluekehitysohjelmat ovat osa Euroopan unionin strategista retoriikkaa. Aluepolitiikan kautta niin EU kuin valtiokin luovat ja uusintavat omaa legitimitaatioita toimijoina ja instituutioina. Aluepolitiikassa on perifeerisillä alueilla mahdollisuus määrittellä asemaansa uudelleen. Pai-

kallisuuden ja paikallisen kulttuurin hyväksikäyttäminen ovat osa aluekehityksen retoriikkaa, sillä se antaa toimijoille uskoa omiin kykyihinsä ja kehitys tulee arvotetuksi paikallisista lähtökohdista. Aluekehitys strategiat pyrkivät sekä liittämään alueet suurempaan alueelliseen kokonaisuuteen, tavoitteenaan päästä irti periferiasta että pohjautumaan paikallisuuteen. Ray (1998, 5-7) nimittää tätä mallia kulttuuritaloudeksi, jossa keksitään uudelleen paikallinen kulttuuri sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin perustaksi.

Tutkimuksissa on pohdittu, mitä tieto tarkoittaa aluepolitiikassa. Arnoud Langendijk (1999) on tutkinut, että aluekehitystyössä tieto tulee soveltaa paikallisuuteen sopivaksi. Tiedon ja käsitteiden soveltamisen myötä perinteiset toimintatavat aluekehityspolitiikassa muuttuvat. Oppiva-alue tai klusterimalli ovat tällaisia uusia käsitteitä. Toimijat, jotka ottavat nämä käsitteet käyttöönsä, tunnistavat toiset samanlaiset toimijat eurooppalaiselta toimijakentältä. (Uusien käsitteiden lanseeraaminen aluepolitiikkaan voidaan nähdä myös eräänlaisena uusien sosiaalisten tilojen luomisena.) Uudenlainen aluepolitiikka voidaan nähdä usean toimijatason monimutkaisena verkostona, jossa tuotetaan alueellista tietoa eri aluekehityksen osa-alueista. Toimijat, jotka tuottavat tätä tietoa, eivät kuitenkaan ole niin usein aluetoimijoita kuin aluepoliittisista ohjelmista voisi olettaa. (Langendijk 1999, 113, 114)

Vaikka tässä työssä ei varsinaisesti tutkita Leader -toimintaa, antavat siitä tehdyt tutkimukset mielenkiintoista tietoa uuden poliittisen toimijan paikan muotoutumisesta. Yleisen aluepolitiikan ja maaseutupolitiikan vertailu on mielenkiintoista siksi, että ne käyttävät erilaisia diskursseja politiikassaan. (Suomalaisessa hallinnollisessa jaossa yleinen aluepolitiikka, esim. aluekeskusohjelma, kuuluu yleiseen aluepolitiikkaan, kun taas Leader -ohjelman hallinnointi kuuluu maaseutupolitiikkaan.)

Maaseudunkehittämiseksi Euroopan unionissa on luotu Leader -yhteisöaloite, joka pyrkii auttamaan maaseutumaisia alueita taloudellisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. Leader -ohjelmaa toteuttavat paikalliset toimintaryhmät (Local Action Group, LAG). Ne ovat luotu varta vasten hallinnoimaan tätä ohjelmaa. Leader -toimintaa on tutkittu verrattain runsaasti, johtuen sen uudenlaisesta tavasta toimeenpanna aluekehitystä toimintaryhmän kautta, joka oli uusi paikallinen toimija. Leaderin voidaan nähdä myös synnyttäneen ennen vapaamuotoisten ja spontaanien yhteistyöryhmien institutionalisoitumista. Institutionalisoitumista on teknisesti edellyttänyt ainakin hankkeiden vaatima paperityö ja byrokratia (vrt. Salmi 2003). Ray (2000) pitää Leaderiä mielenkiintoisena tutkimuskohteena, koska sitä voidaan pitää myös eräänlaisena

Euroopan laajuksena maaseudun kehittämisohjelmien laboratoriona. Leader -hankkeiden toteuttamista paikallistasolla vaikeuttavat muutokset toimintatavoissa, mitkä Leader oli tuonut mukanaan. Sopeutuminen uusiin asioihin ei sujunut kaikissa tapauksissa ongelmattomasti. Uuden toiminnan tai ajattelutavan ilmaantuminen aiheutti muutosvastarintaa. Luopuminen vanhasta ja totutusta nähdään yleisesti uhkana elinkeinolle ja toimeentulolle, tämä tavallaan liittyy kehittämiseen kohdistuvan uskon puutteeseen (Nieminen & Malinen 1994, 72.) Luopuminen vanhasta ja totutusta merkitsee myös valtarakenteiden muutosta. Uusien toimintatapojen muutoksia ei tule tarkastella vain uskon puutteena vaan myös taisteluna valta positioista.

Anita Salmi (2003) on tutkinut ohjelmaperustaisen kehittämisen ja Leaderin puhuntaa; mihin ohjelmallinen kehittäminen asettuu muiden poliitikoiden joukossa? Hän tutki miten asukkaat ja hallinto pyrkivät ottamaan haltuunsa toimintakenttää, mitkä olivat haltuun ottamisen legitimit keino ja miten alueellista todellisuutta rajattiin. Ohjelmallisessa kehittämisessä on hallinnollisia solmukohtia, jotka ohjaavat tiedon kulkua ylhäältä alas ja päinvastoin. Nämä solmukohtat olivat valtapositoiden määrittelyn kannalta olennaisia. (Salmi 2003, 93) Ohjelmallinen kehittämistoiminta on saanut kritiikkiä hallinnollisesta raskaudesta, miten hallinnon vaatimusten täyttäminen korostuu itse kehitettävän asian kustannuksella ja miten hallinnossa käytetään professionaalista kieltä, jota hanketoteuttajat eivät välttämättä hallitse. (emt., 96) Verkostojen tärkeys eurooppalaisen toimijuuden alueena tulee myös Salmen tutkimuksessa esiin. Verkostoissa toimija pääsee vaikuttamaan laajemmalle kuin mitä se yksin kykenisi. (emt., 112) Vaikka tutkimuksissa on nostettu esiin Leader -toiminnan erityislaatuisuus toimintatavoiltaan, on se retoriikaltaan yhtenäinen muun eurooppalaisen aluepoliittisen puhunnan kanssa. Salmi (2003, 190) toteaa, että "Leader -ohjelma tuottaa samoja puhuntoja kuin muutkin EU:n ohjelmat ja että siinä tavoiteltu yhteisöllisyys on ylhäältä päin johdettua"

5 Eurooppalaisen ja suomalaisen aluepolitiikan vaiheita

Eurooppalainen ja suomalainen aluepolitiikka ovat seuranneet yhteiskunnallisen ja kansainvälisen järjestelmän kehitystä ja EU:ssa myös yhteisön integraatiota. Seuraavaksi tuodaan lyhyesti esiin aluepolitiikan eri kehitysvaiheita ja joitain kommentteja niiden "onnistumisen" asteesta.

5.1 Euroopan unionin aluepolitiikan vaiheita

Euroopan yhteisön alueellinen ulottuvuus on pitänyt sisällään alusta asti toimenpiteitä, jotka tähtäävät taloudellisten ja sosiaalisten epätasa-arvoisuuksien poistamiseen. Rooman sopimuksessa (1957) huomioidaan, että valtioiden tasapainoinen kehitys vähentää myös alueellisia eroja. (Lumijärvi 1991, 33) Euroopan sosiaalirahasto (ESR, perustettiin vuonna 1958), Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto (EMOTR, perustettiin vuonna 1962) ja Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR, perustettiin vuonna 1975) jakoivat aikaisemmin rahoitusta valtion etukäteen valitsemille hankkeille, kun nykyään hankkeet valitaan ohjelmakauden aikana alueen toimijoiden hakemusten perusteella. Vasta "Single European Act" vuonna 1986 loi perustan syvemmälle koheesiopolitiikalle ja vauhditti aluepolitiikan kehittämistä. Samana vuonna aluekehitys sai oman komissaarin. Rakennerahastot on asetettu toimimaan koheesiopolitiikan ohjauksessa. Rakennerahastojen painopisteeksi on asetettu taantuneiden ja syrjäisempien alueiden tukeminen. Alueille on luotu monivuotisia ohjelmia, joiden toteuttamiseen sitoutetaan alueellisia ja paikallisia toimijoita. (Regional Policy - Inforegio 2008) Euroopan neuvostolla on mahdollisuus hienosäätää rahastojen toimintaa kohdentamalla ja ryhmittelemällä rahastoja. Rahastojen lakkauttaminen on epätodennäköistä, sillä se vaatii perustamissopimuksen muuttamista yksimielisesti hallitusten välisessä konferenssissa. (Koivunen 1999, 190–191).

Euroopan yhteisön (EY) aluepolitiikan uudistus rakennerahastouudistuksella alkoi vuonna 1989. Rakennerahastoihin kuuluu aluekehitysrahasto (EAKR), sosiaalirahasto (ESR) sekä maaseudun neuvonta- ja tukirahaston neuvontaosasto (EMOTR). Tavoitteena oli tehostaa rahastojen toimintaa sekä tehostaa eri ohjelmien välistä yhteistyötä. Rakenteellisen uudistuksen yhteydessä lisättiin myös rahastojen varoja. Rakennerahasto uudistus oli osa EY:n tavoitetta tasoittaa maiden välisiä talouseroja sekä auttaa alueita sopeutumaan EY:n sisämarkki-

noihin. (Lumijärvi 1990, I-II; Koivunen 1999, 190) Rakennerahastojen tukialueet määräytyvät bruttokansantuote (BKT) vertailun mukaan ja ohjelmakaudet kestävät kuusi vuotta. Rakennerahastovarojen jakaminen jäsenvaltiolle ja alueille on kolmivaiheinen prosessi. Tukikelpoiset alueet laativat oman ohjelman EU:n ohjeiden mukaisesti. Valtio laatii oman ohjelmansa alueiden ohjelmien pohjalta ja käy neuvottelut komission kanssa. Komissio myöntää hyväksytyille ohjelmille oman budjetin. (Koivumaa 1999, 192) Rakennerahastot pyrkivät kolmen tavoitteen saavuttamiseen. Tavoite 1:lla edistetään kehityksestä jälkeen alueiden kehitystä tukemalla yritysten investointeja ja kehitystä. Esimerkiksi Suomessa tavoite 1 -alueeseen kuuluvat Itä- ja Pohjois-Suomi. Tavoite 2:n on tarkoitettu alueille, joilla on vaikeuksia talouden rakennemuutoksista johtuen. Tavoite 3 keskittyy työllisyyden lisäämiseen ja koulutusjärjestelmien kehittämiseen. Tavoite 3 on temaattinen ja kaikille alueille avoin lukuun ottamatta Tavoite 1 -alueita, joilla toimenpiteet sisältyvät kehitysohjelmiin. Rakenne- ja koheesio rahastojen ohella EU:lla ovat olleet käytössään yhteisöaloitteita kuten esimerkiksi Interreg, Urban, Leader ja Pesca. (Euroopan unioni 2001)

Maastrichtin sopimus 1992 mahdollisti uusien instrumenttien syntymisen ja pohjusti uudenlaista alueellisen kehittämisen hahmottamiseen tapaa: Koheesipolitiikka sai oman rahaston, alueiden neuvosto perustettiin ja subsidiariteettiperiaate otettiin käyttöön. Koheesio- ja rakennerahastopolitiikan peruseriaatteina olivat keskittyminen, suunnitelmallisuus, täydentävyys ("additionality", ts. EU:n aluepolitiikka on valtion aluepolitiikan lisä, ei korvaava) ja kumppanuus.

Lissabonin strategia (2000) vaihtoi koheesipolitiikan painopistettä innovaatiotoimintaan, työllisyyteen ja kasvuun. Strategian tavoite on luoda Euroopan unionista tietoon pohjautuva talous, joka on maailman kilpailukykyisin vuoteen 2010 mennessä (Raunio ja Saari 2006, 20–21). Kymmenen uuden jäsenmaan liittyessä unioniin 2004 aluepolitiikkaan otettiin käyttöön uusi käsite "konvergenssitavoite". (Regional Policy - Inforegio 2008)

Euroopan unionin aluepolitiikka koostuu EU:n ylikansallisesta aluepolitiikasta sekä kansallisesta aluepolitiikasta (Lumijärvi 1990, 1). Suuri osa EU:n aluepolitiikasta toteutetaan rakennerahasto-ohjelmien kautta ja muiden ohjelmien kautta. Käytännössä alueella EU:n ohjelmat näkyvät erilaisina kehittämissuunnitelmina ja hankkeina. Alueelliset kehittämissuunnitelmat toimivat joko suoraan tai välillisesti perusteina, joiden mukaan alueelle osoitetaan rakennerahastovaroja. Hankkeet ovat alueen, yritysten tai organisaation toteuttamia toimia, jotka tuke-

vat alueellisen kehittämisohjelman ja EU:n ohjelman tavoitteiden saavuttamista. Hankkeiden rahoitus koostuu normaalisti EU:n, valtion, kunnan osuuksista ja yksityisestä osuudesta. EU:n aluepolitiikka on kehittynyt jäsenmaiden sisäisestä politiikasta ylikansalliseksi politiikaksi. (Lumijärvi 1990, 33).

Alueiden komitea (perustettu 1994) on alue- ja paikallishallinnon edustaja EU:ssa. Komitealla on suhteellisen pieni rooli unionin virallisessa päätöksen tekojärjestelmässä, sillä on neuvoa-antava rooli. Alueiden komitea antaa lausuntoja mm. koulutus- kulttuuripolitiikan alalta, Euroopan laajuisista verkostoista ja taloudellisesta ja sosiaalisesta koheesiosta. (Alueiden komitea 2008)

Euroopan unionin aluepolitiikka on lisännyt alueiden (maakunnat ja kunnat) kiinnostusta EU:ta kohtaan. Alueet ovat jopa perustaneet omia lobbaus- ja verkostoitumistoimistoja Brysseliin. Tästä kiinnostuksesta huolimatta koheesio- ja rakennerahastohankkeet eivät ole onnistuneet kaventamaan alueiden välisiä kehityseroja EU:n toivomalla tavalla. (Koivunen 1999, 192, 239). Raunio ja Saari (2006, 16) ovat seuranneet miten unioni on vaikuttanut yleisesti jäsenmaiden politiikkaan, he toteavat että, ”unionilla on ollut enemmän vaikutusta politiikan sisältöön kuin jäsenmaiden poliittisiin rakenteisiin”.

5.2 Suomalaisen aluepolitiikan vaiheita

Aluepolitiikan alku Suomessa on tapahtunut vähitellen: 1950 -luvulla oli aluepoliittista suunnittelua, 1960 -luvulla aluelakia ja 1970 -luvulla aluepolitiikka sai institutionalisoituneen muodon (Vartiainen 1998). Perttu Vartiainen (1998) jakaa suomalainen aluepolitiikan kolmeen päävaiheeseen:

1. Teollistavan kehitysaluepolitiikan vaihe (1970 -luvun puoliväliin saakka)
2. Aluepoliittisen suunnittelun vaihe (1970 -luvun puolivälistä 1980 -luvun loppupuolelle)
3. Ohjelmaperustaisen alueellisen kehittämisen vaihe (1980 -luvun loppupuolelta alkaen)

Teollistava kehitysaluepolitiikka nimensä mukaisesti keskittyi maan tasaiseen teollistamiseen ja myös reuna-alueilla olevien raaka-aineiden hyödyntämiseen. Tämän ajan aluepolitiikkaan välineisiin kuuluivat verohelpotukset, korkotuet ja työllisyyspolitiikka. Työllisyyspolitiikan avulla ohjattiin työvoiman siirtymistä teollisuuden pariin, joka tarkoitti myös muuttoaaltoa reuna-alueilta keskuksiin. Tämän markkinajohtoisen aluekehitysmallin rinnalle nousi myös

keskustelu aluepolitiikan roolista tasapainottaa markkinoiden aluepoliittista vaikutusta. Kehitysaluepolitiikkaan tuli mukaan pienten- ja keskisuurten yritysten tukemista sekä työvoiman ja yhdyskuntien toiminnan tukemista. (Vartiainen 1998, 4-5)

Aluepolitiikka syrjäytti kehitysaluepolitiikan 1970 -luvulla. Aluepolitiikan asema vahvistui valtio- ja aluetasolla oman institutionalisoituneen aseman myötä. Poliitiikan painopiste teollisuuslaitosten perustamisesta vaihtui yritysten tukemiseen. Uusi aluepoliittinen ajattelu vahvisti läänien sekä alue- ja paikallishallinnon roolia. Aluepolitiikan päämäärä oli monitasoinen alueellinen suunnittelu ja alueellisten erojen tasoittaminen. (Vartiainen 1998, 5-7) 1970 -luvun jälkeen Suomen alueelliset kehityserot tasaantuivat suotuisan yhteiskunnallisen kehityksen myötä. Seutukunnat vahvistuivat alueensa keskuksina. Alueelliset jaot muuttuivat hienojakoisemmiksi ja aluepolitiikka sai uusia erikoistuneita aloitteita, kuten alueprojektit ja erityisalumenettelyt sekä uusia teoreettisia lähestymistapoja hyvinvoinnin maantieteeseen ja kehitysteoreettiseen tarkasteluun. (Vartiainen 1998, 7-8)

Ohjelma-perusteinen aluepolitiikka alkoi 1980 -luvun lopulla, mutta näkyväksi se tuli kuitenkin vasta 1990 -luvulla Suomen valmistautuessa EU-jäsenyyteen. Ohjelma-perustaisen aluepolitiikan tavoitteena on alueiden omaehtoinen kehittäminen. Aluepolitiikan toteuttamiseksi luotiin kuusi erilaista eri aluetyypeille sopivaa ohjelmaa. Maakunnan liitot laativat omat aluekehitysohjelmansa. Muutosten tavoitteena oli myös kansallisen aluepolitiikan kytkeminen EU:n toimintamalliin. (Vartiainen 1998, 10–11) EU-jäsenyys on tuonut Suomelle alue- ja rakennepolitiikassa lisärahoitusta kansallisiin aluepoliittisiin tukihankkeisiin. Esimerkiksi kansalliseen alueelliseen yritystukipolitiikkaan EU-jäsenyydellä ei ole ollut kovin suurta vaikutusta. (Koivunen 1999, 235)

Suomalainen maaseutupolitiikka voidaan katsoa alkaneeksi 1980 -luvun loppupuolella. Samaan aikaan muuallakin Euroopassa aktivoiduttiin kehittämään maaseudulle omaa kehittämisspolitiikkaa. Ensimmäinen suomalainen maaseutupoliittinen ohjelma tehtiin vuonna 1991. Vuodelle 2009 on ilmestymässä viides maaseutupoliittinen ohjelma. Maaseutupolitiikka eroaa yleisestä aluepolitiikasta hallinnollisesti siinä, että sillä ei ole nimettyä vastuuministeriötä. (Hyyryläinen 2005)

6 Kielellinen rakentuminen ja diskurssien analysointia

Kielenkäyttöön kytkeytyy valtaa. Kielenkäyttö on jokapäiväistä toimintaa, jolla ei ole pelkäämään informaation välittämistä koskeva tehtävä. Kielenkäytöllä rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysi (DA) pyrkii analysoimaan miten ja miksi juuri tietyllä tavalla kieltä käytetään. Kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta ja sosiaalinen todellisuus on jatkuvi- en uudelleen määrittelyjen ja olemassa olevien diskurssien puolustelua. Puhutun ja kirjoitetun kielen takaa voi löytää merkityssysteemeitä, valtasuhteita ja hegemonisia puhetapoja. Tekstiä tulkitessa tulee aina ottaa huomioon missä kontekstissa teksti on tuotettu ja mitkä ovat sen reunaehdot. Sanoja ja lauseita ei tule erottaa niiden tarkoitus yhteydestä. DA:n tutkimus on parhaimmillaan vuoropuhelua aineiston ja tutkijan välillä. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993; 1999)

Tämän opinnäytetyön metodina on kriittinen diskurssianalyysi. Lähtökohtaisena oletuksena on, että puheilla tuotetaan, pidetään yllä ja oikeutetaan valtasuhteita (Jokinen ja Juhila 1999, 86). Aluepolitiikassa toimijat kamppailevat määrittelyvallasta, kenen tiedosta tulee tosi ja kenellä on oikeus puhua alueenkehittämisestä. Poliittisissa kehittämisohjelmissa korostetaan alueen omaa vastuuta toiminnasta ja menestyksestä sekä miten paikallisella tasolla tapahtuva päätöksenteko lisää alueellista valtaa ja siten myös sitoutumista ohjelman tavoitteisiin. Diskurssianalyysin ja vallan genealogian kautta voidaan tarkastella tämän puheen tuottamisen tapoja, jolloin paljastuu mitkä ovat valtaa ja toimijuutta tuottavia diskursseja, minkälaisia merkityksiä alueelle annetaan ja millaista on alueellinen toimijuus? Tässä työssä etsitään, mitä merkityksiä aluepoliittinen ja aluekehittämisohjelmat tuottavat. Alueellistumisessa ilmenevä uusien sosiaalisten tilojen syntyminen kiinnittää huomion myös siihen, miten uudet toimijat tai uudet asemat legitimoidaan ja miten niistä tulee institutionalisoituneita. Työssä tutkitaan myös missä asiayhteydessä alueellista toimijuutta tuotetaan.

Diskurssien tutkimusta voidaan ryhmitellä käytettyjen lähestymistapojen perustella. Tutkimus voi olla joko sosiaalisen moninaisuuden ja toiminnan vaihtelevuuden tai diskurssien valtasuhteiden tutkimista. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993, 11) Tässä työssä käytetään valtasuhteiden analysointia. Valtasuhteita analysoitaessa menetelmät ovat lähellä retoriikan metodeja. Kieli, joka vaikuttaa värittömältä ja viralliselta, saattaa vaikuttaa vaikealta analysoida, kuten asetukset alueellisille kehittämisohjelmille, mutta puheen retorisen puolen paljastamisen kaut-

ta nähdään, miten kielenkäytöllä vakuutellaan ja suostutellaan yleisöä omaksumaan puhe. Retorinen puhe on usein tiedon esittämistä ainoana oikeana totuutena tai hyväksyttävänä tapana. DA:ssa tästä käytetään termiä faktan konstruoinnin retoriikka. (Jokinen ja Juhila 1999, 79; Jokinen 1999, 129). Aluepolitiikan onnistumisen kannalta on olennaista, että kuulijat ovat vakuuttuneita ja suostuvat esitettyyn aluepolitiikkaan, koska alueet ja paikalliset ovat määritelty ohjelmien toteuttajiksi. On odotettavissa, että aluepoliittisesta puheesta ja teksteistä löytyy paljon faktan konstruointia.

Puheen funktioiden tarkastelu tuo esille, mitä vaikutuksia puheella on, yksi funktio voi olla valta-aseman tuottaminen (Jokinen, Juhilla ja Suoninen 1993, 42; Juhila 1999, 164). Vallan tutkimisessa diskursseissa keskitytään siihen, miten valtaa tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä, miten jokin tieto saavuttaa totuuden aseman sekä millaisia subjektipositioita niissä tuotetaan ihmisille. Subjektipositiolla tarkoitetaan sitä, minkälaisia toiminnan rajoitteita toimijalle asetetaan merkityssystemien kautta. Merkityssystemit rakentuvat osana sosiaalisia käytäntöjä ja niissä tuotetaan termin mukaisesti erilaisia merkityksiä ihmiselle tai kohteelle. Merkitysten tuottaminen on aina tilannesidonnaista, tiettyyn aikaan ja paikkaan liittyvää. (Jokinen ja Juhila 1999, 66–69) Aluepoliittisessa puheessa subjektipositio on sillä toimijalla, jolle annetaan sellaisia merkityksiä, jotka tukevat aluepolitiikan määrittelemää toimijuutta tai kuten tässä tutkimuksessa, toimijuuden kriteerinä on uusien sosiaalisten tilojen haltuun ottaminen tai alueellistuminen.

Diskurssien valtasuhteita analysoitaessa voidaan erottaa kaksi tarkastelulähtökohtaa eli diskurssien väliset valtasuhteet ja diskurssien sisäiset valtasuhteet. Diskurssien välisissä valtasuhteissa, jokin diskurssi saattaa olla hegemonisessa asemassa toisiin diskursseihin verrattuna. Hegemoninen diskurssi esiintyy useammin tai se esitetään selvempänä ja vaihtoehdottomampana kuin muut. Toiset diskurssit saattavat olla tätä diskurssia tukevia eli legitimoivia. Diskurssien sisäiset valtasuhteet tuovat esiin, mitä diskurssissa sanotaan, millaiset ovat toimijoiden väliset suhteet ja millaisiin subjektipositioihin tullaan asemoiduksi tai asemoidutaan. (Jokinen ja Juhila 1993, 81, 86) Diskursseilla voidaan ylläpitää näitä valtasuhteita ja legitimoivia alistussuhteita. Laajempaan kontekstiin sijoitettuna puheista voi paljastua muuten huomaamattomiksi jääviä, ehkä arveluttaviakin merkityksiä. (Jokinen, Juhilla ja Suoninen 1993, 39, 44, 75). Aluepoliittisen puheen hegemonisten diskurssien paikantaminen auttaa määrittelemään tuottaako aluepoliittinen puhe uusia sosiaalisia tiloja. Jos aluepoliittisen pu-

heen uusia sosiaalisia tiloja tuottavat diskurssit ovat heikkoja, voidaan olettaa puheen merkityksen olevan heikkoa uusien sosiaalisten tilojen luomisen suhteen.

Diskurssianalyysissä voidaan tutkia myös kategorioita, joihin kohteet luokitellaan ja joilla voi olla erilaisia ominaisuuksia. Kohde voi kuulua yhtäaikaisesti useampaan kategoriaan. Joihinkin kategorioihin voidaan liittää oikeus tietoon ja tiedon tuottamiseen. (Jokinen 1999, 135)

Diskursseissa toimijuutta kuvataan erilaisten kehysten sisällä. Esimerkiksi alueellisen toimijuuden kuvaaminen kulttuurin, hallinnon tai talouden kehyksessä tuottaa tietynlaista ymmärrystä toimijuudesta. (vrt. Jokinen ja Juhila 1999, 69). Alueiden liittäminen talouden kehukseen loisi alueesta kuvaa taloudellisena toimijana tai taloudellisena yksikkönä, jne. Aluepoliittinen puhe tuottaa itse tietynlaista ymmärrystä, mitä on alueellinen toimijuus. Tähän toimijan kategoriaan aluepoliittinen puhe asettaa myös joitain toimijoita.

Aluetoimijan subjektiposition hahmottaminen perustuu näihin diskurssianalyttisiin menetelmiin. Aluepoliittisesta puhunnasta kirjaimellisesti nouseva toteamus, että alueet ovat tärkeitä kumppaneita ja toimijoita ei riitä kuvaamaan, mitä on alueellinen toimijuus. Diskurssia täytyy tutkia tarkemmin, jotta selviää, mikä on puheen vaikuttavuus - tuottaako diskurssi uusia sosiaalisia tiloja ja alueellistumista? Saako uusien sosiaalisten tilojen haltuun ottaja tai alueellistuminen tukea tai legitiimitiimin aseman? Asettuuko uusi sosiaalinen tila ja alueellistuminen hegemoniselle diskurssin kentälle?

7 Kuvaus aineistosta

Aineisto koostuu useista Euroopan Unionin ja Suomen valtiotoimijoiden puheista, tiedotteista, ohjelmista, tiivistelmistä, www -sivu- ja asetusteksteistä. (Aineistolistaus on liitteessä yksi.) Aineiston kokoaminen tapahtui ministeriöiden ja EU:n internetpalvelimien kautta. Kaikki aineisto on julkista. Lukumääräisesti aineisto koostuu 20:stä Euroopan unionin ja sen virkamiesten teksteistä tai puheista ja 33:sta Suomen valtion, ministereiden ja virkamiesten teksteistä ja puheista. Puheet sijoittuvat ajallisesti vuosille 2001–2006, suurin osa vuodelle 2005. Tarkastelu ajankohta on otollinen puheiden analysoimiseksi, koska tuolloin valmisteltiin tulevaa EU:n ohjelmakautta vuosille 2007–2013. Ohjelmakauden valmisteluun kuuluu tulevien ohjelmien linjauksista päättäminen eli tällöin on luotu poliittista perustaa tulevalle.

Tekstit ovat joko suorasti tai epäsuorasti aluepoliittisia. Aluepoliittisia määrittelyjä sekä alueellisten toimijoiden määrittelyjä tehdään monissa muissakin poliittisissa diskursseissa ja puhunnoissa, kuten esimerkiksi innovaatio- ja koheesiopolitiikassa. Tämä näkyy puheiden valinnassa siten, että niitä on valittu useammalta eri hallinnonalalta, ei vain sisäministeriöstä tai EU:n alueiden kehittämisen osastolta. Aineistoon on koottu aluepoliittisia puheita myös eri aluepolitiikan aloilta kuten kaupunkipolitiikasta, maaseutupolitiikasta ja alueiden välisestä yhteistyöstä. Maaseutupolitiikan tekstejä on suhteessa enemmän kuin kaupunkipolitiikan tekstejä, tämä kertoo myös näiden politiikan alojen "olemassaolosta". Maaseutupolitiikalla on pidemmät perinteet kuin kaupunkipolitiikalla. (Aluepolitiikan kriitikot sanovat, että yleinen aluepolitiikka on kaupunkipolitiikkaa.)

Tällä aineiston valinnalla on pyritty saamaan kattava kuva aluepoliittisesta puhunnasta sekä tuomaan esiin, miten aluepolitiikan eri osa-alueet käyttävät erilaista kieltä ja omaavat toisistaan poikkeavia poliittisia päämääriä. Suomen valtion tuottamat aluepoliittiset puheet voidaan nähdä myös EU:n aluepolitiikan representaatioina, eli suomen tulkintoina EU:n aluepolitiikasta. Suomalainen aluepoliittinen puhe poikkesi EU:n tuottamasta puheesta siten, että suomalainen puhe luonnollisesti pääsi lähemmäs paikallista ihmistä ja oli siten sisällöltään moninaisempaa. Aineistoon valitut puheet jakautuvat seuraavasti niiden esittäjien perusteella.

Suomen valtio

- Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen (9 kpl)
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (1 kpl)
- Kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen (2 kpl)
- Liikenne- ja viestintä ministeri Susanna Huovinen (1 kpl)
- Maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja (1 kpl)
- Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) (4 kpl)
- Pääministeri Matti Vanhanen (5 kpl)
- Sisäasianministeri Kari Rajamäki (2 kpl)
- Sisäministeriö (SM) (2 kpl)
- Sisäministeriön valtiosihteeri Antti Mykkänen (1 kpl)
- Ulkoministeri Erkki Tuomioja (1 kpl)
- Valtioneuvosto (2 kpl)
- Valtiovarainministeri Eero Heinäluoma (2 kpl)

Euroopan unioni

- Euroopan Komissio, maatalous ja maaseudun kehittäminen (5 kpl)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (1 kpl)
- Euroopan Komissio, aluekehittäminen (2kpl)
- Mariann Fischer Boel, Euroopan komission jäsen, maatalous ja maaseudunkehityksen komissaari (1 kpl)
- Danuta Hübner, Euroopan komission jäsen, aluekehityksen komissaari (7kpl)
- Komission tiedonanto (2 kpl)
- Neuvoston päätös (1 kpl)
- Euroopan yhteisön julkaisu (1 kpl)

Puheet ovat tuotettu virallisessa asiayhteydessä ja puheiden tuottajat kuuluvat päättävään poliittiseen luokkaan tai virkamiestasoon Suomessa tai Euroopan unionissa. Puheita ja tekstejä voidaan pitää Euroopan unionin ja Suomen valtion virallisina kantoina, joilla on oman organisaation tuki takanaan. Puheen sisältöön vaikuttaa se, missä tilanteessa puhe esitetään ja ketkä ovat kuulijoina. Puheiden esittämistilanteet ovat alla olevassa taulukossa.

Taulukko 1. Puheiden esittämistilanteet.

puheen esittämistilanne	valtio (kpl)	EU (kpl)
alue (kohderyhmänä ovat olleet alueet tai alueelliset toimijat tai esim. säädösteksti käsittelee aluekehittämistä)	11	4
alue ja kaupunki (kohderyhmänä nimenomaisesti molempien kaupunkien ja alueiden edustajat)		1
alueet yli valtiorajojen	2	1
alueen ihmiset (puhe on suunnattu ns. tavallisille alueen asukkaille)	3	
aluekehittämisen ammattilaiset (yleisö edustaa ammatikseen aluekehittämisessä toimivaa tai tutkivia, oletuksena on, että he ovat kriittisempiä kuulijoita)	1	1
kaupungit	3	2
koko suomi	1	
kunta	3	
maaseutu (kohderyhmänä maaseutu alueena tai maaseudun toimijat tai esim. maaseutupoliittinen säädösteksti)	7	8
muut poliitikot (esim. eduskunta, oletuksena on, että he ovat kriittisempiä kuulijoita)	3	
muut ammattilaiset (muut korkean tason ammattilaiset, oletuksena on, että he ovat kriittisempiä kuulijoita)		3

"Alue" ja "maaseutu" tilanteiden runsautta selittää se, että niihin laskettiin kuuluvaksi myös niitä koskevat asetus-, säädös- ja ohjelmatekstit. Puheiden tilannesidonnaisuus on tarkoituksella valittu laajaksi, kyläjuhlasta valtioneuvoston päätökseen. Monenlaiset esittämissyhteydet tuovat esiin, miten eri tavoilla aluepoliittisia valintoja perustellaan ja miten alueellisen toimijuuden luominen näkyy niissä tai on näkymättä.

Aineistoon valitut suomalaiset aluepoliittiset puheet asettavat luonnollisesti suomalaiset alueet työn tutkimuskysymyksen peilauskohteeksi eli miten puheet tuottavat alueellistumista ja uusia sosiaalisia tiloja suomalaisille alueille. Euroopan unionilla ei ole yhteistä aluepolitiikkaa, mutta sen rakennerahasto- ja koheesio-ohjelmat tuovat kansalliseen alueelliseen kehittämiseen merkittävän lisän. Jäsenvaltioissa on käytössä kaksi aluepoliittista instrumenttia, kansallinen ja EU:n. Kansallisesti ja alueellisesti luodut rakennerahasto-ohjelmat ovat representaatioita EU:n ohjelmista. Eurooppalainen aluepoliittinen puhe on tarkoitettu kaikille jäsenvaltioiden alueille ja joskus myös niiden rajojen ulkopuolella oleville alueille. On perusteltua tarkastella näiden kahden tahon tuottamia aluepoliittisia puheita samanaikaisesti, koska ne molemmat ovat merkittäviä poliittisia toimijoita.

7.1 Aineiston analysoinnin kuvaus

Aineiston käsittely on edennyt tekstien tutustumisen kautta kuvaavien sitaattien poimimiseen ja niiden analysointiin. Aineisto on käyty läpi useamman kerran ja tavallaan kirjoittaja on keskustellut aineiston, teorian ja oman kokemuksen kanssa. Ensimmäisillä lukukerroilla aineistosta on muodostunut kokonaiskuva ja sitä on täydennetty mm. kaupunkipoliittisilla teksteillä, kun paljastui, että maaseutupoliittinen puhunta poikkesi merkittäväksi yleisestä aluepoliittisesta puheesta.

Seuraava vaihe aineiston analysoinnissa oli kiinnostavien ja kuvaavien sitaattien poiminta alleviivaten ja merkiten, mitä diskurssia se edustaa. Aluepoliittisesta puheesta muodostui yleiskuva, että siinä monenlaisia diskursseja. Tekstien asiayhteyksissä oli eroja. Mukana on virallisia ohjelma- ja säädöstekstejä sekä puheita erilaisille yleisöille poliittisista kollegoista kyläjuhlaan. Erilaiset esittämistilanteet toivat teksteihin selvästi vaihtelevuutta. Aluepoliittisessa puheessa oli paljon diskursseja, jotka olivat jotain muuta kuin aluetoimijuuden tuottamista. Sitaattiaineiston hallittavuudeksi tuli miettiä systemaattisempi tapa kirjata erilaiset diskurssit muistiin, jotta selkeästi voitaisiin erottaa aluetoimijuutta tuottavat diskurssit muista diskursseista. Aineiston sitaateista kerättiin taulukko taulukkolaskentaohjelman avulla, johon diskurssit ”koodattiin” eri otsikoiden alle. Aineistosta kerättiin 225 "valtio -" ja 213 "EU-sitaattia" eli yhteensä 437 kappaletta, joista aluetoimijuutta tuotettiin 264 sitaatissa, eli noin 60 %:ssa. Sitaattien keräämistapa ei ollut systemaattinen, eli kaikkia aluepolitiikkaa tai alue-

toimijuutta määritteleviä diskursseja ei ole kerätty. Kun tiettyä puhetyyppiä tuntui olevan riittävästi ja sen huomasi toistuvan useasti aluepoliittisessa puheessa, uusia sitaatteja ei enää kirjattu ylös. Vaikka tämän tapaisesta aineiston keräämisestä ja luokittelusta voisi teknisesti käyttää kvantitatiivisia menetelmiä, niitä ei ole mielekästä käyttää johtuen epäsystemaattisesta aineiston keräämistavasta. Kuitenkin sitaattien luokittelun perusteella saadut luvut (esim. aluetoimijuutta tuottavien sitaattien osuus 60 %) ovat vahvistaneet aineistosta tehtyjä kvalitatiivisia havaintoja, mitkä teemat, toimijat, kehykset tai diskurssit ovat olleet vahvimmin esillä. Aineiston tallentaminen ja luokittelu taulukkolaskentaohjelman avulla on myös auttanut yhdenmukaistamaan tehtyjä tulkintoja ja tehnyt mahdolliseksi sopivien sitaattien helpon löytämisen analyysin kirjoitusvaiheessa. Taulukkolaskentaohjelma antoi myös mahdollisuuden tuoda esille sitaattiaineistosta eri diskurssien ja esittämistapojen välisiä yhteyksiä, kuten kumpi EU vai valtio oli useammin määritellyt alueen ohjelman toteuttajaksi (valtio määritteli alueen useammin ohjelman toteuttajaksi kuin EU) tai kuinka monta erilaista aluetoimijuutta tuottavaa diskurssia (yhteensä 31 kpl) aineistosta löydettiin. Näistä kahdesta esimerkistä ensimmäisellä on työn tutkimuskysymyksen kannalta vaikutusta, kun toinen, erilaisten diskurssien lukumäärä, ei ole tämän työn kannalta tärkeä. Kaikissa näissä työvaiheissa samanaikaisesti kehittyi alustavia huomioita ja analyysiä suhteessa teoriaan. Aineiston käsittelyn yhteydessä on ollut hyödyllistä palata useamman kerran työn teoriaosuuden ja metodien pariin ja vahvistaa omaa työnraajatusta ja selkeyttää omaa tutkimuskysymystä.

Sitaattien luokittelutaulukko rakennettiin diskurssianalyysin kysymysten pohjalle, kuten kenelle subjektipositio eli toimijuus annetaan, minkä valtasuhteen diskurssi paljastaa ja mikä on toimijuuden kriteeri. Seuraavassa taulukossa esitellään sitaattien luokittelujen otsikot ja mitä niihin on kirjattu sekä esimerkin aluepoliittisesta puheesta.

Taulukko 2. Aineiston luokittelu.

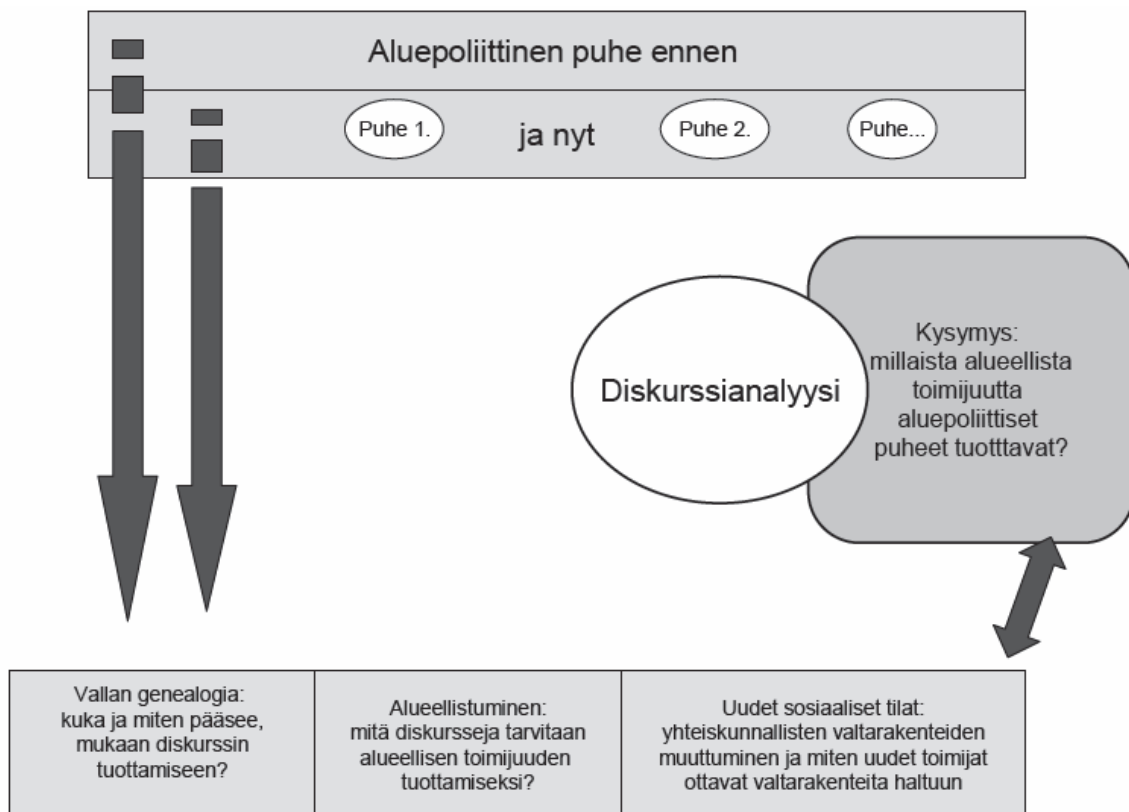
Kysymys	Esimerkki aineistosta
Määrittely: puheessa kerrotaan, mitä tulee tehdä tms.	<p>Kirjaus: kerrotaan / ei kerrota</p> <p>Esimerkki "kerrotaan": Ammattikorkeakoulujen vastualue alueellisessa kehittämistoiminnassa <u>on pienen- ja keskisuurten yritystoiminnan tukeminen ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen</u>"</p>
Toimijuus: puhe kertoo kenen tulee tehdä jotain	<p>Kirjaus: kerrotaan / ei kerrota</p> <p>Esimerkki "kerrotaan": "Regions have a major contribution to <u>make</u> to the implementation of the agenda."</p>
Vakuuttelu: puhe haluaa vakuuttaa yleisön jostain asiasta	<p>Kirjaus: vakuutetaan / ei vakuuteta</p> <p>Esimerkki "vakuutetaan": "Globaalissa taloudessa <u>pärjää parhaiten</u> strategialla, joka perustuu vahvuuksien vahvistamiseen"</p>
Kategoria: mikä rooli (kategoria) alueelle annetaan puheessa?	<p>Kirjaus: uuden luoja, päätöksentekijä, toimenpiteen kohde, verkoston osa, EU ottaa huomioon alueen...</p> <p>Esimerkki: "On helppo yhtyä EU:n perusnäkemykseen: <u>EU-rah</u>at on tarkoitettu ensisijaisesti <u>kehityksestä jälkeen jääneille alueille</u>"</p> <p>= toimenpiteen kohde</p>

<p>Kuka toimii puheessa, kenellä on subjektipositio?</p>	<p>Kirjaus: valtio, EU, ohjelma, kaupunki, me, alue...</p> <p>Esimerkki: ”Jos halutaan hyviä tuloksia rakennerahasto-ohjelmista, on <u>kaupungit</u> otettava <u>mukaan</u> ohjelman <u>toimeenpanoon</u>”</p> <p>= kaupunki</p>
<p>Miten kuulijat sitoutetaan, vakuutetaan ja miten toimijuutta puolustetaan?</p>	<p>Kirjaus: otetaan huomioon, saavutetaan kilpailukyky, tasa-arvoisuus, ainut vaihtoehto, aitous, puhujan mielipide...</p> <p>Esimerkit: ”paikallisille toimintaryhmille luodaan edellytykset toimia aktiivisina maaseudun kehittäjinä koko maassa. [...] toimintaryhmät vakiinnutetaan <u>koko maahan</u> seudullisten voimavarojen koostamiseksi ja <u>kehittämistä</u> lisäämiseksi”</p> <p>= kehittäminen lisääntyy ja koko maan kattava toiminta</p> <p>”..sen on toimittava <u>aidosti yhteistyössä</u>. Paikallinen toimintaryhmä laatii alueelleen kehittämissuunnitelman, jossa määritellään alueen kehittämistarpeet, etsitään ratkaisuvaihtoehtoja ongelmiin sekä hyödynnetään alueen vahvuuksia”</p> <p>= toimii aidosti yhteistyössä</p>
<p>Kehys: mihin asiayhteyteen puhe on liitetty esim. aluepolitiikan puolustamiseen vai hallinnon määrittelyyn?</p>	<p>Kirjaus: määrittely, vakuuttaminen, asia tulee tehdä näin, alueen toimintojen määrittely, välittäjä organisaatio...</p> <p>Esimerkki: ”EU:n väestö tukee CAP uudistuksia ”</p> <p>= vakuutetaan, että valittu asia on perusteltu</p>

<p>Millainen on ryhmien/toimijoiden välinen suhde?</p>	<p>Kirjaus: alue on EU:n ohjelmien toteuttaja, keskus-alue/maaseutu, kumppani, keskustelija, valtio on antanut alueelle tehtävän, ...</p> <p>Esimerkki: ”...että <u>kaupunkiseutu tukee koko maakunnan kehitystä ja päinvaltoin</u>”</p> <p>= keskuksen ja maakunnan keskinäisriippuvuus</p>
<p>Millä kriteerein alueellista toimijuutta tuotetaan eli mitkä ovat toimijuuden ehdot?</p>	<p>Kirjaus: identiteetin luoja, hallinnollinen asema, menestys, tieto, pääsy kv. verkostoihin, raja-alueen toimija, palvelujen tarjoaminen, aloitteellisuus, ...</p> <p>Esimerkki: ”Kainuussa on aidosti kannettu huolta tulevaisuuden palveluista. <u>Niiden järjestämisvastuu on koottu rohkeasti maakunnan ja sen kuntien omiin ja yhteisiin käsiin.</u>”</p> <p>= rohkeus ja päättäväisyys</p>
<p>Kenellä on oikeus alueellisen toimijan määrittelydiskurssiin?</p>	<p>Kirjaus: yleinen mielipide, valtiolla, EU:lla, talouden vaatimukset, TE -keskukset, edelläkävijät,...</p> <p>Esimerkki: ”Osaamiskeskusohjelmalla vahvistetaan ohjelman toimijoiden yhteistyötä ja kansainvälistymistä...”</p> <p>= Osaamiskeskusohjelman myöntäjä on valtio</p>

Aineiston luokittelussa ei ollut kyse tiettyjen teemojen tai diskurssien löytymisestä vaan analyysistä siitä, mitä merkityksiä annetaan alueelliselle toimijuudelle ja kuka voi olla alueellinen tai aluepoliittinen toimija ja missä diskurssissa (Vrt. Moilanen & Rähä 2001, 45–46).

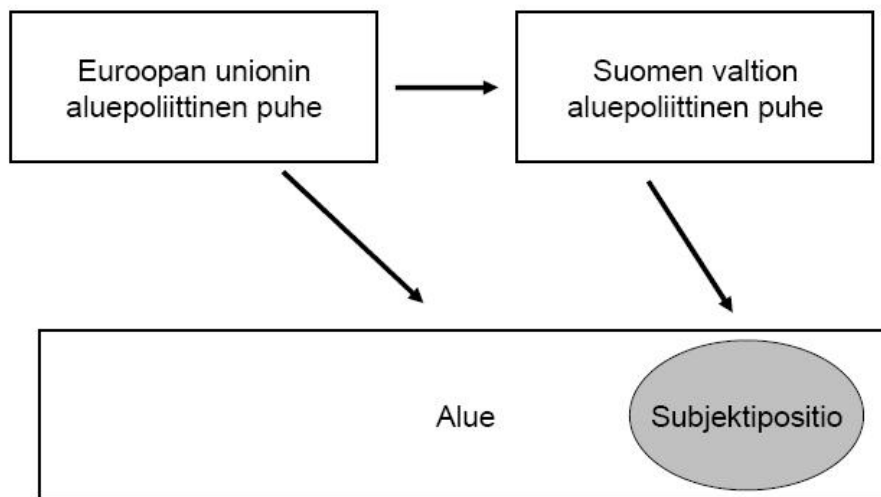
Aluetoimijuuden muodostumiseen vaikuttaa mennyt puhe ja nykyinen puhe. Tässä työssä käytetyt teoriat vallan genealogia, alueellistuminen ja uudet sosiaaliset tilat ovat asetettu peilaamaan alueellisen toimijuuden muodostumista ja tekemään sen näkyväksi. Analysoidut puheet edustavat otosta nykyisin tuotetusta puheesta. Kuva kaksi kuvaa, miten valitut puheet sijoittuvat aluepoliittisen puheen kentällä sekä mitkä ovat teorioiden "silmälasis" puheelle.

Kuva 2. Aluepoliittisen puheen tuottamisen tilanne.

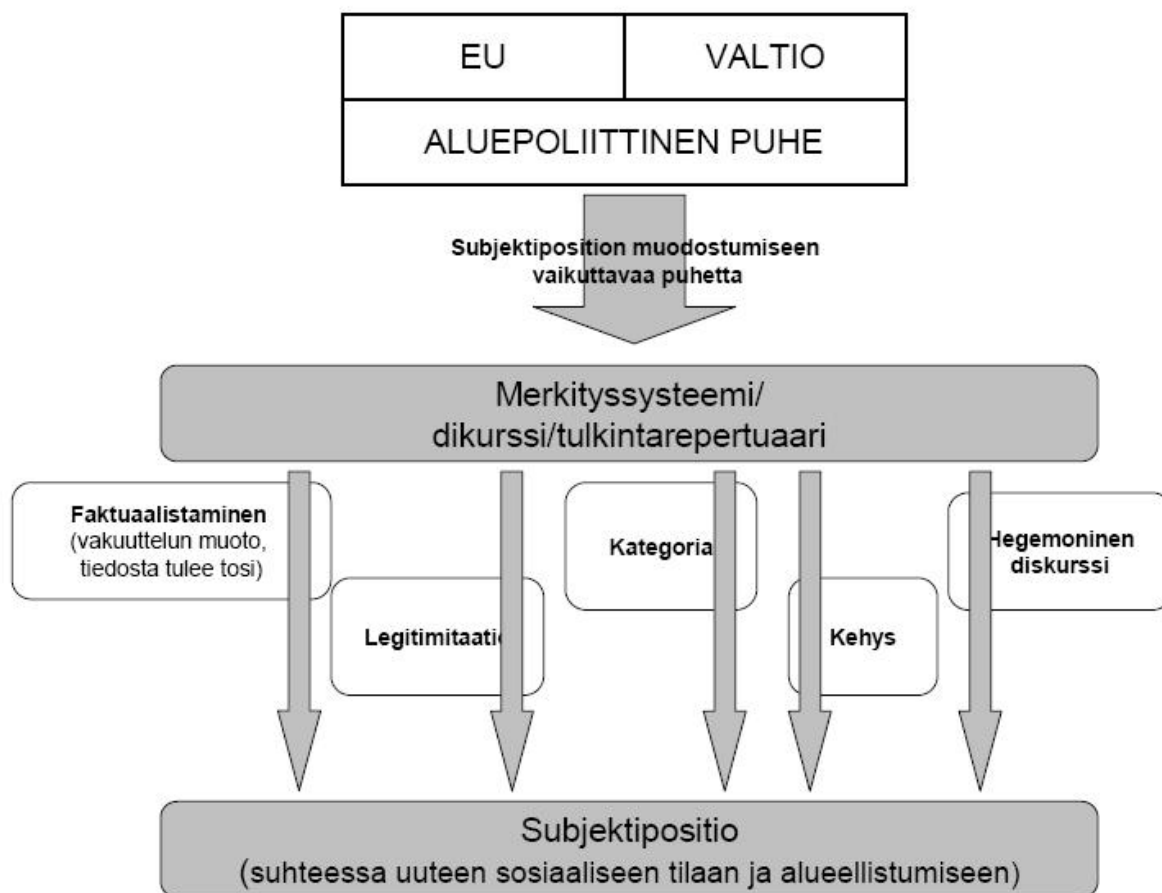
Kuva kolme kuvaa tässä työssä esiintyvää aluetoimijuuspuheen ympäristöä yksinkertaistettuna eli sitä, mitä puheita on olemassa. Todellisuudessa vaikuttavien puheiden kenttä on paljon laajempi kuin kuviossa esitetään. Puheen tuleminen alueen ”kuultavaksi” nähdään tässä työssä yksinkertaistettuna, puhetta on sekä valtion tuottamana ja EU:n tuottamana. EU:n antamat aluetoimijuusmääritykset saavat usein representaation, kun valtio viittaa puheissaan EU:n antamiin tavoitteisiin. Tässä työssä huomio kiinnittyy vain ylätasolta alueelle päin tuotuihin pu-

heisiin. Todellisuudessa vuorovaikutussuhteet ovat kaksisuuntaisia ja vaikuttavia tekijöitä on useampia. Alatasolta ylätasolle päin suuntautuneiden puheiden tarkastelu vaatisi alueiden ja alueellisten toimijoiden puheiden tarkastelua sekä toisenlaista tutkimuskysymystä.

Kuva 3. Aluetoimijuuspuheen ympäristö.

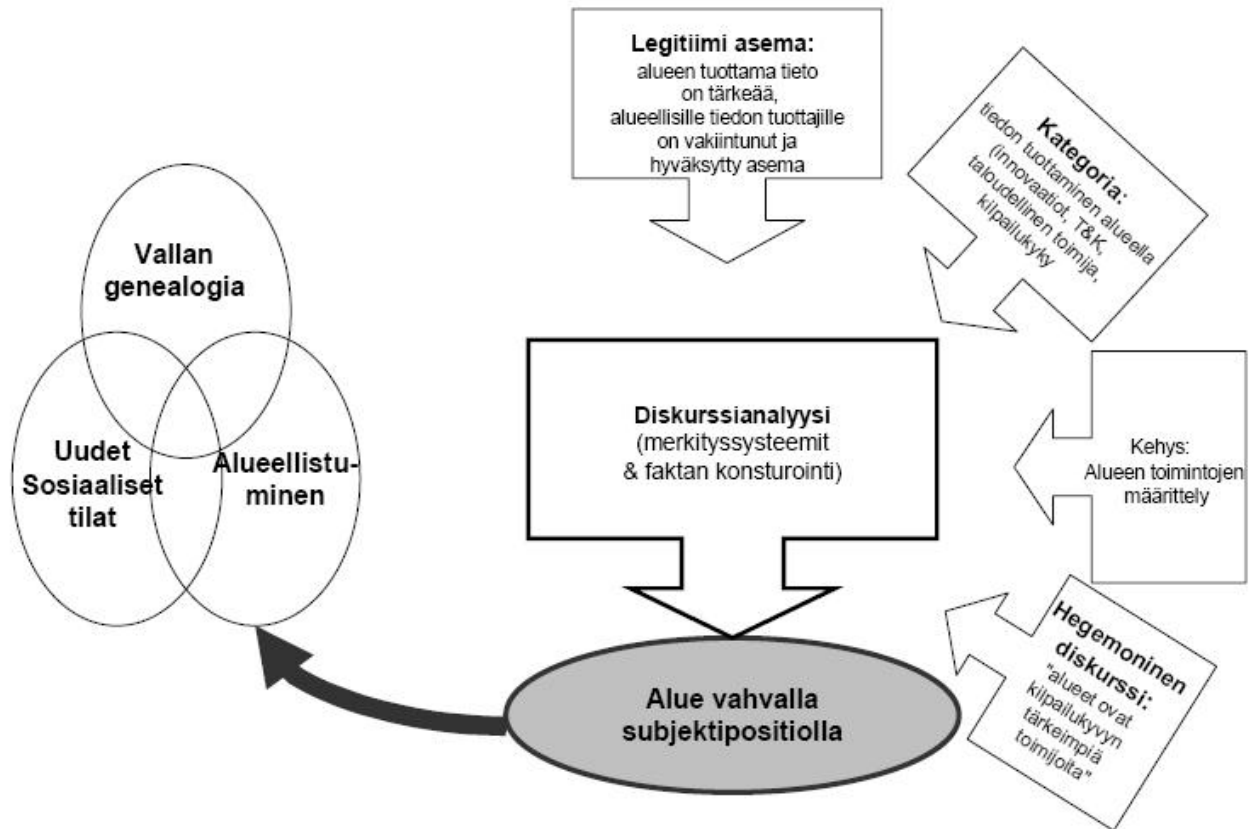
Alueen toimijuuden muodostumiseen vaikuttaa monta tekijää. Kuvassa neljä esitetään, miten diskurssianalyysiä on käytetty aineiston analysoimiseen, miten erilaiset diskurssit rakentavat aluetoimijan kuvaa ja mitä ominaisuuksia voi sisältyä puheeseen, joka vaikuttaa alueen subjektiposition muodostumiseen. Tässä työssä tuodaan esiin, mitä positioita alueelle annetaan ja erityisesti annetaanko alueelle sellaisia positioita, että ne voisivat toimia uusien sosiaalisten tilojen haltuun ottajina sekä alueellistuuko toimijakenttä eli nouseeko alue omaehtoiseksi toimijaksi.

Kuva 4. Diskurssianalyysi aluepoliittisen puheen aluetoimijuuden analysoinnissa.

Valtion ja Euroopan unionin puheista tuodaan esiin, miten kokonaisuudessaan aluediskurssit ja -puheet tukevat subjektiposition muodostumista. Positio voi olla heikko tai alistettu, jolloin ei voida olettaa puheiden tuottavan uusia sosiaalisia tiloja tai alueellistumista. Vahvat toimijuuden positiot antavat toimijoille tukevan yhteiskunnallisen aseman. Vahvan ja tukevan positio muodostuminen on monen tekijän summa. Jos alueella on subjektipositio (valta-asema), tarkoittaa se Bourdiulaisen vallan kentän ja pääomalajien mukaan sitä, että alueet omaavat sellaista tietoa, joka on tärkeää ja että ne ovat pystyneet vakiinnuttamaan asemansa ja niiden tuottamat määritykset koetaan legitimeiksi. Genealogisessa tarkastelussa kysytään, täyttääkö alue tiedon tuottajaksi pääsyn kriteerit? Alueellistumisen astetta tarkasteltaessa kysytään, saako alue oman subjektisuuden ja millä politiikan tasolla? Aluepoliittisella puheella on mahdoli-

suus muuttaa yhteiskunnaslista rakennetta niin, että toimintatavat, politiikan tavoitteet ja hallintakeinot muuttuvat. Näiden asioiden toteuduttua voidaan katsoa alueiden ottaneen vahvasti haltuunsa uusia sosiaalisia tiloja ja alueellistumisen olevan ”totta”. Kuvassa viisi esitetään kaavio, millaisten diskurssien ja määritelmien kautta alueesta voi tulla toimija.

Kuva 5. Aluetoimijuutta tuottavat diskurssit.

8 Aineiston analysointi

Aluepuheessa tuotetaan erilaisia diskursseja eli merkityssysteemeitä, puhunnan jatkumojia, joihin puhe voidaan liittää. Diskursseissa tullaan asetutuksi toimijoita erilaisiin positioihin. Niissä kuvataan millaiset ovat toimijoiden väliset suhteet ja puolustetaan omaa kantaa. Kaikkia näitä diskursiivisia ominaisuuksia löytyi kerätystä aineistosta. Samassa puheessa saattoi olla monenlaisia diskursseja. Etsittäessä alueellista toimijuutta tukevia diskursseja puheista löytyi myös samanaikaisesti toimijuutta tukevia ja heikentäviä diskursseja. Sama lause voi sisältää useampaa eri diskurssia riippuen tekstille asetetusta kysymyksestä. Lauseesta voi käydä ilmi, miten vakuutetaan ja sitoutetaan ja mitä kriteerejä alueelliselle toimijuudelle annetaan.

Aluepoliittisen puheen tuottamisen asiayhteydet tulivat vahvasti esiin. Se kuka puhui, ketkä ovat kuulijoita ja mikä oli puheen aihe, vaikuttivat puheisiin ja teksteihin. Kun on kyse poliittisesta päätöksen teosta, EU:n puheissa toimija on useinmiten valtio, EU tai kollektiivisesti me, harvemmin alue. Suomen valtion puheessa poliittisen päätöksentekijän rooli on useasti annettu valtiolle ja hallinnolle. Puheiden asiayhteys tuli erityisesti esiin puheiden muuttuessa vakuuttelevimmiksi, kun yleisö oli mahdollisesti kriittistä, kuten toisia poliitikkoja. Mielenkiintoista EU:n ja Valtion aluepoliittisia puheita vertailtaessa oli, että valtion aluepoliittinen puhe sisälsi paljon enemmän valittujen aluepoliittisten toimenpiteiden perustelua kuin EU:n puhe.

8.1 Aluepoliittisen puheen voimakkaimmat diskurssit

Aluepolitiikka on oma politiikanalansa, mutta se ei sulje pois muiden politiikanalojen mahdollisuutta tehdä aluepolitiikkaa oman alansa sisällä. Samaten aluepolitiikka itsessään pitää sisällään eri alojen politiikkaa eli aluepolitiikka ei koostu pelkästään alueen hallinnollisten instituutioiden määrittelystä ja ohjailusta, siinä on mukana muun muassa elinkeino-, kulttuuri-, liikenne- ja koulutuspolitiikka. Aluepoliittinen puhe muodostuu näistä mainituista politiikoista, alueelle tarkoitettusta puheesta, puhujan itseensä määrittelystä ja yleisestä maailman kuvaamisesta. Yleinen näkemys siitä, mikä on aluepuheessa voimakkain diskurssi, auttaa analysoimaan sitä, mikä on aluetoimijuuden luomisen ja vahvistamisen kannalta relevanttia dis-

kurssia ja tuo esiin, mitä aluepoliittisella puheella halutaan viestiä. Aluepoliittiseen puheen voimmaikkaimmat diskurssit olivat 1) ohjelma-, 2) toimenpiteen kohde-, 3) alueellinen yhteisö-, 4) tiedontuottaja-, 5) käytännön toimija- ja 6) kilpailukydydiskurssi.

Eniten aluepuheessa esiintyi *ohjelmadiskurssia*, jolla oli hegemoninen asema. Ohjelmadiskurssissa kerrotaan, mitä EU:n, valtion, alueen ja muiden tulisi tehdä alueen kehittämiseksi. Ohjelmadiskurssi oli myös vahvaa, sillä sitä tuettiin ja puolustettiin paljon puheen muissa diskursseissa. Aluepoliittinen puhunta luo siis enemmän toimintakenttää aluepolitiikalle ja toimijan roolia valtiolle ja EU:lle kuin alueille itselleen. Seuraavat sitaatit ovat esimerkkejä miten ohjelmadiskurssi esiintyy aluepoliittisessa puheessa.

” Kansainvälisen yhteistyön ohjelmilla pyritään tiivistämään jäsenvaltioiden yhteistyötä strategisesti merkittävässä kysymyksissä.” (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiopolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

”...ohjelmatyön käytännön vastuuta tulee siirtää alueille, maakuntiin” (Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Pohjanmaan liiton 75-vuotisjuhlaseminaarissa.) 23.5.2005.)

Alue on *toimenpiteen kohde*. Valtio ja EU suuntaavat alueille eri toimenpiteitä. ”EU tai valtio tukee, antaa, kohdistaa, huomio, vahvistaa ja vakauttaa”. Toimenpiteen kohde -diskurssi on ohjelmadiskurssia tukeva. Aluepoliittisessa puheessa on luonnollista, että puhuja kertoo, mitä tehdään tai tullaan tekemään alueiden kehittämiseksi, mutta tapa, jolla nämä toimenpiteet esitetään, paljastaa toimijoiden välisiä valtasuhteita ja toimijarooleja. Tässä toimenpiteen kohde -diskurssissa huomionarvoista on juuri se, että alue tulee asetetuksi toimenpiteen kohteeksi enemmän kuin toimijaksi. Mitä heikommassa taloudellisessa asemassa alue on, sitä voimakkaampaa on toimenpiteiden osoittaminen. Erityisalueet (taloudellisesti huonosti pärjäävät, maaseutu- tai perifeeriset alueet) tulivat määritellyiksi EU:n puheissa toimenpiteiden kohteiksi, eivät hyvin pärjäävät alueet. Suomen valtion puheessa toimenpiteen kohteeksi asettuivat useammin erityisalueet, mutta myös hyvin pärjäävät alueet saivat toimenpideohjausta osakseen. Toimenpiteen kohde -diskurssin määrä paljastaa jo sen, että todellisuudessa alueet ovat enemmän välineitä kuin omaehtoisia toimijoita aluepoliittisessa puheessa. Jos aineistoon ei olisi kerätty erityisalueita koskevaa puhetta, olisi tämän diskurssin osuus jäänyt huomattavasti pienemmäksi. Aluepolitiikassa näiden erityisalueiden katsotaan tarvitsevan enemmän ylätason ohjausta, kuin niin sanottujen tavallisten alueiden. Jakamalla alueet näin on aluepolitiikka tuottamassa jakoa, jossa toimijat ovat keskuksessa ja toimenpiteen kohteet ovat perifariassa.

Esimerkkejä erityisalueille ja keskuksille suunnatuista puheista.

” Aluepoliittista investointitukea suunnataan aikaisempaa selvemmin kaikkein heikoimmille alueille...” (Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista, 15.1.2004)

"EAKR:n olisi kiinnitettävä huomioita [...] myös tiettyjen saarten, vuoristoalueiden ja harvaanasuttujen alueiden erityisongelmiin, jotka aiheutuvat niiden maantieteellisestä sijainnista ja hidastavat niiden kehitystä ” (Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta 14.7.2004.)

”...vahvistetaan teknologian vastaanottovalmiuksia, lisätään osaamis- ja teknologiakeskusten aluevaikuttavuutta ja laajennetaan niiden vuorovaikutusta ympäröiväalueen kanssa.” (Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004, 5.4.2001.)

Aluepoliittisessa puheessa viitataan usein alueeseen tarkemmin määrittelemättä, mitä alueella tarkoitetaan tai annetaan sille erilaisia määritelmiä, kuten alue voi koostua valtiosta ja alueesta yhdessä, alueen yrityksistä, alueen oppilaitoksista tai aluehallinnosta. Alue on ”*alueellinen yhteisö*”, johon aluepolitiikka kohdennetaan. Alueellinen yhteisö on epämääräinen alueellinen toimija. Alueen jäädessä epämääräiseksi aluepoliittisessa puheessa on selvää, että myös alueellinen toimijuus on vaikeasti hahmotettavissa, mikä on alue ja kuka on alueellinen toimija? Tämä epämääräisyys jättää toimijuuden tilan avoimeksi, mikä toisaalta on uusien sosiaalisten tilojen kannalta hedelmällinen. Tila, jossa ei ole toimijuutta, on avoin uuden toimijuuden muodostumiselle. Aluepolitiikka ei rajaa alueita tai alueellisia toimijoita yksiselitteisesti, mutta se kannustaa tietyn tyyppisiä ominaisuuksia omaavia toimijoita toimimaan ja antaa ymmärtää, mikä tai minkälainen tilanne on haluttava. Toimijat ja tahot, jotka kokevat tulleen puhutelluiksi voivat ottaa haltuunsa alueellisen toimijuuden tilan. ”Alueellinen yhteisö” -diskurssin runsas esiintyminen kertoo aluepolitiikan oman lähestymistavan tärkeydestä ja sen tavoitteesta saada useat eri toimijat keskinäiseen yhteistyöhön.

Esimerkit miten alueellista yhteisöä luodaan aluepoliittisessa puheessa.

"EAKR ...edellyttää hyvää hallintotapaa ja kumppanuutta kaikilta asianosaisilta alueellisilta ja sosioekonomisilta toimijoilta, erityisesti alue- ja paikallisviranomaisilta" (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta 14.7.2004.)

"Tänään on käsitelty myös osaamiskeskusohjelman painopisteiden tarkistamista. Niissä korostetaan entistä enemmän keskusten välisen yhteistyön tiivistämistä ja alueellisen vaikuttavuuden laajentamista. Pohjois-Suomen Multipolis-verkosto toimii mallina sille, että pienemmät seudut voivat taitavasti toimien hyödyntää suuren keskuksen, tässä tapauksessa Oulun osamista." (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtioneuvoston poliittiset linjaukset teollisten seutujen kehitysstrategioiden tukena, Rakenteet muutoksessa - pysymkö vauhdissa, Aluekeskuseminaari, 11.11.2004.)

Tiedon tuottaminen on tärkeässä asemassa aluekehittämisessä. Tiedon avulla Eurooppa pyrkii menestymään globaalissa kilpailussa. *Tiedon tuottaja -diskurssissa* aluepoliittisessa puheessa määritellään ne tahot ja toimijat, joiden katsotaan omaavaan ja tuottavan haluttua tietoa. Tiedon tuottajina toimivat yleisimmin keskus, eri oppilaitokset (ammattikorkeakoulut ja yliopistot) ja tiedon tuottajan statuksen saaneet osaamiskeskukset. Tiedon tuotanto nähdään vahvasti institutionalisoituneena. Vain EU:n puheessa paikalliset nostetaan esiin tiedon tuottajina kun kansallisessa puheessa tiedon tuottajan rooli on varattu keskuksille ja oppilaitoksille. Poikkeuksen tässä tekee kuitenkin suomalainen maaseutupolitiikka, jossa maaseutu tuli asetettua sekä toimenpiteen kohteeksi että tiedon tuottajaksi. Genealogian näkökulmasta pääsy tiedon tuottajaksi on merkki pääsystä mukaan yhteiskunnallisen todellisuuden muokkaamiseen. Tiedon tuottajan rooliin päässeellä alueella on paremmat mahdollisuudet ottaa haltuun uusia sosiaalisia tiloja, kuin alueella, joka ei saa tiedon tuottajan roolia.

Esimerkit miten eri tiedon tuottajia pyritään saamaan yhteistyöhön.

”..tuetaan edelleen vaihto- analysointi- ja tutkimusverkkojen kehittämistä alueiden ja paikallisviranomaisien välille” (Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta 14.7.2004.)

”...cooperation between research facilities, the food industry and farmers facilities take-up of new technologies and process” (Lisbon Strategy.) Putting Rural development to work for jobs and Growth.)

Esimerkki miten alue on tiedon tuottaja.

“kaupunkiseutujen keskeinen rooli on innovaatioiden tuottaminen; toimiminen innovaatiomoottoreina.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallituksen yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

”... lisäksi on kehitettävä erikoistumisen pohjalta alueellisia opetuksen ja tutkimuksen osaamiskeskittymiä.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Huippuosaamisen ja menestyksen eväitä -seminaarissa Helsingissä. Osaava ja avautuva Suomi 3.11.2005.)

Esimerkki miten hyödynnetään alueella olevaa paikallista tietoa.

”TE -keskukset hyödyntävät alueensa yhdistysten, järjestöjen ja kolmannen sektorin toimijoiden asiantuntemusta ja osaamista ottamalla näitä tahoja mukaan toimijoina ja toteuttajaosapuolina kehittämistyöhön ja toimenpiteiden toteutukseen.” (Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004. 5.4.2001.)

Aluepoliittisessa puheessa alueelle annetaan usein käytännötoimijan rooli. *Käytännötoimija -diskurssissa* alue toimii ohjelman mukaan ja panee täytäntöön EU:n tai valtion asettaman

ohjelman toimia ja tavoitteita. Käytännön-toimija -diskurssi tukee ohjelmadiskurssia. Alue on väline toteuttaa EU:n ja valtion tavoitteita. Suhde alueeseen muodostuu tässä diskurssissa alhaalta ylöspäin eikä se tue alueellistumista vaan alueellistamista. Alueen seudun menestys halutaan liittää valtion ohjeiden noudattamiseen, kuten Matti Vanhasen puheessa:

”Jyväskylän menestyksestä pitää kiittää seudun vahvaa yhteistyötä ja määrätietoisia päättäjiä. Olette panostaneet osaamiseen eli tehneet juuri sitä, mitä valtioneuvoston kanslian ”Suomi maailmantaloudessa ”-hankkeen loppuraportti suositti.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Suomi foorumi Helsingissä 23.9.2005.)

Aluekehittämisessä alueiden välineellinen yhteys voidaan ilmaista suoraan miten "alueet valjastetaan" ohjelman toteutukseen.

”EAKR:n tuki keskitetään kestävä ja yhdenmisen alueellisen ja paikallisen talouskehityksen edistämiseen valjastamalla alueiden oma kapasiteetti tähän tarkoitukseen ja lujittamalla sitä sellaisin ohjelmin, joilla pyritään nykyaikaistamaan ja monipuolistamaan alueen talousrakennetta.” (Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta 14.7.2004.)

Taloudellinen kilpailukyky ja Euroopan ja valtion pärjääminen globaalissa taloudellisessa kilpailussa ovat aluekehittämisen tavoitteita, joten kilpailukykydiskurssi on vahva aluepoliittisessa puheessa. Alueet ovat sekä taloudellisen kilpailukyvyn välineitä että yhteistyökumppaneita. *Kilpailukyky -diskurssi* toimi ohjelmadiskurssia tukevana eli valittuja aluepoliittisia linjauksia perusteltiin kilpailukykyä ja taloudellista menestystä vahvistavina. Merkittävää on huomata, että valtion puheissa diskurssit kilpailukyvystä ja taloudesta nousivat vahvemmaksi, kuin EU:n aluepuheessa. Kilpailukyky diskurssissa toimijaksi nousee enemmän puhujat itse ja heidän organisaationsa kuin alueet, kuten EU:n aluekehitysrahaston tekstissä kerrotaan, mitä ohjelma (EU) tekee.

” Alueellisen kilpailukyvyn ja työllisyyden tavoitteen osana EAKR:n tuki keskitetään alueellisen kestävä kehityksen strategioiden mukaisesti seuraaviin toimintalinjoihin: [...] Suoraan alueen taloudellisiin kehittämistavoitteisiin yhteydessä olevan alueellisen TTK- ja innovaatio kapasiteetin edistäminen tukemalla teollisuuden tai teknologian alan osaamiskeskuksia ...” (Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta 14.7.2004.)

Hannes Mannisen puhe on esimerkki miten kilpailukyvyn diskurssi sekä perustelee aluepolitiikan valintoja että luo alueelle taloudellisen toimijan roolia.

”Ilman pärjääviä alueita ei ole menestyvää Suomea” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

Muita kohtalaisen paljon esiintyneitä diskursseja olivat maakunnan rooli, aluehallinnon muutos, yhteistyö- ja aluekehittämisohjelmien keskinäinen yhteensovittaminen, joista maakunnan rooli- ja yhteistyödiskurssit tukevat alueellisen toimijuuden muodostumista. Maakunnan roolidiskurssi tukee aluehallintoon perustuvaa toimijuutta ja yhteistyödiskurssi tukee alueellinen yhteisö -diskurssin luomaa epämääräistä alueellista yhteisöä.

Tarkemmin esitellyistä diskursseista aluetoimijuutta tukevana diskursseina voidaan pitää alueellinen yhteisö-, tiedontuottaja- ja kilpailukykydiskursseja. Alueellinen yhteisö -diskurssissa alueesta muodostettu hieman epämääräiseksi jäävä tila on uusi sosiaalinen tila, jonka valtio ja EU puheissaan jättävät auki. Tila on syntynyt siitä, kun valtio tai EU ei ole aluepoliittisessa puheessa määritellyt tarkasti, mitä se alueella tarkoittaa. Tiedontuottajadiskurssissa toimijuus rajataan vain tietyille toimijoille. Kilpailukykydiskurssi oli suuressa määrin aluepolitiikan asemaa puolustelevaa diskurssia ja myös toimijuutta luovaa. Kun aluepuheessa aluetoimijuutta tuottavat diskurssit jäävät ohjelma-, alue toimenpiteen kohteena- ja käytännön-toimija -diskurssien varjoon, voidaan todeta, että aluepoliittinen puhe ei ole niin voimakkaasti aluetoimijuutta tuottavaa kuin siitä annettu kuva on.

8.2 Voimakkaimmin aluetoimijuutta tuottavat diskurssit

Tässä luvussa tarkastellaan, mitä ovat aluetoimijuutta tuottavat diskurssit EU:n ja valtion aluepuheessa ja mikä on näiden suhde yleisesti vahvimpiin aluepuheissa esiintyviin diskursseihin sekä millä perusteilla alueille on annettu toimijarooli eli subjektipositio. Subjektipositio määräytyy sen perusteella, minkälaisia merkityksiä toimijalle annetaan. Alueille annetaan subjektipositio selkeimmin seuraavissa diskursseissa: 1) kaupunkien ja keskusten roolit, 2) ohjelmat ja aluekehittäminen, 3) maaseutupolitiikka ja maaseudun kehittäminen, 4) osaminen ja innovointi, 5) Lissabonin agendan toimeenpano ja 6) eurooppalainen kilpailukyky. Näissä diskursseissa tuotetaan merkityksiä subjektipositiolle, kuten esimerkiksi kaupunkien ja keskuksien roolissa alueellinen toimijuus on yhdeltä osalta kaupungin tai keskuksen vetovastuuta alueellisesta kehittämisestä.

Diskursseissa alueille annetaan erilaisia toimijuuksia, osa toimijuudesta on ylhäältä alaspäin annettuja rooleja (alueellistaminen), osa on toimijuutta, johon sisältyy omaa määrittelyvaltaa sekä mahdollisuus ottaa haltuun uusia sosiaalisia tiloja (alueellistuminen).

Kaupunkien ja keskusten roolit alueellisina toimijoina aluekehittämisessä ovat vahvasti esillä. Kaupungit ja keskukset nähdään, vahvoina, määrätietoisina, vatureina, kumppaneina ja tehokkuuden sekä koko alueen menestyksen takaajina. Aluepuheesta saa kuvan, että ilman menestyvää ja vahvaa kaupunkia alueella on huonot menestymisen mahdollisuudet. EU:n puhe asettaa kaupungit ja keskukset selvemmin toimijoiksi kuin valtion puhe. Kaupunkien virkamiehillä on myös vahvempi asema kuin kunnan viranomaisilla. Kaupunkien virkamiehille annettiin velvoitteita ja luotiin odotuksia ohjelmien menestyksekkäästä toteuttamisesta, pienen kunnan virkamiehelle ei asetettu samanlaisia odotuksia. Kaupunkien rooli tuli luonnollisesti vahvana esiin kaupungeille erityisesti suunnatuissa ohjelmissa, mutta myös yleisessä aluepuheessa. Kaupunki tai keskus ei ole vain ohjelman hallinnoija vaan myös tärkeä kumppani ja avaintoimija, kuten Danuta Hübner toteaa:

”Europe cannot be built in Brussels. It is built in the cities and regions throughout Europe. They are pillars of our community”. (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”Regions and Cities: Key players in regional policy and the Lisbon agenda” 12.10.2005.)

Kaupunkien näkemyksiä ja mielipiteitä halutaan kuunnella, eli niitä pidetään tärkeinä.

”Make sure your voice is heard”. (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”Where do we stand? Preparing the mainstreaming of URBAN into EU Cohesion Policy”, 31.3.2006.)

Kaupunkien rooli halutaan tuoda myös esiin erillisenä maakuntien ja alueiden roolista. Kaupunkien toimijuus nähdään erilaisena kuin alueellinen toimijuus ja se halutaan tuoda erilleen.

”Sellainen näkemys, että kaupunkiseutujen kehittämisinvestointien ja politiikan ohjaus tapahtuisi esimerkiksi maakunnallisella tasolla - ei ainakaan täällä pääkaupunkiseudulla ole relevantti lähestymiskulma. Tasavertainen kumppanuus tarkoittaa ja merkitsee suurten kaupunkien merkityksen tunnistamista ja tunnustamista kansallisella tasolla.” (Valtiovarainministeri Eero Heinäluoma, Pääkaupunkiseutu maamme veturi, 25.10.2005.)

Alueet nähdään osana aluekehitystä, joka käy ilmi voimakkaasta *aluekehittämisen- ja ohjelmadiskurssista*. Diskurssissa kerrotaan, mitä EU:n, valtion, alueen ja muiden tulisi tehdä alueen kehittämiseksi. Alueet ovat ohjelmien toteuttajia, ne toimeenpanevat valtion ja EU:n antamat ohjelmat. Tässä alueilla on toimeenpanijan ja hallinnoijan positiot. Alueen rooli ohjel-

man hallinnoijana ja toimeenpanijana ei luo alueelle omaehtoisen toimijan roolia. Hallinnointi on EU:n ja valtion delegoimaa vastuuta niiden sanelemin säännöin. Ohjelmallinen aluepolitiikka antaa kyllä käytännössä mahdollisuuden ohjelman puitteissa toteuttaa alueiden omia tärkeiksi katsomiaan asioita, mutta ohjelman antaneet valtio ja EU eivät kannusta omissa puheissaan tämän kaltaisiin irtiottoihin. Valtion kannalta alue on tiiviisti osa kansallista kokonaisuutta ja sen menestystä. Aluepolitiikka on EU:n puolelta väline saada alueet osallistumaan Lissabonin agendan toteuttamiseen ja osallistumaan kumppaneina Euroopan kehittämiseen, kuten koheesiopolitiikassa.

”Europe's regions have much experience in promoting a more competitive economy. With the help of the EU's structural and cohesion funds regions are already working to achieve key aspects of Lisbon agenda.” (Cohesion and the Lisbon agenda: the role of regions, 3.3.2005.)

”Alueet ovat osa koheesio-rahoituksen valmistelua, toimeenpanoa, tarkkailua ja arviointia.” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”Regions and Cities: Key players in regional policy and the Lisbon agenda” 12.10.2005.)

Ylemmstä sitaatista käy ilmi, miten alueiden kehittäminen on valjastettu yhteisen eurooppalaisen tavoitteen puolesta ja miten toimijoiden välinen suhde nähdään, ”with the help of” - kumppanuutena. Kumppanuus viittaa tasa-vertaiseen suhteeseen, mitä aluekehitysohjelmat eivät pohjimmiltaan ole. Jälkimmäinen sitaatti tuo hyvin esiin alueen roolin yhtenä lenkinä EU:n politiikan toteuttamisessa.

Suomalaisessa aluepolitiikassa näkyy ohjelmallisen aluepolitiikan tuoma muutos alueelliseen valtarakenteeseen. Ohjelmallinen kehittäminen sisältää mahdollisuuden alueelle ottaa vahvemman toimijan roolin ”antamalla kokeiluseuduille uutta toimivaltaa”, mutta toimivalta rajataan koskemaan seutuyhteistyötä. Toisaalta aluepuhunta on keskenään ristiriitaista, kun ne välittävät erisisältöisiä sanomia. Valtion näkökulmasta aluepolitiikka on enemmän hallinnollista, alueellinen kumppanuus ei nouse yhtä vahvasti esille kuin EU:n puheessa. Valtio ei erota alueita pois valtioyhteydestä samalla tavalla omaa etuaan valvovaksi yksiköksi kuin EU tekee.

”Suomessa onkin kaksi virallista aluetasoa, kunnat ja maakunnat [...] näiden lisäksi ei tarvita uusia seudullisia tai muita hallinnollisia lisätasoa.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

”...on vahvistettava kunnallista itsehallintoa, joka merkitsee muun muassa kuntatalouden vahvistamista.” (Valtiovarainministeri Eero Heinäluoma, Kunta- ja palvelurakenteen uudistus 19.10.2005.)

”Seutuyhteistyön kannusteita lisätään antamalla kokeiluseuduille uutta toimivaltaa ja laajentamalla seutujen käytössä olevia yhteistyön ja päätöksenteon muotoja” (Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista 15.1.2004.)

Maaseutupolitiikassa ja maaseudun kehittämistä koskevassa aluepuheessa paikalliset ja alueelliset toimijat ovat heti lähtökohtaisesti paremmin huomioonotettuja, kuin yleisessä aluepolitiikassa. Kaikki aktiiviset ovat toimijoita maaseutupolitiikassa. Maaseutupolitiikassa luotiin politiikoista selvimmin uutta konkreettista toimijaa - toimintaryhmiä. Maaseutupolitiikka on kuitenkin ”pienempää” kuin aluepolitiikka. Maaseutualueen toimijuus tuli esiin melkein yksinomaan maaseutualueille erityisesti tarkoitetuissa puheissa. Tästä johtuen voikin esittää kysymyksen, tuottaako tämä puhe oikeasti toimijuutta maaseutualueelle, jos samaa toimijuutta ei tueta yleisellä tasolla? Jotta tähän kysymykseen voisi vastata, tulisi tarkemmin tutkia, minkälaisessa suhteessa ovat toisiinsa yleinen aluepolitiikka maaseutupolitiikka. Ero suomalaisen ja eurooppalaisen maaseutupolitiikan välillä tulee ilmi maaseudun olemuksessa ja toimijuudessa. Suomalaisessa maaseutupoliittisessa puheessa maaseutu on monimuotoisempi ja omaehtoisempi, kuin eurooppalaisessa.

Eurooppalainen ja suomalainen maaseutupolitiikka antavat paikallisille toimijoille roolin koota paikallisia tarpeita yhteen.

”Alhaalta ylöspäin suuntautuvaa lähestymistapaa vahvistetaan: jäsenvaltiot, alueet ja paikalliset toimintaryhmät saavat äänensä paremmin kuuluviin, kun ohjelmat mukautetaan paikallisia tarpeita vastaaviksi.” (Lehdistötiedote, Euroopan Komissio, Maaseudun kehittämispolitiikan muodonmuutos: entistä ehempi ja kunnianhimoisempi, silti kätevä soveltaa. 15.7.2004.)

”Paikallisille toimintaryhmille luodaan edellytykset toimia aktiivisina maaseudun kehittäjinä koko maassa. [...]toimintaryhmät vakiinnutetaan koko maahan seudullisten voimavarojen koostamiseksi ja kehittämisaktiiviteetin lisäämiseksi” (Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista 15.1.2004.)

Samanlaista erityisalueen puhetta tuotetaan raja-alueille kuin maaseudulle. Euroopan Unionin puheessa raja-alueiden erityisongelmista ja yhteistyöstä raja-alue määriteltiin toimijaksi, tätä toimijuuden määrittelyä tapahtui vain raja-aluepuheen sisällä.

”Connecting the communities across the border also provides the opportunity to share services, to exchange experiences and to create something new together.” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”The benefits of territorial cooperation – now and future” Interreg forum, Stockholm, 17.2.2006.)

"Viime aikoina pohjoismaiden ministerineuvosto on kannustanut rajaseutuorganisaatioita osallistumaan rajaesteiden purkamiseen sekä osallistumaan Baltian maiden rajaseutuyhteistyön kehittämistä tukevaan toimintaan." (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtiovallan puheenvuoro Merenkurkun konferenssissa Kokkolassa 2.6.2005.)

Osaamisen tason kohottamisella ja *tiedon* paremmalla hyödyntämisellä Eurooppa ja Suomi aikovat pärjätä globaalissa kilpailussa. Tieto, osaaminen ja innovointi ovat aluepolitiikan tärkeitä tavoitteita. Aluepoliittisessa puheessa toimijuuden rooli annetaan niille toimijoille, joiden katsotaan pärjäävän globaalissa kilpailussa. Tiedolla ja osaamisella alueet voivat päästä mukaan "isoon kuvaan" ja irti periferiasta. Osaaminen ei kuitenkaan ole kiinnittynyt niinkään alueellisiin instituutioihin vaan koulutus- ja tutkimuslaitoksiin julkisella ja yksityisellä puolella. Toimija, joka omaa tietoa ja osaamista voi ottaa haltuunsa uuden sosiaalisen tilan, mutta kysymykseksi jää, miten se vaikuttaa alueellistumiseen, kun tällä taholla ei välttämättä ole vahvaa suhdetta omaan alueeseen.

Suomen valtion osaamiskeskusohjelmassa toimijuus ja asema perustuvat nimenomaisesti tietoon ja sen hyödyntämiseen.

"Osaamiskeskusohjelmalla vahvistetaan ohjelman toimijoiden yhteistyötä ja kansainvälistymistä, tehostetaan alueellisesti toimivien innovaatio-organisaatioiden kansallista ja kansainvälistä verkottumista sekä parannetaan alueiden kykyä hyödyntää kansallisesti ja kansainvälisesti kilpailtua rahoitusta." (Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista 15.1.2004.)

Tietoinstituutiot, kuten yliopistot nähdään myös alueellisina toimijoina. Aluepoliittisessa ja -kehityspuheissa tieto pyritään kiinnittämään alueisiin erilaisten verkostojen ja yhteistyökuvien kautta.

"Maakuntayliopistot tuottavat osaajia tasaisesti ympäri maata ja näin pitääkin olla tulevaisuudessakin ." (Pääministeri Matti Vanhanen, Huippuosaamisen ja menestyksen eväitä -seminaarissa, Osaava ja avautuva Suomi 3.11.2005.)

"...tuetaan edelleen vaihto- analysointi- ja tutkimusverkkojen kehittämistä alueiden ja paikallisviranomaisien välille." (Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta, 14.7.2004.)

Tiedon "omistaminen" tavalla tai toisella on tärkeää.

"...kaupunkien olisi saatava asukkaikseen merkittäviä joukko korkea-asteen tutkinnon suorittaneita." (Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Koheesiopolitiikka ja kaupungit: Kaupungit ja taajamat alueiden kasvun ja työllisyyden edistäjinä, 13.7.2006.)

Yksi tiedon omaamisen muoto on tieto paikallisuudesta. Tämän tietomuodon kautta toimija saa sekä uuden sosiaalisen tilan haltuunsa ja luo myös alueellistumista.

”Aikomukseni ei kuitenkaan ole antaa neuvoja siitä, minkälaisia hankkeita teidän tulisi kehittää ja rahoittaa. Siinä te olette parhaita asiantuntijoita. [...] valtiovalta pyrkii luomaan mahdollisimman hyvät puitteet toiminnalle ja yhteistyöalueen toimijat määrittävät sen sisällön.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtiovallan puheenvuoro Merenkurkun konferenssissa Kokkolassa 2.6.2005.)

Lissabonin agendan ja koheesiopolitiikan toimeenpanosta puhuttaessa alueellinen toimijuus nähtiin tärkeänä ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Lissabonin agendasta puhuttaessa alueet ovat tärkeitä kumppaneita EU:n yhteiseen tavoitteeseen pääsemiseksi. Luonnollisesti tämä puhe on EU:n tuottamaa. Suomalaisessa puheessa tulee esille tarve kirriä kiinni muuta Eurooppaa ja pyrkimys noudattaa eurooppalaista mallia Suomessa. Lissabonin agenda- ja koheesiopolitiikka -diskurssissa luotu toimijuus on enemmänkin alueellistamista kuin alueellistumista.

”Eurooppa-neuvosto totesi [...] että alueelliset ja paikalliset toimijat sekä työmarkkinaosapuolet on otettava mukaan. Tämä on erityisen tärkeillä aloilla, joilla läheisyys ratkaisee, kuten innovoinnissa sekä tietoon perustuvassa taloudessa, työllisyydessä, inhimillisessä pääomassa, yrittäjyydessä, pienten ja keskisuurten yritysten tukemisessa tai riskipääoman saatavuudessa.” (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiopolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

”Painopisteemme kytkeytyvät hyvin Lissabonin strategiaan. Korostamme yrittämistä, osaamista, työllisyyttä ja hyviä puitteita kaikelle tälle. Uskon, että nämä linjaukset istuvat hyvin yhteen eri maakuntien omiin tavoitteisiinsa.” (Valtiosihteeri Antti Mykkänen: Yrittäminen, osaaminen ja työllisyys Euroopan unioni-rahojen painopisteiksi – neljä suuraluetta ohjelma-alueiksi, 10.11.2005.)

Aluepoliittisessa puheessa oli paljon *kilpailukykyä* käsittelevää puhetta. Kilpailukyky -diskurssi oli vahvaa niin kaikessa aluepoliittisessa puheessa kuin myös aluetoimijuuden määrittelypuheessa. Alue tai alueellinen toimija, joka pystyy toimimaan taloudellisen toiminnan ja kilpailukykyyn edistämiseksi on haluttu alueellinen toimija. Tällainen toimija pystyy toimeenpanemaan aluepoliittisia tavoitteita. Alueellista toimijuutta tuetaan aluepoliittisessa diskurssissa suoraan, kuten seuraavissa sitaateissa.

”...to see for myself how regional partners are actively seeking out new sources of regional competitive advantage turning exciting knowledge and skills in new directions and nurturing new innovative clusters of sustainable economic activity.” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”A competitive Europe needs attractive regions” La Baule World investment conference 7.6.2006.)

”...the objective is now to see how this competitiveness of the so-called under developed Finland outside the centers could be improved. This will mean especially strengthening of know how and the technological foundation in the weakest regions of our country” (Kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen, valtiovallan tervehdys: European regional science association, Jyväskylä, 27.8.2003.)

Alueellista toimijuutta voitiin tukea myös kilpailukyvyn kautta epäsuorasti, kuten seuraavissa sitaateissa, jossa kilpailukyvyn saavuttaminen edellyttää myös viranomaisten toimintaa.

”Kaupunkien ja paikallisviranomaisten keskeisillä toimijoilla on merkittävä tehtävä tavoitteiden saavuttamisessa [...] kehityssuunnitelmien laatiminen [...] varmistetaan yksityisen sektorin sitoutuminen ja osallistuminen kaupunki uudistukseen.” (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesipolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

”toimimalla yhteistyössä valtion, kuntien ja muiden alueen toimijoiden, erityisesti elinkeinoelämän kanssa, teolliset seudut pysyvät globaalin kilpailun vauhdissa mukana.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, aluepoliittiset linjaukset teollisten seutujen kehitysstrategioiden tukena, 11.11.2004.)

Keskuksille ja kaupungeille tuotettua alueellisen toimijan asemaa korostaa vielä aluetoimijuutta tuottaneiden puheiden asiayhteydet. Kaikkia edellä mainittuja diskursseja tuotettiin useammin kaupungeille suunnatuissa puheissa kuin muissa asiayhteyksissä.

8.3 Alueellisen toimijuuden luonne ja kriteerit toimijuudelle

Vahvat diskurssit antoivat jo viitettä siihen mitkä ovat alueiden subjektipositioita, eli mitä rooleja alueille annetaan aluepoliittisessa puheessa. Alueille annettiin seuraavia rooleja kaikkien useimmin:

- Kehittäjä ja käytännötoimija. Alueen rooli on aluekehitysohjelmien toteuttaminen niiden ohjeiden mukaan.
- Hallinnoija. Hakee rahoitusohjelmaa, valvoo ohjelman toteutumista ja jakaa rahat alueella. Toimijuus edellyttää valtion luomaa institutionalisoitunutta rakennetta. Käytännössä näitä toimijoita ovat Suomessa maakuntaliitot, TE -keskukset, toimintaryhmät ja jossain määrin myös yksittäiset kunnat.
- Tiedon tuottaja. Tahot joidenka hallussa on sellaista tietoa jolla on merkitystä alueen taloudellisen menestyksen parantamiseksi, kuten tutkimustieto, tietämys verkostoista ja tieto paikallisesta yhteisöstä ja ympäristöstä, jotta kehittämisohjelmat voidaan sovitaa paikallisuuteen.

- Kumppani. Jakaa samat tavoitteet kuin alueen muut toimijat, sekä toimii yhteistyössä EU ja valtion kanssa.
- Menestyjä. Toimija tai alue joka on näyttänyt, että pärjää kansainvälisessä kilpailussa tai, että on pystynyt ratkaisemaan vaikeita ongelmia.

Näistä tiedontuottaja ja menestyjä ovat suoraan alueelle toimijuutta luovia rooleja, muut ovat alisteisia EU:n ja valtion ohjailuun. Muita vähäisemmän merkityksen rooleja olivat muun muassa alueellinen edunvalvoja, omaehtoinen toimija, avaintoimija, identiteetin luoja, sitoutuja, yhteistyönluoja ja ehdottaja. Alue tuli hyvin monesti määriteltyä toimenpiteen kohteeksi. Mitä heikommassa taloudellisessa asemassa alue nähtiin, sitä voimakkaampaa oli alue toimenpiteen kohteena -diskurssi.

Aluepoliittisessa puheessa toimijuuden muodostuminen on vahvasti ehdollista. Alueen tulee olla virallisluontoisesti määritelty tai sen tulee täyttää aluepoliittisen puhunnan asettamat ehdot menestyksestä, tiedon tuottamisesta ja kyvykkyydestä esim. tarjota palveluja tai toteuttaa muutosta. Kaikille alueille puheissa määriteltiin jokin positio, rooli, joka annetaan aluepolitiikassa. Positio määräytyy toimijapositioksi, kun sille annetaan puheessa toimijuutta osoittavia merkityksiä. Alueelliseksi toimijaksi ei pääse olemalla vain alue. Alueellinen toimijuus rakentuu monien ominaisuuksien pohjalta. Alueellisella toimijalla täytyy olla ominaisuuksia ja kykyjä jotka EU ja valtio kokevat tärkeiksi. Lähimpanä maantieteellisesti luotua aluetta toimija on silloin kun aluetoimija saa hallinnoijan roolin. Aluetoimija nähdään myös kumppanina, alueellisen erityistiedon välittäjänä, tai erityisen taloudellisen ja maantieteellisen aseman kautta.

Aluepoliittisessa puheessa alueen toimijuuteen kuuluu seuraavia asioita: 1) olla hallinnollisesti vastuussa jostain aluepoliittisesta toimenpiteestä, 2) menestyä niin hyvin, että alue on tulella huomioituksi, 3) olla tärkeä tiedon tuottaja ja 4) olla niin heikko, että yhteisen edun nimissä alue on huomioitava (tässä diskurssissa toimijan positio ei rakennu omaehtoiseksi toimijaksi). Seuraavassa esitellään nämä neljä toimijuutta tuottavaa kategorialla sekä muutama muu useasti esiintynyt toimijuuden määrittely.

Aluepoliittisessa puhunnassa alueiden toimijuus muotoutuu vahvimmin *hallinnollisen* näkökulman kautta. Ohjelmalliseen aluepolitiikkaan kuuluu, että alueet luovat omat suunnitelmat, miten he kohdentavat alueelle suunnatut tuet. Tämä näkyy toimijuuden määrittelyssä. Toimi-

juus perustuu julkishallinnolliseen asemaan tai virallisesti määriteltyyn aluejakoon, kuten maakuntaliittoihin

”Maakuntaliitolla on käytännön rooli hallituksen keskeisimmässä loppukauden hankkeessa.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Pohjanmaan liiton 75-vuotisjuhlaseminaarissa. 23.5.2005.)

tai paikallisviranomaisiin

”Kaupunkien ja paikallisviranomaisten keskeisillä toimijoilla on merkittävä tehtävä tavoitteiden saavuttamisessa [...] kehityssuunnitelmien laatiminen [...] varmistetaan yksityisen sektorin sitoutuminen ja osallistuminen kaupunki uudistukseen.” (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiopoliittika: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

Tärkeä kriteeri toimijuuden muodostumiselle oli *menestys*, niin talouden vahvistamisessa kuin kansainvälisissä vertailuissa. Alueen menestyminen oli mittari, jonka mukaan alue nähtiin kykenevänä toimijana. Menestys nähdään ominaisena keskuksille ja tietotiivistymille. Menestys ja tieto ovat perusteluja alueelliselle toimijuudelle.

Jyväskylä ja Lappeenranta saavat puheissa toimijan roolin, koska ne ovat menestyneet

”Jyväskylän menestyksestä pitää kiittää seudun vahvaa yhteistyötä ja määrätietoisia päättäjiä. Olette panostaneet osaamiseen eli tehneet juuri sitä, mitä valtioneuvoston kanslian ”Suomi maailmantaloudessa”-hankkeen loppuraportti suositti.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Suomi foorumi Helsingissä 23.9.2005.)

”Various sub-regional and local actors, universities, the private sector, NGOs and other non governmental actors ply an important role in the practical and cross border cooperation [...] the city on Lappeenranta and the Lappeenranta University of Technology offer an excellent example.” (Ulkoministeri Erkki Tuomioja, The future of Northern Dimension. – Successful Partnerships, Cooperation and Business opportunities. 10.10.2005.)

Alueiden menestys on tärkeää Euroopalle.

”... the major reason why our strategy for growth in Europe must be based on regional attractiveness” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. A competitive Europe needs attractive regions” La Baule World investment conference 7.6.2006.)

Tieto on tärkeää valtion ja EU:n menestykselle, siksi toimijat, jotka ovat tiedon tuottajia tai välittäjiä ovat saaneet toimijan aseman. Aluepoliittisessa puheessa tieto jakaantuu kahteen eri luokkaan. On tietoa, joka auttaa menestymään (nähdään usein yliopisto- ja tutkimus- ja tuotekehitystoimintana) sekä tietoa, joka kertoo alueesta, johon ensimmäistä tietoa tulisi soveltaa. Näistä ensimmäisellä on enemmän painoarvoa aluepoliittisessa puheessa.

Alueellinen innovaatiotoiminta ja tutkimus- ja kehitystoiminta tuottavat menestymiseen tarvittavaa tietoa.

”... suoraan alueen taloudellisiin kehittämistavoitteisiin yhteydessä olevan alueellisen TTK- ja innovaatio kapasiteetin edistäminen tukemalla teollisuuden tai teknologian alan osaamiskeskuksia...” (Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta 14.7.2004.)

Tieto alueen ympäristöstä ja yhteisöstä auttaa aluepolitiikkaa saavuttamaan parempia tuloksia. Tiedon tuottajina ovat paikalliset ihmiset.

”TE -keskukset hyödyntävät alueensa yhdistysten, järjestöjen ja kolmannen sektorin toimijoiden asiantuntemusta ja osaamista ottamalla näitä tahoja mukaan toimijoina ja toteuttajia osapuolina kehittämistyöhön ja toimenpiteiden toteutukseen.” (Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004. 5.4.2001.)

Alueen kyvykkyyttä ja aloitteellisuutta houkutella elinkeinotoimintaa, tarjota palveluja, tuottaa tietoa ja toteuttaa muutosta arvostetaan aluepoliittisessa puheessa. Kyky on alueen mahdollisuus päästä menestyjiin joukkoon ja vahvistaa omaa toimijan asemaansa.

”...to see for myself, how regional partners are actively seeking out new sources of regional competitive advantage turning exciting knowledge and skills in new directions and nurturing new innovative clusters of sustainable economic activity.” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”A competitive Europe needs attractive regions” La Baule World investment conference 7.6.2006.)

”Halu uuteen alkuun näkyi koko maassa. Maakunnissa ja paikallistasolla unionin ohjelmat antoivat uudenlaisia mahdollisuuksia.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Euroopan unionin jäsenyyden 10 v. juhlaseminaari 4.3.2005.)

Alueen erityisyys, kuten talouden heikko tila, maantiellinen erityisasema tai muut erityisongelmat tuovat alueelle velvollisuuksia. Erityisalueen toimijuus on vahvemmin alueellistamista kuin alueellistumista, koska erityisyys asettaa alueen toimenpiteiden kohteeksi. Erityisyys ei kuitenkaan sulje pois alueellistumisen mahdollisuutta, kuten rajaseutu yhteistyössä, jossa diskursiivisesti annetaan mahdollisuus luoda uusia hallintatapoja.

”Rajakunta yhteistyön edistämiseksi luodaan myös mahdollisuudet suomalaisen ja ruotsalaisen kunnan yhteisen julkisoikeudellisen yhteistyöelimen muodostamiselle” ((Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista 15.1.2004.)

Eurooppalaisessa maaseutupolitiikassa paikallisen suunnittelun tärkeyttä painotetaan, mutta EU:n rahoitukseen sidottua ohjelmallista kehittämistoimintaa ei voida pitää puhtaasti alueellistumisena, koska tavoitteet ovat vahvasti sidottuja ylätason tavoitteisiin.

"A greater emphasis on local development strategies is supported in order to better respond to the diversity of situations and needs of European rural areas", (Lehdistötiedote Euroopan Komissio, Rural Development in the EU, 21.6.2005.)

Erytysalueen joutumista toimenpiteenkohteeksi kuvaa hyvin Hannes Mannisen puhe, miten alue on tarkkailun alla.

"Syrjäisiä alueita ei saa jättää oman onnensa nojaan ja kasvukeskusten veturiasema on huomioitava." (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Kaavin kunnan 130-vuotisjuhla 26.9.2005.)

Aluepoliittisissa ohjelmissa *kumppanuus* pitää sisällään ohjelman arvoihin ja tavoitteisiin sitoutumisen. Kumppanuus on tärkeä osa aluepoliittisen ohjelmien toteuttamista ja aina ei ole selvää tarkoitetaanko kumppanuudella vapaaehtoisuuteen pohjautuvaa kumppanuutta vai kumppanuutta, joka muodostuu hallinnollisen aseman perusteella. Kumppanuus määritelmän käyttäminen vaikuttaa puheen retoriselta keinolta saada hallinnollinen ylhäältä - alas suhde näyttämään vastavuoroisemmalta ja tasa-arvoisemmalta kuin se onkaan. Kumppanuus luo alueelle toimijuutta enemmän suhteessa toisiin alueisiin ja alueen sisäisiin toimijoihin kuin suhteessa ylätasoon. Erytysalueen huomioon otettava on, että alueiden asettaminen kumppaneiksi tapahtui paljolti hallinnollisesta näkökulmasta, kun kumppaniksi määriteltiin viranomainen. Aikaisemmin esitelty alue hallinnollisena toimijan määritys on rinnakkainen ja tukeva tälle hallinnolliseen asemaan määräytyvälle kumppanuudelle.

Esimerkkejä Euroopan unionin määrittelmistä alueiden kumppanuuksista.

"A more ambitious role of networking and cooperation between European rural areas will facilitate the transfer of good practices and give a European dimension to rural policies." (Lehdistötiedote Euroopan Komissio, Rural Development in the EU, 21.6.2005.)

"... cohesion policy that allows all the regions and cities to act as partners for growth." (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. "Regions and Cities: Key players in regional policy and the Lisbon agenda" 12.10.2005.)

"... sekä kumppanuuksien perustamista alueiden ja kaupunkien välillä koulutuksen alalla, jotta voidaan edistää kokemusten ja hyvien käytäntöjen vaihtoa." (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesio politiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

Alueen toimijaposition alueellistumisen ja uusien sosiaalisten tilojen muodostumisen näkökulmasta saa eniten tukea kyvykkyyks- ja aloitteellisuus-, menestys- ja tietodiskursseista.

8.3.1 Alueen toimijuus osana alueen identiteettiä

Alueen toimijuuden kriteerien määrittelyssä luodaan myös ulkoapäin alueellista identiteettiä. Alueen ollessa taloudellisesti menestyvä sen identiteettiä rakennettiin tämän ominaisuuden ympärille ja kannustettiin menestymään yhä paremmin. Taloudellisesti heikommin menestyvillä alueilla alueiden vahvuudeksi luettiin luonnon ja oman kulttuurin vahvuudet, näitä alueita ei kannustettu niin voimakkaasti menestymään taloudellisessa kilpailussa tiedon ja innovaatioiden avulla kuin taloudellisesti vahvoja alueita. Alueille on diskursiivisesti asetettu erilaiset luokat, joiden kautta ne tulevat määriteltyiksi. Aluepolitiikalla on tarkoitus vähentää alueiden välisiä eroja, mutta silti eroja luodaan edelleen.

Se millaisena eurooppalainen ihminen haluaa nähdä maaseudun vaikuttaa myös siihen, miten sitä kehitetään. Ihmisten kuva ja toiveet maaseudusta rakentavat maaseudun identiteettiä.

”Europe's citizens are deeply attached to the diversity of landscape ...” (WWW-sivu: The common Agricultural policy and the Lisbon strategy.)

Perinteinen identiteetti on myös perusta, jonka päälle toimijuutta rakennetaan.

”Suomalainen henkinen yhteys rakentuu parhaiten silloin, kun voimme yhdistää maaseudun juurevan kulttuuriperinnön ja kaupungeissa kehittyvät uudet virtaukset. Tästä maakunnissa tapahtuvasta vuoropuhelusta nousee myös aluekehityksen vireys.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

Kaupunkien identiteettiä rakennetaan enemmän nykyisyyden ja tulevaisuuden kun perinteiden varaan. Nykyisyys ja tulevaisuus koostuvat mm. taloudellisesta kasvusta, teknologiasta ja rohkeudesta.

”Towns and cities are not just the motors of growth, jobs, innovation and technology. They are the home of most jobs... ” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy.) Where do we stand? Preparing the mainstreaming of URBAN into EU Cohesion Policy”, 31.3.2006.)

”Oulun menestyksen taustalla on ennakkoluulottomat ihmiset, jotka puhalsivat yhteen hiileen. Tuloksen aikaan saamiseksi tarvitaan luovia, ennakkoluulottomia ja riskejä pelkäämättömiä ihmisiä.” (Kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen, Oulutech 10 v. juhla, 13.8.2004.)

Heikommin menestyvän alueen identiteettiä rakennetaan kulttuurin, luonnon ja perinteiden pohjalle. Tämänkaltaisessa identiteetin rakentamisessa pääpaino ei ole menestymisen ja tiedon tuottamisessa, jotka olisivat aluepoliittisessa puhunnassa niitä rooleja joiden kautta saadaan toimijan positioita.

”Nämä haasteet [kasvu, työllisyys, kestävä kehitys], tarjoavat kuitenkin sisältämänsä potentiaalisen ansiosta todellisia mahdollisuuksia: Kasvu uusilla aloilla, maaseudun tarjoamien palvelujen ja hyödykkeiden sekä matkailun kehittyminen, maaseutualueiden houkuttelevuus asuin- ja työskentelypaikkana ja niiden rooli luonnonvarojen ja luonnonarvoltaan merkittävien maisemien tarjoajana.” (Ehdotus: Neuvoston päätös maaseudun kehittämistä koskevista yhteisön strategisista suuntaviivoista (Ohjelmakausi 2007–2013) 5.7.2005.)

”Kaavi on mahdollisuuksien ja erikoisuuksien kunta, mikä näkyy erityisesti vilkkaassa matkailutoiminnassa. Perinteitä kunnioittaen, mahdollisuudet tunnistaen, erikoisuudet hyödyntäen ja toivo säilyttäen uskon, että tulevaisuutenne on turvattu.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Kaavin kunnan 130-vuotisjuhla 26.9.2005.)

8.4 Vakuuttamisen keinot alueelliselle toimijuudelle

Aluepolitiikka ja sen ohjelmat tarvitsevat yhteiskunnan tuen taakseen, jotta ne voivat toimia. Toimien hyväksyminen tuo valitulle politiikalle legitimitaation eli hyväksynnän. Aluepoliittisen puheen vakuuttelussa käytettiin paljon tukeutumista viralliseen hallinnolliseen tasoon. Valtio tai EU esiintyivät toiminnan asiantuntijoina, joiden asettamat tavoitteet olivat itsestään selvästi hyväksytyjä. Vakuutteleva puhe pyrkii saamaan yleisön puolelleen. Yleisesti aluepoliittisessa puheessa ei noussut niinkään esiin oikeiden fyysisten toimijoiden roolin puolustelu vaan niissä vakuuteltiin ja puolustettiin enemmänkin aluepolitiikan itsensä roolia muiden politiikoiden joukossa. Aluepolitiikalla on selvästi tarve etsiä omaa legitimiä paikkaansa muiden politiikanalojen joukossa sekä saada legitimitaatio valitsemilleen toimille. Vakuuttelua käytettiin vähänlaisesti EU:n puheessa kun toimijaksi oli määritelty alue. Tämä kertoo, että EU:n ei tarvitse vakuutella alueen toimijuutta tai se ei halua tehdä sitä. EU:n puheessa oli enemmän vakuuttelua suhteessa valittuihin toimenpiteisiin. Suomen valtion puheissa valittua politiikkaa ja toimia vakuuteltiin paljon voimakkaammin kuin EU:n puheessa.

Aluepolitiikan keinojen legitimoimiseksi käytetään politiikan liittymistä kilpailukyvyyn ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen. Taloudellista kasvua ja kilpailukykyä ei kyseenalaistettu puheissa laisinkaan. Aluepolitiikkaa legitimoidaan myös alueellisen tasa-arvon takaamisella alueellisesti ja ihmisten välillä. Tämä legitimitaatio keino tuli erityisesti esille infrastruk-

tuuria ja palveluita koskevissa puheissa. Suomalaisessa aluepoliittisessa puheessa valittua linjaa vakuuteltiin myös tarpeella kirittää kiinni ja päästä tasoihin menestyjien kanssa. Kansalaisten ei tarvitse pelätä, että aluetoimijuus annetaan osaamattomille ja kokemattomille. Alueellinen toimijuus ei muodostu tyhjään, vaan se annetaan kykeneville toimijoille, jotka ovat jo todistaneet kykynsä menestyä.

Alueen toimijuutta voidaan puolustaa sen aikaisempien näyttöjen perustella.

”Pohjois-Suomessa hallitaan myös laajempien hankekokonaisuuksien kokoaminen.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, EU-rahastekokäyttöön - ohjelmat alueellisiksi 31.10.2005.)

Esimerkki, miten EU vakuuttelee kaupunkien ja keskusten toimijuutta luomalla niistä ratkaisevan tekijän politiikan onnistumisessa.

”Cities are centres of change, risk-taking, and innovation and the cutting edge of European urban dimension of our policy.” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”Where do we stand? Preparing the mainstreaming of URBAN into EU Cohesion Policy”, 31.3.2006.)

Aluepoliittisessa puheessa alueet ovat asetettu yhdeksi ohjelmien toteuttajiksi. Vakuuttelussa viitattiinkin tähän, miten alueet toteuttavat annettuja poliittisia päätöksiä ja ohjelmia ja miten alueet seuraavat annettua käsikirjoitusta.

”Europe's regions have much experience in promoting a more competitive economy. With the help of the EU's structural and cohesion funds regions are already working to achieve key aspects of Lisbon agenda” (Lehdistötiedote: Commissioner Hübner Welcomes the contribution of the regions to the growth and jobs agenda, 4.3.2005.)

Alueellisuus ja paikallisuus ovat toimijuuden perusteena, koska EU ja valtio tarvitsevat hyviä taloudellisia tuloksia kaikilta alueellisilta tasoilta. Samalla aluepolitiikka tulee legitimoitua paikallisella tasolla, kun siinä on varattu tilaa omaan käden jälkeen. Mutta, tässä diskurssissa toimijuus jää usein rajaamatta tarkemmin, kuka tai mikä on se taho, joka luo alueellisen strategian. Kuulijalle syntyy helposti oletus, että puheessa tarkoitetaan olemassa olevia aluehallinto-organisaatiota.

”A greater emphasis on local development strategies is supported in order to better respond to the diversity of situations and needs of European rural areas.” (Lehdistötiedote Euroopan Komissio, Rural Development in the EU, 21.6.2005.)

Alueellisen toimijuuden legitimitaatiota tuotetaan myös hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisen, tasa-arvon ja demokratian kautta. Nämä perustavat länsimaisen yhteiskunnan arvot halu-

taan säilyttää myös aluepolitiikan keinoin. Oma vakuuttelun keinona voidaan pitää heikommista huolehtimista, joka kuuluu myös tasa-arvoiseen aluekuvaan.

"Palvelujen ja viranomaistehtävien käyttäjät ovat kuntansa alueella asuvia ihmisiä, jotka kunnallisveron kautta myös maksavat palvelut ja joiden vaaleilla valitsevat henkilöt ovat tilivelvollisia [...] Vain näin voidaan taata demokratia." (Liikenne- ja viestintä ministeri Susanna Huovinen, Kunta- ja palvelurakenteen alueseminaari, Jyväskylä 18.10.2005)

"... yhteisesti on kannettava vastuuta myös reuna-alueiden ihmisten palveluista ja näiden alueiden kehittämisestä." (Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Suomi foorumi Helsingissä 23.9.2005)

Kuten erityisalueiden huomioon ottaminen myös ongelmien ratkaiseminen ja toiminnan tehostamisen legitimoivat aluetoimijuutta.

"Kun olosuhteet ovat ratkaisevasti muuttuneet, eivät myöskään entiset organisaatiot ja toimintatavat enää päde. Uusien, voimia kokoavien mekanismien aikaansaaminen on maaseudun kehittämisen ehto." (Elinvoimainen maaseutu- yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005–2008, tiivistelmä, 2004)

Aluetoimijuuden legitimitaatio perustuu myös tosi asioihin, ei vain poliittisiin linjauksiin.

Tutkimukset, tilastot ja mielipidemittaukset antavat aluepoliittiselle puheelle taustatukea.

Vain taustatukea siksi, että se ei ollut merkittävin vakuuttelun muoto.

"Lukuisat mielipidemittaukset [...] osoittavat selvästi, että elävä ja kestävä maaseutu on EU-kansalaisille tärkeä asia." (Opas yhteiseen maatalouspolitiikkaan, Euroopan yhteisöt 2005.)

"In an analysis of 11 regional and 4 national programmes the use of European regional programmes to achieve the Lisbon objectives is more evidence for the relatively more prosperous regions (between 67 % and 85 %), and more limited for the least developed regions (between 18 % and 33 %)." (Cohesion and the Lisbon agenda: The role of regions, 3.3.2005.)

Vähäisessä määrin aluepolitiikan vakuutteluna tulivat esiin suoraan ihmisten omat vaikuttamismahdollisuudet. Puheiden sidonnaisuus asiayhteyteen tuli erityisen hyvin esiin niiden vakuutteluun käytätetyn tarmon perusteella. Yleisön koostuessa korkean poliittisen tason edustajista tai korkean tason ammattilaisista puheessa oli paljon aluepolitiikan roolia puolustelemaa puhetta. Kun kuulijat olivat alueellisia toimijoita tai heitä lähellä, tuotiin esiin mahdollisuus omaan toimijan rooliin sekä paljon vakuuttelua, miksi valitut toimet olivat ainoita oikeita tulevaisuuden menestyksen kannalta. Jos yleisö oli niin sanotusti tavallisia ihmisiä, vakuuttelun keinoina käytettiin heille sopivia keinoja kuten, puhujaan omaa mielipidettä, alueen hyviä tai huonoja tulevaisuuden odotuksia ja tahtoa ottaa alueen erityisyys huomioon. Kuulijakunnan ollessa kehittämisen tai politiikan ammattilaisia vakuuttelun keinoina käytettiin enemmän

tietoon perustuvia näyttöjä kuten, aikaisempia kokemuksia, tilastoja ja kansainvälisiä vaatimuksia.

8.5 Miten kuulijat sitoutetaan uskomaan puhe todeksi?

Sitouttaminen on lähellä aluepoliittisen puheen vakuuttelua. Aluepolitiikan yksi tarkoitus on, sitouttaa alueen asukkaat ja toimijat toimimaan aluepolitiikan ohjeistuksen mukaisesti. Jotta voi olla sitoutunut, tulee olla myös vakuuttunut. Kuulijoiden sitouttamiseksi puheissa käytettiin diskursseja, jotka pyrkivät vakuuttamaan toimijat itsensä sekä kuulijat tiedon oikeellisuudesta. Sitouttamisen vakuuttamisen diskurssit olivat sisällöltään hyvin samankaltaisia. Samojen argumenttien käyttäminen useassa eri tarkoituksessa kertoo niiden luonnollistetusta asemasta. Talous, kilpailukyky ja tasa-arvo olivat tärkeimpiä sitouttamisdiskurssien teemoja, joita ei edes kyseenalaistettu. Diskursseissa, joissa alueelle annetaan toimijan rooli, sitouttamisen keinoina olivat kehuminen, näkymät paremmasta tulevaisuudesta (ongelmien ratkaisu ja kilpailukykyyn saavuttaminen), kokeillun ja hyväksi koetun mallin seuraaminen, yhteisten etujen puolustaminen ja asiantuntemus. Kuulijat sitoutetaan puheen sanomaan luomalla kuva, että muuta mahdollisuutta ei ole, eikä ole tarpeen etsiäkään, kun annettujen mallien perusteella on jo saatu aikaan menestystä. Sitoutumista puheeseen vahvistetaan luomalla kuva paremmasta tulevaisuudesta, joka on saavutettavissa toimien kautta. Oletus, että politiikkaa noudatetaan, on niin vahva, että puheissa ei nähdä tarpeellisenä tehdä selväksi mitä seuraa, jos valittua politiikkaa ei noudateta.

Kehumista tapahtui nimenomaisesti niissä puheissa, joissa kuulijoina oli alueita tai paikallisia ihmisiä. Esteiden poistaminen ja parempi tulevaisuus olivat keinoja puolustaa erityisalueiden toimijuutta. Kehumiseen liittyi yleisesti tunnustus taloudellisesta menestyksestä tai asetetun mallin seuraamisesta ja tavoitteiden saavuttamisesta. Näitä esimerkillisesti toimineita alueita käytettiin myös malleina, joita muiden tuli seurata. Menestyneitä alueita käytettiin myös perusteluna aluepolitiikan oikeasuuntaisuudesta. Toimijuudesta muodostuu kuva, että se ansaitaan. Eurooppalainen ja suomalainen menestys on monen osan summa ja keskinäisriippuvainen. Keskuskaupungit ovat riippuvaisia ympäröivästä maakunnasta ja maakunnan menestyksen veturina toimii kaupunki. Aluepolitiikan toimenpiteiden kohdistumista eri alueille perusteltiin yhteisillä eduilla. Kun sitouttamisen keinona käytetään yhteisten etujen diskurssia, tuo

se politiikkaa lähemmäs ihmistä. Poliitiikan tavoitteena ei ole silloin valtion edun puolustus vaan yhteisen edun puolustus.

Esimerkki miten kaupungit, kuten Oulu ja Lappeenranta, ovat ansainneet veturi- ja esikuva-roolinsa.

”Tarkoituksena on, että maakuntien keskuseudut ja vahvat teolliset keskuksat tarjoavat yrityksille hyvän toimintaympäristön ja asukkaille hyvät ja monipuoliset elämisen mahdollisuudet. [...] Oulun seutua kehitetään Euroopan pohjoisimman osan johtavana keskuksena. [...] Oulun seudun alueellista vaikuttavuutta lisätään ...” (Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista 15.1.2004.)

”... the city of Lappeenranta and the Lappeenranta university of Technology offer an excellent example. Both the city and the university have already several years put great efforts in increasing cooperation with the neighbouring Russian regions...” (Ulkoministeri Erkki Tuomioja, The future of Northern Dimension.) - Successful Partnerships, Cooperation and Business opportunities. 10.10.2005.)

Kuuntelijoiden ei tarvitse pelätä, että alueet epäonnistuisivat. Aluepoliittinen puhe vakuuttaa, että tahot, joille alueellinen toimijuus on annettu onnistuvat, koska niillä on näyttöä roolista selviytymiseksi. Tahoilla on asiantuntemusta, osaamista, kokoemusta, kykyä ja ne ovat juuri oikeita valittuun tehtävään.

”Aikomukseni ei kuitenkaan ole antaa neuvoja siitä, minkälaisia hankkeita teidän tulisi kehittää ja rahoittaa. Siinä te olette parhaita asiantuntijoita. [...] valtiovalta pyrkii luomaan mahdollisimman hyvät puitteet toiminnalle ja yhteistyöalueen toimijat määrittävät sen sisällön.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtiovallan puheenvuoro Merenkurkun konferenssissa Kokkolassa 2.6.2005.)

”We are home to many of the most innovative regions in the world” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy.) ”A competitive Europe needs attractive regions” La Baule World investment conference 7.6.2006.)

Tahot ovat oikeita ratkaisemaan ongelmia ja poistamaan kehityksen esteitä.

”A greater emphasis on local development strategies is supported in order to better respond to the diversity of situations and needs of European rural areas” (Lehdistötiedote Euroopan Komissio, Rural Development in the EU, 21.6.2005)

Ne ovat myös tarvittavat kumppanit yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja kilpailukyvyyn tuottajina.

”Painopisteemme kytkeytyvät hyvin Lissabonin strategiaan. [...] Uskon, että nämä linjaukset istuvat hyvin yhteen Pohjois- Suomen ja sen eri maakuntien omiin tavoitteisiin”. (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, EU-rahastekokäyttöön - ohjelmat alueellisiksi 31.10.2005.)

Alueellinen toimijuus on myös alueen edunvalvontaa ja paikallisen tiedon välittämistä. Paikallisuus on myös tapa puolustaa toimijuutta. Paikallisille sovellutuksille ja kumppanuudelle annetaan arvoa, joten paikallisuuden kautta saa myös toimijuuden roolin, erityisesti roolin välittää tietoa alhaalta ylöspäin ja toteuttaa ohjelmia. Alueellinen toimija on se taho, joka saa sitoutettua muutkin yhteiskunnan osat toimimaan saman päämäärän puolesta.

”[LEADER]: Pääpainona on antaa maaseutuyhteisöille mahdollisuus valita ja rahoittaa sellaisia projekteja jotka sopivat paikalliseen ympäristöön ja tarjoavat pitkän aikavälin etuja [...] rohkaisee innovatiiviseen ja kestävään maaseudun kehittämiseen ” (Opas yhteiseen maatalouspolitiikkaan, Euroopan yhteisöt 2005.)

”Kaupunkien ja paikallisviranomaisten keskeisillä toimijoilla on merkittävä tehtävä tavoitteiden saavuttamisessa [...] kehityssuunnitelmien laatiminen [...] varmistetaan yksityisen sektorin sitoutuminen ja osallistuminen kaupunki uudistukseen”. (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiopolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

Aluepoliittisen puheen legitimitaationa käytettiin yleisesti taloudellisen menestyksen diskursseja, miten ilman sitä arvot, kuten demokratia ja tasa-arvo eivät voi toteutua. Aluepoliittinen puhe saa tukea myös ylemmiltä poliittisilta tahoilta, kuten eduskunnalta, valtioneuvostolta ja komissiolta. Kansalaisten tuki tuodaan myös esiin aluepolitiikan perusteluksi.

8.6 Kehys jossa aluetoimijuutta muodostetaan

Kehys on laajempi toiminnankehikko, johon puhe asetetaan. Se on tavallaan näkökulma asioihin, joka tuottaa tietynlaista ymmärrystä alueesta ja aluepolitiikasta. Aluetoimijuutta määrittelevissä diskursseissa esiintyi seuraavia kehyksiä. *Määrittelykehyksessä* puhe määritteli aluepoliittisen puheen sisältöä kertomalla, mitä aluepolitiikka on. *Vakuuttelukehyksessä* puhe kertoo ja perustelee, miksi jokin toimenpide tai toimija on valittu. *Asia tulee tehdä näin - kehyksessä* puhe antaa suoraan toimenpide-ehdotuksia ja ratkaisuja kuinka asia tulee tehdä. Tässä kehyksessä puhe on usein passiivissa. *Alueen toimintojen määrittely -kehyksessä* puhe kertoo, minkälainen alue on tai mitä se tekee. Alueen määrittelykehystä tukevia diskursseja olivat välittäjädiskurssi, jossa alueelle on annettu rooli toimia asioiden välittäjänä sekä hallintodiskurssi, jossa diskurssin puhe käsittelee hallintoa tai päätöksen tekoa.

Selvästi eniten puheessa käytettiin määrittely-, vakuuttamis- ja asia tulee tehdä näin -kehyksiä alueellista toimijuutta määrittelevissä puheissa. Diskurssin asettuessa määrittelykehykseen luo

se taustaa tilanteelle ja kertoo, mitä pitäisi tehdä. Ero asia tulee tehdä näin -kehukseen on, että toimet ovat määrittelykehyksessä enemmänkin toivomuksia, kuin suoria kehotuksia.

Määrittely, miten ammattikorkeakoulu liittyy alueen kehittämiseen.

”Ammattikorkeakoulu on integroitunut tiiviisti alueensa kehittämiseen ja tutkimus- ja kehittämistoiminta on lähtenyt tuloksekkaasti käyntiin.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Mikpolin avajaiset Mikkelissä 19.9.2005.)

Puhe kertoo miten asia tulee tehdä.

”Investing in human capital and skills is crucial to exploiting opportunities for growth and employment in rural areas.” (WWW-sivu: The common Agricultural policy and the Lisbon strategy.)

Puheita tarkastellessa huomio kiinnittyi erityisesti suomalaisen aluepoliittisen puheen Suomen ja muun maailman vertailuun ja Suomen tarpeeseen kiihdytyksessä kiinni. Puhe sijoittuu vakuutteluun kehykseen, jossa vakuutetaan miksi alueellista toimijuutta tulisi vahvistaa. Suomalaisen aluepoliittisen puheen yhtenä yleisenä kaikkea puhetta kuvaavana kehyksenä, ei vain alueellista toimijuutta koskevissa diskursseissa, on vertailu. Vertailu muun Euroopan tai maailman kanssa oli tapa vakuuttaa aluepolitiikan kohdeyleisöä.

”Tästä huolimatta Suomi on kuitenkin pikemmin peränpitäjä kuin eturiuhdoilla kulkija alueellisen kansanvallan ja vastuun kehittämisessä” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

”Asia tulee tehdä näin” -kehyksessä aluepoliittisessa puheessa esitetään suoria toimenpide-ehdotuksia. Diskursseissa tulee sanotuksi, mitä tulee ja odotetaan tehtävän. Useasti toimi on määritelty suhteellisen tarkasti. Toimenpide kehotuksia ja neuvoja saavat niin valtio kuin alue omien kehitysstrategioiden laatimiseen. Ensimmäisessä sitaatista alueellinen toimija saa suoraan itselleen kehotuksen, kun jälkimmäisessä EU puhuttelee valtiota ja alueet tulevat huomioiduksi vain välillisesti.

”kansallisissa ja alueellisissa kehitysstrategioissa on osoitettava [...] keinot FP7:n ja innovoinnin puiteohjelma (CIP) synergialle”. (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiopolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

”Jäsenvaltioiden on suunnattava tuki avaintoimiin, joita ovat muun muassa: paikallisten kumppanuusvalmiuksien kehittäminen, yhteistyön ja innovaation edistäminen, paikallishallinnon kehittäminen.” (Ehdotus: Neuvoston päätös maaseudun kehittämistä koskevista yhteisön strategisista suuntaviivoista (Ohjelmakausi 2007–2013) 5.7.2005.)

Vakuutteleva puhe keskittyy perustelemaan yleisesti aluepolitiikan tai sen toimenpiteen tarpeellisuutta. Vakuuttelu suuntautui enemmän siihen, mitä tulee tehdä kuin kenen. Vaikka diskursseissa ei suoraan luoda alueellista toimijuutta ilmaisemalla suoraan, mitä alueen tai sen toimijan tulee tehdä, ovat diskurssit kuitenkin alueellista toimijuutta määrittäviä, ne antavat jonkin roolin tai kehyksen. Esimerkki alueiden roolista yhteiskunnassa on Hannes Mannisen puheessa.

”Ilman pärjääviä alueita ei ole menestyvää Suomea.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

Vakuuttelevassa puheessa sen sidonnaisuus asiayhteyteen tulee esiin helposti. Kun puhe on suunnattu toisille viranomaisille tai poliittisille päättäjille keskittyy vakuuttelu toimien oikeellisuuden puolusteluun, muun muassa taloudellisen kilpailukyvyn diskursseilla ja laajalla yleisellä mielipiteellä.

Greater ownership of growth and employment in the EU regions means better performance of the EU economy as whole.” (Lehdistötiedote: Commissioner Hübner welcomes the contribution of the regions to the growth and jobs agenda, 4.3.2005.)

”A large part of the labour is behind us.” (Fischer Boel Mariann, Member of the European Commission responsible for Agriculture and Rural Development European agriculture: Future challenges and opportunities, Congress of European farmers, Strasbourg 18.10.2005.)

Puheen suuntautuessa alueellisille toimijoille tuodaan esiin aluepolitiikan paikallisille toimijoille antama rooli, kuten seuraavissa sitaateissa, joissa puheen yleisönä ovat alueita edustavat ihmiset.

”Jos halutaan hyviä tuloksia rakennerahasto-ohjelmista, ovat kaupungit otettava mukaan ohjelman toimeenpanoon.” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. ”Regions and Cities: Key players in regional policy and the Lisbon agenda” 12.10.2005.)

”Jyväskylän seutu tekee omaa merkittävää, uudenlaista yhteistyötä verkostokaupunkina ja JYKESin toimintaa on jo vuosien ajan käyty ympäri maata ihmettelemässä. (Liikenne- ja viestintä ministeri Susanna Huovinen, Kunta- ja palvelurakenteen alueseminaari, Jyväskylä 18.10.2005.)

”Kunnat ja seudut ovat puolestaan erinomaisia käytännön toimijoita. Siksi on perusteltua, että maakuntien asemaa vahvistetaan. Tämä kehitys ei ole pois keskuksilta.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Pohjanmaan liiton 75-vuotisjuhlaseminaarissa. 23.5.2005.)

Suomen ja EU:n puheen vakuuttelussa näkyi myös ero sen käytön määrässä. EU käytti enemmän asiaa tulee tehdä näin -kehystä antamalla suoria toimenpide-ehdotuksia. Suomalaisessa

aluepoliittisessa puheessa oli enemmän vakuuttelua ja perustelua siitä miksi toimet ovat tarpeellisia ja oikeita, kuten maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa.

”Poikkihallinnollisten, alueellisten, kumppanuuteen perustuvien ja paikallisia toimijoita valtaistavien kehittämiskeinojen käyttöä maaseudun kehittämisessä on tutkimuskirjallisuudessa korostettu jo usean vuosikymmenen ajan, ja suppeassa maaseutupolitiikassa sitä on viime aikoina myös sovellettu.”(Elinvoimainen maaseutu- yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008, tiivistelmä, 2004.)

Alueen toimintojen määrittely -kehyksessä alueiden toimijoille määriteltiin erilaisia tehtäviä tai rooleja. Tässä kehyksessä olevat puheet tuottivat alueille usein viranomais- ja hallintorooleja.

”Suomen sisäisessä kehityksessä aluetaloutemme ei ole kehittynyt toivotulla tavalla. ...kansalliseen aluepolitiikkaan tulee saada lisää joustavuutta. Aluepolitiikasta vastaavien viranomaisten olisi syytä tehdä arvio unionin aluepolitiikan toimivuudesta ja tuloksista kyetäksemme kehittämään sitä.” (Pääministeri Matti Vanhanen, Euroopan unionin jäsenyyden 10 v. juhlaseminaari 4.3.2005.)

”Hallitus tekee voimakkaasti seudullista ja alueellista kehittämistyötä ja turvallisuustyötä, jossa viranomaiset yhteistyössä alueen ihmisiä kuunnellen tekevät työtä turvallisuuden parantamiseksi” (Sisäasianministeri Kari Rajamäki, Emäntäpäivät, Seinäjoki 21.7.2004.)

”Kaupunkialueiden ja maaseudun välisen rajapinnan hallinnointi edellyttää sekä kaupunki viranomaisten (keskustan ja laitakaupunkien) että maaseutu – ja alueviranomaisten toimien koordinoitua.” (Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Koheesiopolitiikka ja kaupungit: Kaupungit ja taajamat alueiden kasvun ja työllisyyden edistäjinä, 13.7.2006.)

Yksi alueen toiminto on välittää tietoa.

”Meidän on rakennettava vahvassa kansainvälisessä. Vuorovaikutuksessa olevia keskuksia, jotka toimivat maailmanlaajuisissa verkostoissa. Niissä tapahtuu kehityksemme keihäänkärkien hiominen. Keskuksien tehtävänä on välittää alueellaan olevaa osaamista lähialueidensa ohella laajemmin Suomeen.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa 20.9.2005.)

Tärkein huomio aluepoliittisen puheen aluetoimijuutta tuottavien diskurssien kehyksistä on se, että toimijuuden konkreettiseen määrittelyyn kehyksiä käytettiin vähän. Tästä voisi tehdä oletuksen, että aluepolitiikan toimet ovat vahvemmin perusteltu kuin niiden toteuttajatahot. Eri kehysten tarkastelusta käy ilmi myös, miten valvottua ja ohjailtua alueen toimintojen määrittely on.

8.7 Toimijoiden välinen suhde

Toimijoiden välisen suhteen tarkastelu tuo esiin millaisia valtasuhteita puheissa ylläpidetään. Toimijoiden välinen suhde valtion, EU:n ja alueen välillä määräytyy ensisijaisesti erilaisten kehittämissuhteiden ja poliittisten ohjelmien kautta. Suhteesta muodostuu hallinnollinen ylhäältä alaspäin suhde, kun alue on ohjelmien toteuttaja.

” Unioni jatkaa kasvu- ja työllisyystavoitteidensa toteuttamista entistä paremmin tuloksin, jos kaikki alueet pystyvät täyttämään tehtävänsä.” (Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Koheesiopolitiikka ja kaupungit: Kaupungit ja taajamat alueiden kasvun ja työllisyyden edistäjinä, 13.7.2006.)

Toteuttamisvastuu ja odotukset kohdentuvat kaupungeille tai keskuksille alueen sisällä. Kaupungeilla ja keskuksilla nähdään olevan hallussaan kehittämiseen tarvittavaa tietoa. Suomalaisessa aluepoliittisessa puheessa keskuksat nähtiin selvästi vahvempina kuin maaseutualueet. Alueet, kaupungit ja vähäisemmässä määrin kansalaisjärjestöt sekä paikalliset ihmiset nähdään kumppaneina ja yhteistyötahoina politiikan toteuttamiselle. Euroopan unionissa alue esitettiin useammin kumppanina kuin suomalaisessa puheessa. Yhtäläistä molemmilla oli toimijoiden välisen suhteen näkeminen useasti ylhäältä alaspäin suuntautuvaksi.

”TE- keskuksat hyödyntävät alueensa yhdistysten, järjestöjen ja kolmannen sektorin toimijoiden asiantuntemusta ja osaamista ottamalla näitä tahoja mukaan toimijoina ja toteuttajaosapuolina kehittämistyöhön ja toimenpiteiden toteutukseen.” (Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004. 5.4.2001.)

”Eurooppa-neuvosto totesi [...] että alueelliset ja paikalliset toimijat sekä työmarkkinaosapuolet on otettava mukaan. Tämä on erityisen tärkeää aloilla, joilla läheisyys ratkaisee, kuten innovoinnissa sekä tietoon perustuvassa taloudessa, työllisyydessä, inhimillisessä pääomassa, yrittäjyydessä, pienten ja keskisuurten yritysten tukemisessa tai riskipääoman saatavuudessa.” (Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiopolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, 5.7.2005.)

Tämän kaltaisesta suhteiden muodostumisesta seuraa, että EU:n ja valtion aluepoliittisessa kontekstissa alueet ovat pääasiallisesti ylhäältä tulevan ohjauksen kohteena. Kuitenkin alueet ovat tärkeitä EU:lle ja valtiolle, sillä ilman niitä ja niiden sitoutumista aluekehittäminen ja ohjelmien toteutuminen ei onnistuisi. Tämä suhde sai aluepoliittisessa puheessa kumppanuuden määrittelyn. Kumppanuus on alueiden tärkeä rooli poliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Kumppanuus tulee esiin niin aluekehittämisen toteuttamisessa, sitoutumisessa kuin taloudellisessa menestyksessä. Esimerkkinä komissaari Danuta Hübnerin puheet.

”Greater ownership of growth and employment in the EU regions means better performance of the EU economy as whole.” (Lehdistötiedote: Commissioner Hübner Welcomes the contribution of the regions to the growth and jobs agenda, 4.3.2005.)

”My conviction is which is widely shared at the level of regions is what we must reinforce the link between the two [Lisbon agenda & regional policy] in the interests of prosperity of the European Union” (Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy and the Lisbon Agenda - Challenges and Opportunities, London School of Economics, 3.2.2005.)

Alueellinen toimija osallistuu samaan toimintaa kuin valtiokin.

”Viime aikoina pohjoismaiden ministerineuvosto on kannustanut rajaseutuorganisaatioita osallistumaan rajaesteiden purkamiseen sekä osallistumaan Baltian-maiden rajaseutuyhteistyöhön kehittämistä tukevaan toimintaan.” (Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtiovallan puheenvuoro Merenkurkun konferenssissa Kokkolassa 2.6.2005.)

Kumppanuutta tarvitaan myös alueen sisällä. Puheissa viitataan useasti siihen, miten alueen toimijoiden tulee tehdä sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja verkostoitua. Alueellisten toimijoiden kumppanuudet tiedon tuottajien ja muiden toimijoiden kanssa olivat erityisen tärkeitä.

”vahvistetaan teknologian vastaanottovalmiuksia, lisätään osaamis- ja teknologiakeskusten aluevaikuttavuutta ja laajennetaan niiden vuorovaikutusta ympäröivän alueen kanssa.” (Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004. 5.4.2001.)

Samalla kun alueet sitoutuvat ja hyväksyvät kumppanuusaseman aluepoliittisissa ohjelmissa, ne legitimoivat ylemmän organisaation olemassa olon. Vastavuoroisesti EU ja valtio legitimoivat alueellisia toimijoita kumppanuusrooleihin, mutta ne ovat keskenään hyvin erilaisia. Keskuksilla ja tiedon tuottajilla on erilainen rooli kuin ympäröivällä alueella tai maaseudulla. Aluepoliittisessa puheessa ylläpidetään ylhäältä-alas valtasuhdetta, vaikka kumppanuuspuhe onkin voimakasta.

9 Analyysiä suhteessa teoriaan

Aikaisempien tutkimusten huomio alueellistumisen kohdentumisesta vahvimmin taloudelliseen alueellistamiseen tulee todistetuksi myös tässä työssä. Alueille annetut odotukset ja toimijuuden määrittelyt ja aluepolitiikankin tavoitteet olivat taloudellisen menestyksen ja kilpailukyvyn kautta perusteltavissa. Aluepoliittinen puhe vaikuttaa siihen, kenelle ja millaisille tahoille alueellinen toimijuus annetaan. Alueen edustajina ovat totutusti olleet hallinnolliset organisaatiot, kuten esim. maakuntaliitot. Nämä saivat osakseen vain osan alueellisesta toimijuudesta. Toimijuutta oli muuallakin ja ehkä enemmänkin. Seuraavaksi tarkastellaan, miten puheiden analyysistä saadut huomiot ovat suhteessa työn valittuihin teoreettisiin viitekehyksiin eli alueellistumiseen, uusiin sosiaalisiin tiloihin ja vallan genealoggiaan.

Luvussa kaksi alueen määrittelyksi esitettiin Hettinen (2001) luoma viisiportainen luokittelualueiden alueellistumisasteen kuvaamiseksi. Tämän työn aineiston ja analyysin pohjalta voidaan todeta, että aluepoliittinen puhe ei sovi suoraan yhteenkään Hettinen luokista. Puheen aluetta ei ole luokittelun ensimmäisen luokan kuvaama maantieteellinen ja ekologinen kokonaisuus. Aluepoliittisessa puhunnassa alueella ei asetettu luonnollisia rajoja, kun aluetta tarkastellaan alueellisen toimijan toimintakenttänä. Hallinnollisesti aluepolitiikka kohdistuu maantieteellisesti määrättyihin alueisiin, kuten esimerkiksi saaristo-ohjelma kohdistuu saaristoon. Aluepoliittisen puheen luoma kuvaus alueellisesta toimijasta ei kuitenkaan anna toimijalle samaa maantieteellistä rajausta kuin miten alueet määritellään hallinnollisesti.

Hettinen toinen määritelmä alueesta järjestelmänä eli ihmisten välisenä vuorovaikutussuhteiden verkostona kohtaa tarkastelussa olleen aluepoliittisen puhunnan. Alueen vuorovaikutusverkosto tulee aluepoliittisessa puheessa määritellyksi enemmän organisaatioiden väliseksi kuin ihmisten väliseksi. Organisaatioiden vuorovaikutusverkosto ulottuu myös laajemmalle kuin alue. Alueelliset kehittämissuunnitelmat voidaan nähdä tämän vuorovaikutuksen ilmentyminä. Aluekehittämishuoneiden ylhäältä tulevan ohjailevuuden vuoksi vuorovaikutusta ei voi kuitenkaan pitää puhtaasti positiivisena.

Kolmas määritelmä alueesta organisoidun vuorovaikutuksen ja yhteistyön kokonaisuutena kuvaa hyvin aluepoliittisen puheen aluetta. Analyysiosassa tätä kutsuttiin alueelliseksi yhteisöksi. Alue on epämääräiseksi jäävä kokonaisuus, jota puheessa ei tarkkaan määritellä. Alue

muodostuu aluepolitiikan tavoitteiden kautta. Alue on se, joka pystyy saavuttamaan nämä tavoitteet. Tavoitteiden saavuttamiseksi toimijoiden on oltava keskenään vuorovaikutuksessa. Hettne lisää tähän määritelmään vielä, että alueella tulisi olla jokin elin, alueellinen organisaatio, joka olisi koko aluetta koskeva. Maakuntaliitot ja TE -keskukset voidaan nähdä tällaisina eliminä, mutta aluepoliittisen puheen luoma alueellisen toimijuuden kirjo on laajempi kuin näiden organisaatioiden hallinto- ja toiminta-alueet. Alueellisesta toimijuudesta ei tule välttämättä kuvaa hyvin organisoidusta yhteistyöstä.

Aluepoliittinen puhunta luo uudenlaista alueellista toimijuutta. Maakuntaliitot, TE -keskukset, kunnat tai Leader -ryhmät eivät ole yksin uusien sosiaalisten tilojen haluttuun ottajia, mutta ne saattavat kuulua siihen joukkoon, joka voi ottaa haltuun uuden sosiaalisen tilan. Aluepoliittisessa puheessa on tavoitteena luoda menestyviä, kilpailukykyisiä ja omia erityispiirteitään hyödyntäviä alueita. Ne tahot, jotka pystyvät hyödyntämään politiikan luoman uuden sosiaalisen tilan, jossa voidaan luoda menestystä ja kilpailukykyä alueen omista vahvuuksista sekä verkostojen hyödyntämisen kautta, saavat itselleen toimijan position. Aluepoliittinen puhunta luo siis uusia sosiaalisia tiloja, mutta vähemmän alueellistumista, enemmänkin alueellistamista.

Neljäs määritelmä alueesta kansalaisyhteiskuntana sopii eräiltä osin kuvaamaan aluepoliittisen puheen aluetta. Alueiden (maakuntaliitot) tekemät rahoitusohjelmahakemukset ovat kuin yhteisiä sopimuksia ja toimia alueen politiikan kehittämistavoitteiden yhtenäistämiseksi. Alueita kannustetaan tekemään monipuolista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Alueellisen toimijuuden kuva ei sovi kuitenkaan ongelmatta tähän määrittelyyn, koska vastavuoroisuuden toteutumisesta ei kanneta huolta aluetoimijuuden määrittelyssä. Tässä työssä alueellistuminen sijoittuu Hettnen kolmannen ja neljännen tason väliin, eikä ole kyse puhtaasti kummastakaan tapauksesta.

Viides määrittely alueesta toimivana subjektina ja selkeänä alueena, jolla on oma identiteetti, ei toteudu aluepoliittisessa puheessa. Teknisesti alueelle on annettu omaa päätöksentekovaltaa ja legitimitaatio, mutta poliittisen ohjauksen alaisena. Alueesta ei puheissa myöskään muodosteta supranationalistista aluetta.

Onko aluepoliittinen puhe alueellistamista?

Alue ottaa haltuunsa valtiolle ennen kuuluneita alueellisen kehittämisen toimintoja, mutta tämä haltuun ottaminen tapahtuu valtion ja EU:n poliittisessa ohjauksessa ja kehittämisrahojen myöntämisen kautta. Aluepoliittisessa puheessa ei ole merkkejä, että annettu alueellisen toimijuuden rooli sekä harjoitettu aluepolitiikka asettuisivat valtion kehityksen ulkopuolelle. Valtion osuus on kiistämättömästi pienentynyt aluepolitiikassa johtuen EU:n tuomasta lisästä alueelliseen kehittämiseen. Aluepoliittisesta puheesta välittyy kuva, että valtiotoimija pyrkii ohjailemaan aluepolitiikan kautta valtion tai EU:n asemaa globalisoituneessa maailmassa. Täten aluepolitiikka on osa valtiotoimijan pyrkimystä ottaa itse haltuun sosiaalista tilaa. Globalisaatio on heikentänyt valtiotoimijoiden merkitystä ja muuttanut yhteiskunnan rakenteita, missä aluepolitiikka on yksi keino luoda strategista hallintaa. Aluepolitiikassa käytetty alhaalta ylös -määritelmä on tavallaan harhaan johtavaa, koska alhaalta ylös -periaatteen luoma alueellistuminen ei ole puhtaasti alueeseen perustavaa vaan se on osa valtiotoimijan strategista pyrkimystä tilanteen hallintaan ja ohjailtavuuteen. Aivan kuten Ray (1998) on todennut, että aluepolitiikka on osa yhteisön strategista retoriikkaa, joka arvottaa tavoitteita omien arvojen mukaan.

Globaali tilanne ja aluepolitiikka luovat uusia sosiaalisia tiloja, mutta samalla EU ja valtio ohjailevalla aluepolitiikallaan ovat olleet vaikuttumassa, kuka tuon uuden sosiaalisen tilan saa haltuunsa. Syntyneessä uudessa sosiaalisessa tilassa ei ole kysymys tilasta, joka olisi tyhjä poliittisesta vallasta tai intresseistä. Siihen, kuka ottaa haltuunsa uuden sosiaalisen tilan, vaikutetaan mm. aluepolitiikan kautta.

Alueesta muodostettiin epämääräinen tila, joka on alueellisen toimijuuden toimintakenttää. Tämä epämääräisyys luo myös uutta sosiaalista tilaa. Määrittelyjen ja arvotuksien kautta voidaan vaikuttaa siihen, kenellä on toimijan rooli tuossa tilassa. Alue on poliittisen tavoitteiden ja päämäärien mukaisesti muodostuva toimijoiden joukko kattaen sekä alueen itsensä että alueen kansalliset ja globaalit verkostot. Aluepoliittisessa puheessa uusi sosiaalinen tila on avautunut selkeimmin alueiden sisälle, ei alueiden ja valtioiden välille. Uuden sosiaalisen tilan muodostuminen vain alueen sisälle ei tue alueellistumista, jossa alueen ja valtion välinen rooli muuttuisi. Tahot, joita aluepoliittinen puhe asettaa toimimaan alueellisella kentällä, eivät ole lähtökohtaisesti alueellisia toimijoita, vaan tiedon tuottajia tai elinkeinotoimijoita. Näille

toimijoille on avautunut uusi sosiaalinen tila. Alueellisen toimijuuden muodostuminen näille toimijoille on kiinni niiden omista intresseistä, haluavatko ne ottaa itselleen tuon roolin? Alueellistumisen muodostuminen näiden toimijoiden kautta tarvitsee muutakin tukea kuin aluepoliittista.

Identiteetin muodostamisen ja aluehallinnollisten rakennelmien muodostaminen ei ole yksiselitteistä tällaisissa tilanteissa. Kun rajat ovat häilyvät, rajojen sosiaalinen rakentuminen tulee selvästi näkyviin. Aluepoliittisessa puheessa alue on tila, jossa politiikka ja elämä ilmenee. Puheessa oli myös alueellista identiteettiä luovia aineksia. Alueiden identiteetin voidaan nähdä muodostuvan kahdella eri tavalla. Perinteinen tai historiallinen identiteetti muodostuu alueen historian, perinteiden, maiseman ja luonnon pohjalle. Nykyisyysidentiteetti muodostuu alueen menestyksen ja osaamisen pohjalle. Hyvin pärjäävien alueiden identiteettiä rakennettiin nykyisyyden ympärille. Heikommin menestyvän alueen identiteetin lähteeksi nostettiin luonto ja perinteet. Perinteisen identiteetin toivotaan tukevan ja kannustavan aluetta kehittämään itseään. Historian opetukset, että "on sitä pärjätty ennenkin", velvoittavat alueita tarttumaan tämän päivän kehityshaasteisiin. Identiteetti rakentuu myös suhteessa muihin, kuten tässä alueiden suhteina toisiin alueisiin.

Eurooppalainen yleisö pitää maaseudun kulttuurimaisemaa tärkeänä ja tässä tapauksessa eurooppalainen määrittely maaseudun identiteetin rakentumispohjasta rakentaa myös itse eurooppalaisuutta. Kaupungin symbolinen merkitys on menestys ja maaseudun tai heikommin menestyvän alueen symbolinen merkitys on toimia arvopohjana ja historiallisena perintönä. Tämän kaltainen identiteetin rakentuminen luo dualistisen näkemyksen alueista. Menestyvästä ja vahvasta kaupunkiseudusta tulee maskuliininen ja heikommasta, luontoon ja perinteisiin tukeutuvasta alueesta tulee väistämättä feminiininen. Alueellistumisen kannalta menestyvällä ja osaavalla alueella on paremmat mahdollisuudet alueellistua etenkin, kun voimakkain alueellistumisen muoto on taloudellinen alueellistuminen.

Heikommat alueet ovat aluepolitiikassa periferiaa ja alueita joiden kehitykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Alueellistumista on pidetty vastakohtana periferisaatiolle. Aluepoliittisessa puheessa perifeeriselle alueelle ei tule annettua samanlaista toimijaroolia, jolloin aluepoliittinen puhe ei tue periferisaatiosta irti pääsemistä. Periferialla ei ole hallussaan niitä tärkeitä ominaisuuksia ja kykyjä, jotka tuovat toimijuuden, kuten tietoa, osaamista ja menestystä.

Alueellinen toimijuus suhteessa kansainväliseen politiikkaan ei nouse esiin aluepoliittisessa puheessa. Yhteyksissä, joissa alueiden kansainvälinen tai eurooppalainen yhteistyö tulee esille aluepolitiikan tavoitteiden saavuttamisessa, on kansainvälinen yhteistyö apuna tavoitteiden saavuttamisessa, mutta ei muodosta vastavoimaa valtioille tai globalisaatiolle. Aluepoliittinen puhe ei ole tuottamassa murroksia kansainväliseen valtarakenteeseen.

Miten aluepoliittinen tieto ja toimijuus muodostuivat – vallan genealogiaa

Tieto (savoir) aluepoliittisessa puheessa on se asia, joka määrittelee alueellisen toimijuuden toiminta-alueen. Näitä ovat globaalilogiikka sekä EU:n ja valtion tavoitteet. Tieto (connaissance) on toimijan kyky tai ominaisuus, joiden avulla voidaan toimia aluepoliittisessa puheessa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Näitä “connaissance” tietoa omaavia toimijoita olivat menestyjät, keskuksat, osaamis- ja tieto-organisaatiot

Aluepoliittisessa puheessa alueista tuotetaan tietoa monella tasolla, mm. eurooppalaisella, kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Jokaisella tasolla on rooli tuottaa jonkinlaista tietoa, mutta tuotokset eivät ole tasa-arvoisessa asemassa keskenään. Aluepolitiikassa tärkein tieto on menestymistä, osaamista ja hyvää hallintoa koskevaa. Valtaa ja tietoa tuotetaan institutionalisoituneiden asemien kautta, tietoa tietolaitoksissa ja hallintaa hallintolaitoksissa. Tiedolla on kuitenkin mahdollisuus päästä kuulluksi muualtakin, kuten yleisön mielipiteen sekä paikallisen tiedon ja kokemusten kautta. Yksilö pääsee tiedon tuottajaksi, kun hän on osa yleisön mielipidettä ja, kun paikallinen tieto on ylemmän tason haluamaa. Valta ja tieto perustuvat ylemmän tason asettamiin normeihin ja määrittelemiin sosiaalisiin suhteisiin. Alueen tilallisia määrittelyjä luodaan paikallisella tasolla (alueen omat kuvaukset itsestään ja paikallinen tieto), mutta määrittelyn saavuttaessa ylätasoon muotoutuu tieto alueen halutusta tilasta ylätasoon määrittelemäksi, kuten aluekehittämissuunnitelmissa. Langendijk'n (1999) huomio, että aluepolitiikassa toimijat, jotka tuottavat tietoa eivät ole niin usein alueellisia toimijoita kuin luulisi. Tämä todentuu myös tässä analyysissä ja on myös mielenkiintoista huomata, että tätä asiaa ei kyseenalaisteta aluepoliittisessa puheessa. Aluepoliittisessa puheessa ei ollut havaittavissa, että näissä tiedon muotojen määrittelyissä olisi ollut ristiriitaa aluetason ja ylemmän tason välillä. Ainoa kamppailu tiedon tuottamisesta oli huomattavissa ylätasoon toimijoiden välillä. Kamppailu ylätasolla näkyy puheiden asiayhteyksissä, joissa ylätasolla oli enemmän vakuuttavaa puhetta kuin tilanteissa, joissa kuulijat olivat aluetasolta. Ylätasolle tuotetuista puheista oli selvästi nähtävissä, miten niissä enemmän puolusteltiin ja perusteltiin valittua politiik-

kaa. Tarkemman kuvan ylätasen kamppailusta saisi, jos tutkittaisiin aluepolitiikkaa kritisoivia puheita ja aluepolitiikan niihin tuottamia vastauksia.

Aluepoliittisessa puheessa tieto esitetään melkein pä universaalisti hyväksyttynä. Toimenpiteiden suuntaa ei perustella, globaali talouden logiikka on kyseenalaistamatta politiikan ja toimien taustalla. Toisenlaista tietä menestyksekkääseen tulevaisuuteen ei ole olemassa. Eri vaihtoehtoja on nähtävissä vain, miten valittu päämäärä saavutetaan. Tässäkin kamppailu oikeasta tiedosta ja toimintatavasta käydään ylätasen toimijoiden välillä.

Aluetoimijuuden muodostuminen aluepoliittisessa puheessa on kaksiportainen. Ensimmäinen toimijuutta määrittelevistä portaista on poliittiset tavoitteet. Toisessa portaassa ovat keinot tuon tavoitteen saavuttamiseksi. Aluetoimija voi olla asettamassa itse poliittista tavoitetta, jos se on tarpeeksi vahva joko poliittisesti tai taloudellisesti tai jo lähtökohtaisesti lähellä tuota tavoitetta. Muutoin aluetoimija on väline, jonka avulla tavoite saavutetaan. Foucaultlaisesti voisi tämän aluepoliittisessa puheessa luodun toimijuuden haastaa kysymällä, onko alue alueellistunut vallan genealogian käsityksen mukaan, jos se ei pyri irtaantumaan ylemmän tason tuottamasta määrittelystä? Voiko alue olla alue, vaikka se toteuttaakin ylhäältä annettua politiikkaa?

10 Johtopäätökset

Työn tavoitteeksi alussa asetettiin vastata kysymykseen minkälaista alueellista toimijuutta aluepoliittinen puhe tuottaa ja mikä on sen suhde uusiin sosiaalisiin tiloihin ja alueellistumiseen. Aluepoliittinen puhe tuottaa karkeasti jakaen kahdenlaista toimijuutta, joista toinen mahdollistaa alueellistumisen ja uusien sosiaalisten tilojen haluttuun ottamisen, ja toinen ei. Tarkentavassa kysymyksessä tavoitteena oli selvittää onko aluepoliittinen puhe aluetoimijuutta tuottavaa. Työn tuloksena selvisi, että aluepoliittinen puhe ei ole niin voimakkaasti alueellista toimijuutta tuottavaa, mitä saattaisi olettaa. Aluepoliittisessa puheessa alueelle annetaan runsaasti tehtäviä, mutta vallan genealogian, uusien sosiaalisten tilojen ja alueellistumisen kautta tarkasteltuna alueen toimijuus on enemmän ylhäältäpäin johdettua kuin omaehtoisesti muodostuvaa.

Aluepoliittinen puhe muodostaa alueellista toimijuutta tavoitteidensa kautta. Osa aluepoliittisen puheen tuottamista toimijuuden kuvauksista tukee alueellista toimijaa ottamaan haltuun uusia sosiaalisia tiloja ja alueellistua. Alueellisen toimijuuden tarkasteluun valitut teoriat, uudet sosiaaliset tilat ja alueellistuminen antoivat hyvän lähtökohdan tutkia, miten ja millaiseksi toimijuus muodostuu. Työ paljasti kuitenkin myös sen, että pelkästään nämä teoriat eivät riitä antamaan kokonaiskuvaa aluetoimijuuden muodostamisesta. Teoriat tuovat esiin alueellistuminen sen valtarakenteiden muutoksen ilmiöt ja käsitteellistävät ne, mutta näissä ilmiöissä on kyse monimutkaisemmasta yhteiskunnallisesta ilmiöstä, joka tarvitsee myös muita lähestymistapoja. Aluepoliittisessa puheessa alueellistuminen ja uusien sosiaalisten tilojen havaitseminen ei ole helppoa. Tämä oli osaltaan odotettua, sillä EU:n ja valtion ei voi odottaa tuottavan itselleen vahingollista puhetta. Aluepoliittinen puhe on voimakkaasti itseään perustelevaa ja nostaa myös itsensä (valtio tai EU) tärkeäksi toimijaksi sekä se antaa alueille valmiita toimintamalleja ja tavoitteita ja siksi ehkä liian helposti tulee tehtyä päätelmä, että alueellistumista ei ole, mutta sitä kuitenkin on.

Alueet nähdään osana aluekehitystä, mikä käy ilmi voimakkaasta ohjelmadiskurssista. Ohjelmadiskurssissa kerrotaan, mitä EU:n, valtion, alueen ja muiden toimijoiden tulisi tehdä alueen kehittämiseksi. Aluepoliittisen puheen kautta muodostuva kuva alueellisesta toimijasta on tiiviisti yhteydessä aluepolitiikan tavoitteisiin. Toimija on menestynyt, tietoa, taitoja ja verkostoja omaava toimija. Aluepoliittinen puhe nostaa paikallisen ja alueellisen toimijuuden

tärkeinä ominaisuuksina esiin, mutta tarkemmin tutkittuna tällä toimijalla ei välttämättä olekaan tiedon tuottamisen ja tai poliittisen päätöksenteon oikeutta.

Aluepoliittisen puheen luoman alueellistumisen huomaa uusien sosiaalisten tilojen tarkastelun kautta. Puheen luoma alueellistuminen on abstraktia ja se tapahtuu ilman alueellisia rajoja. Tämän alueellistumisen voi kyseenalaistaa, sillä se tapahtuu ilman pysyvää suhdetta alueeseen. Uusien sosiaalisten tilojen haltuun ottaminen ei tapahdu alueellista hallintoa varten luoduissa organisaatioissa vaan tietoa, elinkeinoja ja taloudellista menestystä luovan toiminnan piirissä. Aluepoliittinen puhe myös itse luo ja vahvistaa tätä uutta sosiaalista tilaa. Toimijuus annetaan puheissa kyvykkäille ja menestyjille, jotka usein näyttäytyvät verkostoina tai klustereina, jotka eivät ole lähtökohtaisesti sidottuja alueeseen. Verkoston tai klusterin toimijat ovat monenlaisia: yrityksiä, oppilaitoksia, tutkimuslaitoksia, julkista hallintoa, järjestöjä tai aktiivisia ihmisiä. Aluepolitiikka pystyy siinä mielessä vastaamaan uusien sosiaalisten tilojen luomalle haasteelle, jossa politiikan tekemisen tila on siirtynyt pois politiikan kentältä ja myös pois territoriaalisten rajojen sisältä, antamalla toimijan roolin yli sektori- ja aluerajojen.

Periferiassa eivät ole maantieteellisesti syrjäiset alueet vaan toimijat, jotka eivät pääse käsiksi tietoon ja verkostoihin. Aluepoliittisessa puheessa tämä uusi sosiaalinen tila on kuitenkin avautunut vain alueen sisälle. Murros valtarakenteessa on tapahtunut enemmänkin alueellisella, kuin kansallisella tai eurooppalaisella tasolla. Valtio ja EU pitivät aluepoliittisessa puheessa omasta toimijan roolistaan kiinni antamalla vain heikkoja signaaleja alueen ulkopuolella olevasta uudesta sosiaalisesta tilasta. Aluepoliittisen puheen kansainvälinen ja alueiden rajojen ylittävä yhteistyö ohjataan tapahtuvaksi valtioiden kautta. Tavallisella alueella, jolla ei ole suurta merkitystä globaalissa taloudessa, ei ole roolia kansainvälisessä järjestelmässä. Alueilla on kuitenkin omat kansainväliset yhteytensä kansainvälisiin kumppaneihinsa, mikä vaikuttaa enemmän alueen sisällä kuin sen ulkopuolella. Tulevaisuuden näkökulmasta nämä voivat kuitenkin olla potentiaalisia muutostekijöitä valtarakenteissa.

Aluepoliittisessa puheessa tulee hyvin vahvasti esiin sekä alueiden rooli ohjelmien hallinnoijina että aluehallinnon menestys aikaisempien ohjelmien hallinnoinnissa. Suomalaisen aluehallinnon perinteessä on kyse uudenlaisesta tavasta tehdä aluekehitystä. Aluehallinto laittaa ohjelmat käytäntöön ja jakaa rahat ohjelmanmukaisiin kohteisiin, kun ennen toiminta oli keskushallintojohtoista. Mielestäni tämä muutos ei kuitenkaan tavoita alueellistumisen syvintä ydintä, koska alue on käytännöllisesti katsoen valtion tai EU:n poliittisessa ohjauksessa.

Mahdollisuus vastarintaan, ja tehdä asioita toisin, on poissuljettu. Aluepoliittisen puheen ylä-tason näkökulmasta mikrotasolla ei ole tapahtumassa irtirepäisyjä makrotasosta. Aluepoliittinen puhe on ehdotonta, koska valituille tavoitteille ei anneta vaihtoehtoja tai niitä ei edes kyseenalaisteta ja toimetkin ovat valmiiksi määriteltyjä. Aluepolitiikan luoma toimijuuden tila on hyvin rajattua.

On syytä pohtia tarkemmin alueelle annettua positiota olla toimenpiteen kohteena, koska se tuli niin useasti mainittua ja oli yksi alueelle annetuista rooleista. Alueellisen toimijuuden vastakohta, toimenpiteen kohteena oleminen, on maantieteelliseen territorioon sidottua. Heikon alueen toimijuus perustuu enemmän alueen rajojen mukaan luoduille organisaatiolle, kun taas menestyvän alueen toimijuus oli enemmän verkostoissa ja klustereissa, joilla ei ole maantieteellisiä rajoja. Aluepolitiikassa heikkojen alueiden ongelma on, että ne eivät ole kehittyneet taloudellisesti ja ne tulevat asetetuksi perifeeriseen asemaan. Aluepolitiikka luo puheessaan alueista erilaisia ja samalla myös erilaista toimijuutta. Aluepolitiikan tavoite tehdä alueista tasa-arvoisia keskenään ei päde jokaisessa tilanteessa.

Toimenpiteen kohde ei pääse tiedon tuottajaksi vaan se määritellään tiedon ja osaamisen soveltajaksi. Doreen Massey'n tulkinnat tilasta ja ajasta antavat vertailupohjaa toimijuuden ja tiedon yhdistämisestä. Massey kritisoi, että alueen ongelmat nähdään ajallisina toisin sanoen tarpeena kiritä kehityksessä kiinni, vaikka kyse onkin tilallisista ongelmista, jossa alueen sosiaaliset rakenteet ja käytännöt eivät ole sopivia saman kaavaisen kehitykseen (Lehtonen, Rantanen, Valkonen 2008). Aluepoliittisessa puheessa Euroopan ja Suomen heikosti menestyvien alueiden tulisi kiritä toiset alueet kiinni käyttäen menestykseen samoja keinoja kuin muutkin alueet ovat käyttäneet. Massey'n mukaan alueille ja tilalle tulisi antaa niin joustavia määrittelyitä ja ohjeita, että ne voisivat sopeutua muuttuneisiin tilanteisiin, ja että ongelmien määrittelyssä tulisi nähdä niiden ajallinen luonne, ei tilallinen. (Massey 2008) Aluepoliittisessa puheessa tuodaan esille miten paikallisen tiedon avulla alueelliset hallinnointiorganisaatiot painavat aluepolitiikan käytäntöön. Mutta onko tämä riittävää tilallista joustavuutta, kun keinovalikoima on rajattu taloudellisen kilpailukyvyn saavuttamiseen?

Aluepolitiisessa puhunnassa luodaan erilaisia toimijan positiota, mutta toimijuuden voi karkeasti jakaa kahteen luokkaan. On niitä toimijoita, jotka ovat osa aluepoliittisten ohjelmien hallinnointia ja toteutusta (alisteinen positio), ja niitä, joilla on omaehtoisien toimijan positio. Kehittäjät, käytännön toimijat ja hallinnoijat ovat osa kehittämisohjelmia ja niiden hallintoa ja

tiedontuottajat ja menestyjät ovat sisällöntuottajia alueelliselle kehitykselle. Aluepoliittisessa puheessa esiintyi enemmän hallinnollisiin toimijoihin viittaavia diskursseja kuin sisällöntuottaja -diskursseja.

Alue tuli useasti määriteltyä myös kumppaniksi. Alueella on tärkeä rooli toimia toisten alueiden ja paikallisten toimijoiden kumppanina. Kumppanuus sanana viittaa tasa-arvoiseen yhteistyöhön. Alueelliset toimijat yhdessä toistensa kumppaneina voivat saavuttaa menetystä omalle alueelleen. Sana tuo hyvin esiin aluepolitiikkaan hengen ja painotuksen yhteistyön tärkeydestä. Kumppanuus tarkoittaa myös arvojen ja tavoitteiden jakamista. Alueet tulivat määriteltyksi myös keskusten, valtion ja Euroopan kumppaneiksi. Kumppanuus-retoriikan avulla toimijat sitoutetaan aluepoliittiseen puheeseen ja näin tuottamaan legitimitaatiota politiikalle.

Aluepoliittisessa puheessa oli selvästi eroavaisuuksia suhteessa siihen kenelle puhe oli tarkoitettu. Tiukasti aluepolitiikan toimikenttää rajaamalla voisi sanoa, että kilpailukyky tai maaseutupoliittikka ei ole aluepolitiikkaa, mutta tässä työssä aluepolitiikka on ymmärretty laajasti. Aluepoliittinen puhunta oli selvästi erilaista, ei vain toimenpiteiltään, vaan myös perusteluiltaan kun puhuttiin maaseudusta. Maaseutupoliittinen puhe oli luonteeltaan paljon joustavampaa kuin yleinen aluepoliittinen puhe. Maaseutupoliittisessa puheessa alueellisille ja paikallisille toimijoille annettiin suurempi rooli, enemmän sosiaalista tilaa, kuin yleisessä aluepolitiikassa. Toisaalta, jos katsoo miten maaseutua määriteltiin yleisessä aluepoliittisessa puheessa, annettiin sille vähemmän taloudellisen kasvun ja teknologisen kehityksen odotuksia kuin ei-maaseutualueelle. Maaseudun menestys nähtiin pohjautuvan omien perinteiden, kulttuurin, luonnon, raaka-aineiden ja matkailun hyödyntämiseen, ei uuteen tieto-intensiiviseen ja dynaamiseen vuorovaikutusten verkostoon.

Aluepolitiikka tuottaa erilaisia identiteettejä kohdealueille. Kaupunkien ja keskusten identiteettiä rakennetaan tiedon, menestyksen ja osaamisen ympärille ja maaseudun identiteettiä luonnonkauniiden, perinteiden, virkistyksen ja maanläheisten elinkeinojen perustalle. Identiteetti pohjautuu sille, mitä alueet voivat tuottaa. Tämä määrittely tukee käsitystä maaseudusta ja alueesta tuotannon tilana. Se on tila, jossa tuotetaan taloudellista kilpailukykyä ja hyvää ohjelmahallintoa. Nämä ovat toimijuuden tiloja ja ne alueet, jotka eivät kykene tarpeeksi korkeaan taloudelliseen tuotantoon ovat tiloja luonnolle, elämyksille ja perinteille. Maaseudusta halutaan tietoisesti rakentaa toisenlainen kuin kaupunki. Tämä asettaa aluekehittämisessä alu-

et erilaiseen asemaan. Maaseutu on myös arvo, joka halutaan säilyttää, koska se on tärkeä eurooppalaisille. Tämä herättää kysymyksen, että onko kuva tai identiteetti eurooppalaisuudesta rakennettu suhteessa romantisoituun kuvaan maaseudusta? Maaseudun kauneus ja harmonia on osa eurooppalaista kulttuuriperintöä ja identiteettiä ja, jos kuva maaseudusta muuttuisi, myös eurooppalaisuus muuttuisi. Juontuuko tästä aluepoliittisessa puheessa havaittava tiettyjen menestyksen ja taloudellisen toiminnan määrittelyjen antamatta jättäminen halusta säilyttää eurooppalaisen identiteetin perustuksia? Samalla tavalla heikosti menestyneet alueet tulivat määrittelyiksi perinteidensä ja luonnon rikkauksien kautta ja samalla tavalla niille jätettiin antamatta tiedon tuottajan ja menestyjän roolit. Aluepolitiikka luo kahdenlaisia alueita, nykyisyyden ja perinteiden alueita.

Maaseudun identiteetin tai minkä tahansa alueen sitominen tiettyihin muuttumattomaksi asetettuihin määritelmiin ei ole kulttuurisesti kestävä. (vrt. Siivonen 2008, Massey 2008, Pulkkinen 1998). Kaupunki ja maaseutu ovat siis erilaisia, jopa niin, että maaseudun voisi sanoa olevan kaupungille se "toinen". Erilaisuus tulee esiin dualismeina teollisuus - luonto, talous - virkistys, dynaaminen -rauhallinen. Onko tämä erilaisuus niin suuresti arvostettua, että maaseudun muuttuminen todellisuudessa taloudellisesti kilpailukykyiseksi halutaan välttää, koska se uhkasi henkisesti kaupunkien identiteettiä. Maaseudun muuttuessa kaupungin kaltaiseksi taloudellisesta kehitykseltään voisi se vaikuttaa niin, että kaupungille tulisi luoda uusia määrittelyjä.

Tieto tuottaa valtaa. Ne toimijat jotka ovat hyväksyttävä tiedon tuottajia voivat määrittää millainen yhteiskunta on. Aluepoliittisessa puheessa tieto on tietoa siitä, miten menestyään ja miten pystytään tuottamaan taloudellista vaurautta. Toimijat, jotka voivat tuottaa tätä tietoa, ovat institutionalisoituneita, kuten yliopistot, oppilaitokset ja tutkimuslaitokset sekä keskuksat. Keskusten tiedon tuottajan rooli muodostuu niiden luonteesta paikkana, joka kokoaa yhteen erilaisia ihmisiä ja toimijoita. Tahot, jotka hyödyntävät tietoa, ovat myös tärkeitä. Tiedon tuottajat ja soveltajat eivät ole lähtökohtaisesti alueellisia. Niiden olemassaolon perusta on toinen, mikä liittyy niiden ydintehtäviin. Aluepoliittisessa puheessa näille toimijoille on avautunut uusi sosiaalinen tila. Paikallisilla ja alueellisilla organisaatioilla on tiedon välittäjän rooli. Ne toimivat välittäjinä niin tiedon tuottajilta kuin ylätasoin hallinnolta alueelle päin sekä alueelta hallintoon päin. Teknisesti alueella on tässä mahdollisuus ottaa haltuun uusia sosiaalisia tiloja, jos ajatellaan, että alueella ei ole ollut aikaisemmin mahdollisuutta toimia saman-

kaltaisissa tehtävissä. Aluepolitiikassa tieto ei ole samanarvoisessa asemassa keskenään. Osaamisen tason nostoon ja taloudellisen kilpailukyvyn parantamiseksi tarkoitettu tieto ilmenee tärkeämpänä kuin tieto paikallisista tarpeista.

Aluepoliittinen puhe on sidonnaista asiayhteyteen. Kuuntelijoiden koostuessa korkean poliittisen tason edustajista puheessa oli paljon aluepolitiikan omaa roolia puolustelevaa puhetta. Kun kuulijat olivat alueellisia toimijoita tai heitä lähellä, tuotiin esiin mahdollisuus omaan toimijarooliin sekä paljon vakuuttelua, miksi valitut toimet olivat ainoita oikeita tulevaisuuden menestyksen kannalta. Aluepolitiikalla on selvästi tarve etsiä omaa oikeutettua paikkaansa muiden politiikanalojen joukossa sekä saada legitimitaatio valitsemilleen toimille. Aluepoliittisia toimia legitimoitiin taloudellisen menestyksen lupauksin ja hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisellä. Valitut toimet nähtiin ainoina keinoina taata tulevaisuuden menestys. Kumpuun lisäksi legitimitaatiota tuotetaan tasa-arvon, demokratian ja hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisen kautta. Nämä arvot ovat vaarassa tuhoutua, jos poliittisen puheen mukaisia toimia ei toteuteta. Näitä perusteita käytettiin niin aluepoliittisten toimien kuin toimijuudenkin puolustamiseksi. Samojen argumenttien käyttäminen useassa eri tehtävässä kertoo niiden luonnollistetusta asemasta eli niitä ei tarvitse erikseen perustella. Alueellista toimijuutta tuotettiin pääsääntöisesti niissä puheissa, jotka olivat suunnattuja alueille tai alueellisille toimijoille, eikä niinkään puheissa, joissa kuulijoina oli toisia poliittisia päättäjiä. Tämä antaa viitteen olettaa, että alueellisen toimijuuden asema ei ole poliittisesti vahva. Jos se olisi, tulisi sen määrittely useammin esiin korkean poliittisen tason puheissa.

Ohjelmallisen aluekehityksen tavoitteena on, että alueelliset toimijat sitoutuvat itse ohjelman tavoitteisiin ja jakavat ohjelman arvot. Tämä voidaan nähdä tuottavan kahdenlaista legitimitaatiota aluepolitiikalle. Hyväksymällä ohjelmien tavoitteet ja arvot alueet tuottavat legitimitaatiota valtiolle ja EU:lle, vahvistaen näiden asemaa. Toinen legitimaation muoto on ohjelmalliselle aluekehittämiselle itselleen. Kun alueen ihmiset saavat tunteen, että he itse ovat voineet vaikuttaa kehittämisohjelman luomiseen, tulee ohjelma hyväksytyksi. Samalla valtio ja EU tulevat legitimoineeksi oman toiminnan kun ne ovat antaneet kansalle mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa. Tätä aluepolitiikassa halutaankin juuri korostaa, alueiden omaa osallistumista kehittämisohjelmien luomiseen. Kuitenkin aluepoliittisen puheen lähempi tarkastelu osoittaa, että toimijoiden roolit on jo kirjoitettu valmiiksi ja alueiden vaikutusmahdollisuudet

muuttuvatkin vain poliittiseksi retoriikaksi. Katriina Siivosen tekemä tutkimus saaristolaisidentiteetin muodostumisesta aluekehittämisessä tukee tätä huomiota.

“Nämä saaristoa kuvaavat symbolit ovat paikallisten organisaatioiden luomia. Kyse on välitason organisaatioiden tuottamista paikallista kulttuuria ilmentävistä symbolisista välineistä, jotka on muotoiltu makrotason poliittisten tavoitteiden, lakien ja aluekehitystyön hallinnon ja tukirahojen ohjaamina.”(Siivonen 2008, 119)

Aluepoliittisen puheen toimijan legitimitaatio ei välttämättä ole kovin vahva alueen sisällä.

Onko tämä aluepolitiikan ja ohjelmallisen kehittämistyön muodostama valta-asetelma saavuttanut pysyvän muodon? Kun muut toimijat hyväksyvät ja samaistuvat hallitsevan aseman ottaneen toimijan tavoitteisiin, on hallitsevan toimijan helpompaa vakiinnuttaa asemansa (Bourdieu 1998). Alueiden omat aluepolitiikat ja kehittämissuunnitelmat tukevat EU:n ja valtion tavoitteita. Siis valtion ja EU:n asema on vakiintunut alueilla. Taho, jolle annettiin alueellinen valta eli alueelliselle yhteisölle, joka on muodostunut aluepolitiikan arvostamista toimijoista, on ehkä muodostunut pysyväksi siinä mielessä, että tämä sama yhteisö on kirjoitettuna alueiden omiin ohjelmiin. Valta-asetelman pysyvyyden voi kyseenalaistaa, kuten Siivonen (2008) nostaa omassa tutkimuksessaan esiin aluetta kuvaavien symbolien kulttuurisen kestävyuden, jota ei ole, kun määritelmät eivät ole oikeasti paikallisten tuottamia. Diskursiivisesti tarkasteltuna valta-asetelmat ovat muodostuneet pysyviksi, mutta eivät ole sitä kulttuurisen kestävyuden näkökulmasta.

Täytyy muistaa, että aluepolitiikka on politiikkaa ja hallintoa, joiden yksi tavoite on pyrkiä ohjaamaan yhteiskunnan muutosta haluttuun suuntaan. Yksi muutoksen hallinnan keino on rajata muutoksesta puhuminen tiettyyn kohteeseen tai tilaan, jolloin kohteen ja ilmiön hallinta esitetään hallittavana. Asioiden esittämistavat, määritykset paikasta ja ajasta, tukevat jotain tiettyä yhteiskunnallista tai esittäjän oman intressin mukaista näkemystä (Massey 2008, 136).

Tässä työssä ei haluta sanoa, että alueellistumista ei ole olemassa. Työ on osoittanut, että valtion ja EU:n aluepoliittinen puhe ovat yrityksiä saada alueiden kehittyminen oman poliittisen ohjauksen alaiseksi, mutta samalla ne ovat myös pyrkimyksiä löytää vastauksia globaalissa kilpailussa pärjäämiseen valtiota pienempien yksiköiden muodossa. Tässä työssä ei otettu analyysiin mukaan alueiden omia kehittämisohjelmia, koska se ei tuntunut mielekkäältä. Alueelliset ohjelmat laaditaan useimmiten rahoituksen hakemiseksi, jonka valtio tai EU on laittanut hakuun. Näissä ohjelmissa toistetaan samoja tavoitteita, kuin ylätason ohjelmissakin. Jotta

saataisiin selville, miten alueet ottavat hyödyn näistä paljastuneista uusista sosiaalisista tiloista, tulisi tutkia alueiden strategiat ja ohjelmat sekä alueiden omaehtoista puhetta omasta roolistaan. Tämä olisi haasteellista, sillä jo niin moni alueellinen toimija puhuu “aluekehityskiel-tä”. Tämä työn tarkoitus ei ole ollut kritisoida aluepolitiikan valintoja, vaikka niitä onkin kriit-tisesti tarkasteltu. Työssä on haluttua tuoda esiin millaisia valtarakenteita tai mahdollisuuksia vallan käyttämiseen aluepolitiikka tuottaa alueelliselle toimijalle ja alueelle.

Tilan käsitteen dynaamisuus on poliittisesti haastava. Valtiolla on ollut niin kauan symboli-sesti ylin määräysvalta miten tilat organisoidaan ja yhteisöllisyyttä muodostetaan, että jonkin toisen mallin omaksuminen on vaikeaa. Massey (2008) painottaa, että tilat tulisi nähdä dy-naamisiksi, mikä tarkoittaa myös politiikan helppoista vaihtoehtoista luopumista. Muutoksen hallinta tulisi ulottaa laajemmalle. Onko sitten alueellistuminen oikea termi kuvaamaan uusi-en sosiaalisten tilojen haltuunottoa ja liittämään se alueellistumiseen, jos uusi sosiaalinen tila muodostuu verkostolle? Tulisiko soveltaa enneminkin esimerkiksi Manuel Castellsin (1996) ajatuksia verkostojen maailmasta? Massey (2008, 134) huomio, että "paikallisuuden muo-dostavat sosiaaliset suhteet ulottuvat yli paikallisten rajojen ja, että yhä harvemmat näistä suh-teista muodostuvat paikkojen itsensä sisällä”, antaa tukea huomiolle, että alueellisen toimijan uusi sosiaalinen tila on verkostoissa.

Tämä työ antoi kuvan millaista oli aluetoimijuuden muodostaminen vuosina 2001–2006. Tuona aikana tuotetut kuvaukset ovat osa tällä hetkellä toteutettavia aluepoliittisia ohjelmia ja politiikkaa. Tässä ajassa rinnakkain näiden määritysten kanssa ovat uudet alueen ja alueellisen toimijuuden määrittelyt. Paras-hanke (kunta- ja palvelurakennemuutos), aluehallinnon uudis-tus ALLU:ineen (aluehallintovirasto) ja ELY:ineen (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) sekä kilpailukyky- ja koheesio-ohjelma (KOKO) ovat tuottamassa uusia määrittelyjä toimi-juudelle. Alueen tila on jatkuvassa muutoksessa. Tiedolla ja osaamisella on näissäkin ohjel-missa ja muutoksissa suuri merkitys.

Kuivamme alueesta saattaa kuitenkin olla vielä suuremman muutoksen edessä kuin mainitut aluehallinnolliset- ja kehittämisuudistukset tuovat tullessaan. Jos aluepoliittisen puheen luo-ma alueellinen toimijuus eli epämääräinen alueellinen yhteisö, on se todellinen toimijuuden taso, on alue enemmän psyykkistä kuin fyysistä. Se kenelle tai mille aluepoliittinen puhe tuot-taa toimijuutta ja valta-asemia tuottaa ymmärrystä alueesta. Tämä on tärkeää, sillä se määrit-tää yhteiskunnallista rakennetta.

LÄHDELUETTELO

- Agnew, John** 2000. *From the political economy of regions to regional political economy*. Progress in human geography vol. 24, no. 1, 101-110.
- Archer, Clive and Butler, Fiona** 1996. Regional and structural Policies Teoksessa Archer Clive and Butler Fiona (eds), *The European Union Structure and Process*, 131–141,
- Beck, Ulrich** 1999. *Mitä globalisaatio on?* Tampere: Vastapaino.
- Björn, Ismo** 1999. Euromaaseutu jyrää meitin - maaseutu on menetetty, mutta pelastettavissa, *Maaseudun uusiaika* 1/1999, 83-86
- Bourdieu, Pierre** 1998. *Järjen käytännöllisyys*. (Alkuperäisteos: *Raison pratiques. Sur la théorie de l'action* 1994) Tampere:Vastapaino.
- Castells, Manuel** 1996. *The Rise of Network Society. The Information age: Economy, Society and culture*, Volume I. Cambridge: Blackwell.
- Dabinett, Gordon and Richardson, Tim** 2000. Strategic European spatial planning – Power knowledge and rationality in policy evaluation. Teoksessa Shaw, David, Roberts, Peter and Walls, James (eds.) *Regional planning and development*, 141-159. Hampshire: Ashgate.
- Euroopan unioni** 2001. *Alueiden palveluksessa*, Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Bryssel.
- Fairclough, Norman** 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, Michel** 1976. *The history of sexuality. An introduction*,. Suffolk: Penguin Books.
- Foucault, Michel** 1989. Arkkitehtuuri, tieto, valta. Teoksessa Foucault, Michel ja Rabinov, Paul, *Kaupunki, tila, valta*. 29-53. Tampere: Yhdyskuntasuunnittelunlaitos, Tampereen teknillinen korkeakoulu, arkkitehtuurin osasto.
- Foucault, Michel** 2005. *Tiedon arkeologia*. (Alkuperäisteos *L'archeologie du savoir*, 1969.) Tampere: Vastapaino.
- Gray, John** 2000. The common agricultural policy and the re-invention of the rural in the European Community. *Sociologia ruralis*. Vol 40, No1, 30-50.
- Hakovirta, Harto** 2002. *Maa- ja metsätalouden politiikka*, Tampere: Kustannus 54

Harle, Vilho 2003. Kriittinen geopolitiikka kriittistä tiedettä? Teoksessa Vilho Harle ja Sami Moisio (toim.) *Muuttuva geopolitiikka*. 36-56. Helsinki: Gaudeamus

Heininen, Lassi 2000. Kansainvälinen järjestelmä 1990-luvun murroksessa, teoksessa Lassi, Heininen, Jyrki, Käkönen, Arto, Nokkala ja Monica Tennberg (toim.) *Avaamaton mahdollisuus*. 16-36 Helsinki: Like.

Helén, Ipo 1994. Michel Foucault'n valta-analytiikka. Teoksessa Heiskala Risto (toim.) *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. 270-315, Tampere: Gaudeamus.

Hettne, Björn 2001 Globalization and the new Regionalism: The second Great transformation. Teoksessa Hettne, Björn, Inotai, Andrés and Sunkel, Osvaldo (eds.), *Globalism and the New Regionalism*. 1-24. The United Nations University/ Wider Institute, Hampshire: Mac Millanpress Ltd.

Hettne, Björn 2003. The Europeanisation of Europe. Teoksessa *Maailman tutkimisesta ja muuttamisesta*, 245 – 266. Rauhan- jakonfliktin tutkimuskeskus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hyryläinen, Torsti 1988. *Kylien kehittäminen luovuuden näkökulmasta*, Tampereen yliopiston aluetieteenlaitos, sarja B 51/1988.

Hyryläinen, Torsti 2008. *The strategic architecture of Finnish regional and rural policy*. Seminar presentation 17.11.2005, Okayama, Japan.

http://www.ruralstudies.fi/liitteet/Hyrylainen_Strategic_architecture_2005.pdf, katsottu 14.7.2008.

Häkli, Jouni 1994. *Maakunta tieto ja valta*, Vammala: Tampereen yliopisto.

Häkli, Jouni 1999. *Meta Hodos, johdatus ihmismaantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja ja Juhila, Kirsi 1993. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen & Juhila, Suoninen *Diskurssianalyysin aakkoset*, 75-108. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja 1999. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen, teoksessa Jokinen, Juhila & Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 126-159. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja ja Juhila, Kirsi 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Juhila & Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 54-97. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero 1993. Diskursiivinen maailma. teoreettiset

lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Juhila & Suoninen *Diskurssi analyysin aakkoset*, 17-46. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi 1999. Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Jokinen, Juhila & Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 160-198. Tampere: Vastapaino.

Jukarainen, Pirjo 1996a. Euroopan alueiden identiteetti politiikka. *Kosmopolis*. Vol. 22, No 1, 21-40

Jukarainen, Pirjo 1996b. Kenen alue - kenen identiteetti. Teoksessa Jukarainen toim. *Eurooppa laidasta laitaan. Taprin opas Euroopan ymmärtämiseen*. Tutkimustiedote nro 69. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus Tampere, 119-127.

Jukarainen, Pirjo 2000. *Raudan ja rauhan rajoilla*. Rauhan- ja konfliktitutkimuksenlaitos tutkimuksia nro 90. Tampere.

Kauppi, Niilo 2006. Bourdieun strukturaali-konstruktivinen politiikan teoria. Teoksessa Sami, Purhonen ja J.P., Roos (toim.), *Bourdieu ja minä*, 163-175. Tampere: Vastapaino.

Kerkelä, Heikki 2004. Yhteiskunnallisten muutosten käsitteellistämisestä, *Sosiologia* 41 nro 2, 81-95.

Keskitalo, Carina 2002. *Constructing the Arctic Discourse of International Region Building*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Kivimäki, Timo 1996. *Europe's periphery No 1. Northern Europe: An exploited or privileged periphery of the European Union*. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Kansainvälisten suhteiden julkaisuja C. Työpapereita no 3. Rovaniemi.

Kivinen, Osmo ja Ristelä, Pekka 2001, Bourdieun käytännön järki, pragmatistinen järkevä käytännöllisyys. Teoksessa: *Totuus, kieli ja käytäntö*, 169-177. Vantaa: WSOY.

Koivumaa Jari 2008. *Geopoliittista kuvittelua Pohjois-Suomen raja-alueilla. Tutkimus periferisyden pyrkimisestä kylmän sodan jälkeisessä kansainvälisessä järjestelmässä 1995-2004*. Acta Universitatis Lapponiensis 131. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Koivumaa, Katriina 1999. *EU uudelle vuosituhannele*, Vantaa: Taloustieto Oy.

Kucsh, Martin 1993. *Tiedon kentät ja kerrostumat – Michel Foucault'n tieteen tutkimuksen*

lähtökohdat. Oulu: Prometheus.

Käkönen, Jyrki 1994. *Euroopan murroksia*. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos No 55, Tampere.

Käkönen, Jyrki 1996a. Globalisoituminen ja alueellistuminen. *Kosmopolis*. Vol. 26, No 1, s. 5-20.

Käkönen, Jyrki 1996b. Itä-Länsi/Suomi-Venäjä: rajamaa Suomi. Teoksessa Lassi, Heinenen, **Käkönen, Jyrki** 1996c. *Rajalta maailmaan. Tutkijoiden matka periferiaan*, 297-304. Rauhan- ja konfliktin tutkimuskeskus, Tampere.

Käkönen, Jyrki 1996c. *Dreaming of Barents region*. Tampere Peace research institute, University of Tampere, research report No. 73

Käkönen, Jyrki 1996d. Alueellistuminen Euroopan pohjoisella laidalla. Teoksessa Pirjo, Jukarainen (toim.) *Eurooppa laidasta laitaan. Taprin opas Euroopan ymmärtämiseen*, 71-80. Tutkimustiedote nro 69. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, Tampere.

Käkönen, Jyrki 1997. Globalisoituminen ja sosiaalisten tilojen muutos. *Kosmopolis* vol. 27, No 2, 5-23

Käkönen, Jyrki 1998a, Valtion mahdista alueiden valtaan. Teoksessa Hänninen, Sakari (toim.) *Missä on tässä*, 131-147. Jyväskylän yliopisto, SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtiotieteen ja filosofian julkaisuja 18, Saarijärvi: Gummerus.

Käkönen, Jyrki 1998b. Local Dimension and regionalisation: The Northern Peripheries. Teoksessa Lassi, Heinenen and Jyrki, Käkönen (eds.), *The New north of Europe. Perspectives on the Northern Dimension*, 49-66. Tampere peace Research Institute, research report No. 80, Tampere: University of Tampere

Käkönen, Jyrki ja Lähteenmäki-Smith, Kaisa 2001. Regionalization and its impact on the theory of International Relations. Teoksessa Hettne, Björn, Inotai, András and Sunkel, Osvaldo (eds.), *Globalism and the New Regionalism*, 203-227. The United Nations university/Wider Institute, Hampshire: Mac Millanpress Ltd.

Käkönen, Jyrki ja Perko, Susanna 1996. *Alueellistuminen Euroopassa ja suomalaisten alueiden verkottuminen*. Rauhan ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimustiedotteita no 66 Tampere.

Langendijk, Arnoud 1999. The emergence of knowledge oriented forms of regional policy in Europe. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie* vol. 90, no. 1, 110-116

Lehtonen, Mikko, Rantanen, Pekka ja Valkonen, Jarno 2008. Toimittajien saatesanat. Teoksessa Doreen, Massey, *Samanaikainen tila*, 7-12. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, Aini (1999) *Poliittinen Islam*. Helsinki: Like.
London: Pinter.

Lovering, John 2001. The coming regional crisis (And how to avoid it). *Regional Studies*, vol 25, 349-354

Lumijärvi, Tarja 1990. *Euroopan yhdentymisen ja aluepolitiikka*. Aluepoliittisia tutkimuksia ja selvityksiä. Sisäministeriö aluepoliittinen osasto N:o 3/1990

Luukka, Minna-Riitta 2000. Näkökulma luo kohteen: Diskurssintutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Sajavaara, Kari ja Piirainen-Marsh, Arja (toim.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö*, 133-160. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksenkeskus.

Lähteenmäki, Kaisa 1994. *Alueellistuminen eurooppalaisen järjestelmän muutoksessa*. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos, Tampere.

Lähteenmäki-Smith, Kaisa 2003. Eurooppalaisen alueellistumisprosessi hyvän hallinnon ja managerialismin ristiaallokossa. Teoksessa *Maailman tutkimisesta ja muuttamisesta*, 289-304. Rauhan- ja konfliktin tutkimuskeskus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lähteenmäki-Smith, Kaisa 1999. *Globalization and regionalization as concurrent phenomena in the European governance structure*. Turku: Turun yliopisto.

Massey, Doreen 2008. *Samanaikainen tila*, Tampere: Vastapaino.

Moilanen, Pentti ja Rähä, Pekka 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani ja Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin*, 44-67. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Moisio, Sami 2001. Pohjoisen ulottuvuuden geopolitiikka: pohjoinen periferia ja uuden Euroopan alueellinen rakentuminen. *Terra* Vol. 112, No 3, 117-128.

Moisio, Sami 2003. Geopolitiikan viisi olemusta teoksessa Vilho, Harle ja Sami, Moisio (toim.), *Muuttuva geopolitiikka*, 17-35. Helsinki: Gaudeamus.

Mäki, Matti 1999. Kylät maaseutupolitiikan formuloituina kehittäjä yhteisöinä - riskiyritys-

kö?, *Maaseudun uusiaika* 1/1999, 79-82.

Nieminen, Kalle ja Malinen, Pentti 1994. *Kainuun kylähankkeiden 1992- 94 arviointitutkimus*, Oulun yliopiston Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, tiedonantoja 112.

Nilson, Håkan R. 1994. *Europenazition of the Barents region*. Tampere Peace Research Institute, Tampere.

Ohmae, Kenichi 1997. *The End of nation, state the rise of regional economies*, New York: The Free press.

Paasi, Anssi 1998. Alueiden renessanssi ja identiteettipuhe. Teoksessa Hänninen Sakari (toim.) *Missä on tässä?* 170-190. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Paloheimo, Heikki ja Wiberg, Matti 1996. *Politiikan perusteet*. Vantaa: WSOY.

Perko, Susanna 1995. *Verkostojen Itämeri*, Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus tutkimuksia n. 68, Tampere.

Pietikäinen, Sari 2000. Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa Sajavaara, Kari ja Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö*, 191-217. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksenkeskus.

Pulkkinen, Tuija 1998. *Postmodernin politiikan filosofia*, Tampere: Gaudeamus.

Puuronen, Vesa 1998. Leader-ohjelma ja kyläaktivisti - paikallisen ja ylikansallisen kohtaaminen Pohjois-Karjalaisessa kylässä. *Maaseudun uusiaika*, vol 6, no 2, 28-39

Rabinow, Paul 1989. Kaupunkitilan säätely. Teoksessa Foucault, Michel ja Rabinov, Paul *Kaupunki, tila, valta*, 7-27. Yhdyskuntasuunnittelunlaitos, Tampereen teknillinen korkeakoulu, arkkitehtuurin osasto, Tampere.

Raunio, Tapio ja Saari Juho 2006. Johdanto: kymmenen vuotta Euroopan unionissa, teoksessa Tapio Raunio ja Juho Saari (toim.) *Eurooppalaistuminen. Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*, 9-40. Helsinki: Gaudeamus.

Ray, Christopher 1998. Culture, intellectual and territorial rural development. *Sociologia Ruralis* Vol. 38, No. 1, 7-19.

Ray, Cristopher 2000. The EU LEADER programme: Rural development laboratory, *Sociologia Ruralis* vol. 40 no 2, 163-171.

- Reuber, Paul** 2004. The Political representation of space after the cold war in the new millennium. Artikkelissa Is there a politics to geopolitics? Organizing editor, Alexander B., Murphy, *Progress in Human Geography* 28:5, 630-634.
- Ruuska, Petri** 1999. Kohti alueiden Suomea. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri *Post-Patria?* 108 - 131, Tampere: Vastapaino.
- Rättiä Tiina** 2001. Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta? Kansalaistuva politiikka poliittisena toimijutuena, *Politiikka* 43:3, s.43:3, 190-207
- Sandberg, Siv** 2001. Kunnat ja alueet. Vapaus lisääntyy, erot kasvavat Teoksessa Raunio, Tapio ja Wiberg, Matti (toim.), *EU ja Suomi – Unioni jäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan*. 184-199. Helsinki: Edita.
- Siivonen, Katriina** (2008). *Saaristolaisidentiteetti merkkien virtoina*. Kansantieteellinen arkisto 51, Helsinki: Suomen muinaismuseoyhdistys.
- Sotarauta, Markku ja Linnamaa, Reija** 1999. *Etelä-Pohjanmaan strategioita ja kehittämismallia etsimässä*. Tampereen yliopiston alueellisen johtamisen tutkimusyksikkö, Sentejulkaisuja 2, Tampere.
- Telò, Mario** 2001. Globalization, New Regionalism and the role of European Union. Teoksessa Telò Mario (eds) *European Union and New Regionalism – regional actors and global governance in a post-hegemonic era*, 1-18. Aldershot: Ashgate.
- Valtonen, Sanna** 1998. Hyvä, paha media. Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka, Väliiveronen, Esa (toim.) *Media-analyysi*, 93 - 121. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Tampere.
- Vartiainen, Perttu** 1998. *Suomalaisen aluepolitiikan kehitysvaiheita*, Helsinki.
[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/55dbfdeabd2cde92c225703400357fd5/\\$file/aluepolitiikan_kehitysvaiheet.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/55dbfdeabd2cde92c225703400357fd5/$file/aluepolitiikan_kehitysvaiheet.pdf), katsottu 14.7.2008.
- Väyrynen, Raimo** 2001. *Globalisaatiokritiikki ja kansalaisliikkeet*, Helsinki: Gaudeamus.
- Ylönen, Marja** 1996. *Ympäristökonflikti valtasuhteiden muodostumisen näkökulmasta*, Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja 61.

Internet -lähteet

Alueiden komitea, http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;346;31405;2267,
katsottu 15.7.2008.

Regional Policy - Inforegio, http://ec.europa.eu/regional_policy, katsottu 2.10.2008.

LIITE 1. AINEISTOLUETTELO

Euroopan unioni

Euroopan Komissio, lehdistötiedote: Rural Development in the EU, Memo/05/215, Brussels, 21.6.2005. Memo/05/215.

Euroopan Komissio, lehdistötiedote: Commissioner Hübner Welcomes the contribution of the regions to the growth and jobs agenda, Brussels, 4.3.2005, IP/05/259.

Euroopan Komissio, lehdistötiedote: Maaseudun kehittämissäätöpolitiikan muodonmuutos: entistä ehompi ja kunnianhimoisempi, silti kätevä soveltaa, 15.7.2004, IP/04/920.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan aluekehitysrahastosta. Ehdotus. (komission esittämä) 14.7.2004, KOM(2004)495, 2004,0167 (COD).

European Commission Agriculture and rural development, Lisbon Strategy. Putting Rural development to work for jobs and Growth, <http://eu.europa.int/comm/agriculture>, katsottu 8.11.2005.

European Commission Agriculture and rural development, The common Agricultural policy and the Lisbon strategy, tiivistelmä, katsottu 8.11.2005.

http://eu.europa.int/comm/agriculture/lisbon/index_en.htm)

European Commission Agriculture and rural development. Cap reform. Strategic Guidelines for Rural Development,

http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/rdguidelines/index_en.html, katsottu 7.11.2005

European Commission Regional Policy. Cohesion and the Lisbon agenda: The Role of Regions, Brussels, 3.3.2005, katsottu 7.11.2005.

http://europa.eu.int/comm/regional_policysources/docconf/lisbon/index_en.htm)

European Commission Regional Policy. Inforegio 2004. Tiivistelmä. Yhteenkuuluvuus vuoden 2007 vaihteessa. Euroopan komission lainsäädäntöehdotukset koheesiopolitiikan uudistamiseksi, vuodet 2007-2013, Euroopan komissio, aluepolitiikan pääosasto, http://eu.europa.int/comm/regional_policy, katsottu 8.11.2005.

Fischer Boel Mariann, Member of the European Commission responsible for Agriculture and Rural Development European agriculture: Future challenges and opportunities, Congress of European farmers, Strasbourg, 18.10.2005. Speech/05/620.

Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. "The benefits of territorial cooperation – now and future" Interreg forum, Stockholm, 17.2.2006. Speech/06/101.

Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. "Narrowing the divide: regional policy as an instrument for boosting Europe's competitiveness?" European Policy Center, Brussels, 18.7.2006. Speech/06/462.

Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. "A competitive Europe needs attractive regions" La Baule World investment conference 2006, La Baule, 7.6.2006. Speech/06/360.

Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. "Regions and Cities: key players in regional policy and the Lisbon agenda" European week of Regions and Cities – CoR Plenary Session Open days 2005, Brussels, 12.10.2005. Speech/05/599.

Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy. "Where do we stand? Preparing the mainstreaming of URBAN into EU Cohesion Policy", European Congress of URBAN networks and Cities 'Aquis URBAN' From Vision to Action. Maribor, Slovenia, 31.3.2006. Speech/06/214.

Hübner Danuta, Member of the Commission responsible for Regional Policy and the Lisbon Agenda - Challenges and Opportunities, London School of Economics, London, 3.2.2005. Speech/05/70.

Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Koheesiolitiikka ja kaupungit: Kaupungit ja taajamat alueiden kasvun ja työllisyyden edistäjinä. Bryssel, 13.7.2006. KOM(2006)385, {SEK(2006)928}.

Komission tiedonanto, kasvua ja työllisyyttä tukeva koheesiolitiikka: yhteisön strategiset suuntaviivat vuosiksi 2007–2013, Bryssel, 5.7.2005, KOM(2005)0299.

Neuvoston päätös maaseudun kehittämistä koskevista yhteisön strategisista suuntaviivoista. Ehdotus.(Ohjelmakausi 2007-2013) (komission esittämä). Bryssel, 5.7.2005, KOM(2005)304 lopullinen, 2005/0129 (CNS), {SEK(2005)914}.

Opas yhteiseen maatalouspolitiikkaan, Euroopan yhteisöt 2005.

Valtio

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Alueiden kehittämislakia koskevan hallituksen esityksen lähetekeskustelussa eduskunnassa, 8.9.2005.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Etelä-Suomen maakuntahallitusten yhteiskokouksen illallisseminaari Turussa, 20.9.2005.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, EU-rahat tekokäyttöön - ohjelmat alueellisiksi, 31.10.2005.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Kaavin kunnan 130-v. juhlapuhe, 26.9.2005

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Maakuntien asema aluekehittämisessä vahvistuu, 8.9.2005.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtioneuvoston poliittiset linjaukset teollisten seutujen kehitysstrategioiden tukena, Rakenteet muutoksessa - pysyvä vauhdissa, Aluekeskuseminaari, Helsinki, 11.11.2004.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtioneuvoston tervehdys kuntapäivillä, Tampere, 10.5.2005.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtioneuvoston tervehdys Lapin 29. yrittäjäpäivien pääjuhlassa, 3.9.2005.

Alue- ja kuntaministeri Hannes Manninen, Valtiovallan puheenvuoro Merenkurkun konferenssissa Kokkolassa, 2.6.2005.

Elinvoimainen maaseutu- yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005-2008. Tiivistelmä, Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisu 11/2004.

Kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen, valtiovallan tervehdys: European regional science association, Jyväskylä, 27.08.2003.

Kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen, Oulutech 10 v. juhlapuhe, 13.8.2004.

Liikenne- ja viestintä ministeri Susanna Huovinen, Kunta- ja palvelurakenteen alueseminaari, Jyväskylä, 18.10.2005.

Maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja, Maatalouteen kytkeytyy paljon muutakin kuin perinteinen tuotanto, elintarvikeketjun visio- ja uutispäivä, Helsinki, 9.11.2003.

Maa- ja metsätalousministeriön tiedote: LEADER haku uudelle ohjelmakaudelle käynnistyy: Tavoitteena kattaa koko Suomi paikallisilla toimintaryhmillä. 4.11.2005.

Maa- ja metsätalousministeriön tiedote, Paikalliset toimintaryhmät Suomen maaseudun kehittäjinä, www.mmm.fi, katsottu 9.11.2005.

Maa- ja metsätalousministeriön tiedote, Uuden tietotaidon ja teknologian seminaarissa osallistujia 22 maasta. 7.4.2005.

Maa- ja metsätalousministeriön tiedote, Valtioneuvosto antoi asetuksen LEADER + -ohjelmasta. 13.6.2005.

Pääministeri Matti Vanhanen, Euroopan unionin jäsenyyden 10 v. juhlaseminaari, 4.3.2005.

Pääministeri Matti Vanhanen, Huippuosaamisen ja menestyksen eväitä -seminaarissa Helsingissä. Osaava ja avautuva Suomi, 3.11.2005.

Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Pohjanmaan liiton 75-vuotisjuhlaseminaarissa., Maakuntien Suomi Euroopan unionissa, 23.5.2005.

Pääministeri Matti Vanhanen, Keski-Suomi foorumi Helsinki, 23.9.2005.

Pääministeri Matti Vanhanen, Mikpolin avajaiset, Mikkeli, 19.9.2005.

Sisäasianministeri Kari Rajamäki, Emäntäpäivät, Seinäjoki, 21.7.2004.

Sisäasianministeri Kari Rajamäki, Harjurannan Kyläyhdistyksen 25-vuotisjuhla 27.2.2005.

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet 2005, Sisäministeriön www-sivut, www.intermin.fi/intermin/, katsottu 8.11.2005.

Sisäministeriön tiedote, aluekeskusfoorumi: alueiden erikoistuminen ja aluekeskusten vahvistaminen ovat aluekehityksen edellytykset, 21.1.2003.

Valtiosihteeri Antti Mykkänen (Sisäministeriö) Yrittäminen, osaaminen ja työllisyys Euroopan unioni-rahojen painopisteiksi – neljä suuraluetta ohjelma-alueiksi, Saimaa-Forum, Kuopio, 10.11.2005.

Ulkoministeri Erkki Tuomioja, The Future of Northern Dimension. - Successful Partnerships, Cooperation and Business Opportunities, Lappeenranta, 10.10.2005.

Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001–2004, 5.4.2001.

Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista, 15.1.2004.

Valtiovarainministeri Eero Heinäluoma, Kunta- ja palvelurakenteen uudistus seminaari, Kunta uudistuksessa ei ole sijaa pikkupolitiikoinnille - kysymys on koko Suomen tulevaisuudesta, Oulu, 19.10.2005.

Valtiovarainministeri Eero Heinäluoma, Pääkaupunkiseutu maamme veturi, 25.10.2005.